

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

โดย
นางสาวปราณี มัคพันธ์
นายอภิพันธ์ บุญทอง
และ คณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
และ ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.)

14 สิงหาคม พ.ศ. 2549

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

คณะวิจัย

1. นางสาวปราณี	มัทนันท์	เครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำมูน
2. นายอภิรักษ์	บุญทอน	สมาคมป่าชุมชนภาคอีสาน
3. นายประสิทธิ์	โนรี	สภาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร
4. นายโสภณ	แสงงาม	นักวิชาการสหกรณ์ 7 ว. สหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร
5. นายชัยนิพนธ์	บุตตา	นักวิชาการสหกรณ์ 7 ว. สหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร
6. ว่าที่ ร.ต.ชเนศ	เยื้องกระโทก	นักวิชาการสหกรณ์ 7 ว. สหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร
7. นายแรมเล็ก	นิลนวล	สมาคมเกษตรกรรมยั่งยืนลุ่มน้ำโขง
8. นายอดิศร	วัฒนสุข	สมาคมเกษตรกรรมยั่งยืนลุ่มน้ำโขง

ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่ 36 จังหวัด

หัวหน้าโครงการวิจัย รศ. จุฑาทิพย์ ภัทราวาท

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

และ ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาวิจัยและการจัดทำรายงานในครั้งนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทั้งนี้ เพราะได้รับความร่วมมือจากสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร ที่ได้เอื้ออำนวยความสะดวกและอนุญาต ให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์จำนวน 3 ท่านมาร่วมเป็นทีมวิจัยในครั้งนี้ คือ นายโสภณ แสงงาม นาย ชัยนิพนธ์ บุคดา นักวิชาการสหกรณ์ 7 ว. ฝ่ายส่งเสริมและจัดตั้งสหกรณ์ และว่าที่ ร.ต.ชเนศ เยื้องกระโทก นักวิชาการสหกรณ์ 7 ว. ฝ่ายส่งเสริมธุรกิจ รวมทั้งการให้ข้อมูลที่สำคัญและ จำเป็นต่อการศึกษาวิจัย ผู้นำสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนมุกดาหาร เช่น นายสุรพร ชัยชาญ พอประสิทธิ์ โนรี พอนิรันดร์ อาจวิชัย พอประกิจ รูปเหลี่ยม อาจารย์อุดมทรัพย์ ไชยะสุข ที่ให้ ความร่วมมือและฐานข้อมูลที่สำคัญ ประธาน ผู้จัดการสหกรณ์และผู้นำกลุ่มเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้จัดการประวิทย์ นามเหลา, ประธานอุทิน แสนสุข , ประธานสมัย อุคำ,ประธาน ทองพูน คล่องดี, ประธานหนูดำ แข็งแรง, ประธานคำมอน เชื้อคำจันทร์, ประธานสัมฤทธิ์ คำ นนท์,ประธานเฟื่อง ประทุมลี, ประธานทองดี ห้วยทราย, ประธานราตรี เข็มพันธ์ และอีกหลาย ๆ ท่านที่ไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด ในการให้ความร่วมมือช่วยประสานงานในพื้นที่เพื่อก่อให้เกิดเวทีการพูดคุยแลกเปลี่ยน เป็นกลุ่มผู้นำที่ช่วยให้กำลังใจและช่วยกันลุ้นให้การ วิเคราะห์แนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า จนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์ได้ ขอขอบคุณพี่ ๆ น้อง ๆ ในเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำมูนและชาวโครงการ ทามมูล ที่ให้ใช้เครื่องมือเครื่องมือ อุปกรณ์สำนักงานและให้โอกาสผู้วิจัยในการทำงานชิ้นนี้ โดย ไม่เอ่ยว่าหรือทักท้วงการเบียดเบียนเวลาการทำงานเดิม ที่มีเวลาอยู่อย่างจำกัด แต่กลับมองว่า นี่คือ กระบวนการพัฒนาคนทำงาน

“ไปทำเลยน้อง ได้บทเรียนแล้วกลับมาแลกเปลี่ยนกัน พี่ลุ่นให้ห้อง ๆ ศึกษาแนวคิด สหกรณ์มาหลายปีแต่ห้อง ๆ ไม่สนใจ ต้องให้คนอื่นมาลุ่น” คุณสนั่น ชุสกุล หัวหน้าโครงการ กล่าวให้กำลังใจและมอบหมายให้ไปทำงาน

ในวาระอันมีค่ายิ่งนี้ทางทีมวิจัยคงลืมเสียมิได้ ต่อการจากไปของนักอุดมการณ์สหกรณ์ “พี่ต้อย” วีรพงศ์ คานงาม ที่ได้ให้การช่วยเหลือ ผลักดัน และเป็นกำลังใจในการทำวิจัย อัน เสมือนการร่วมงานกันครั้งสุดท้าย และงานชิ้นนี้จึงเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึง

สุดท้ายที่สำคัญการได้เรียนรู้ครั้งนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากทีมอาจารย์จากสถาบันวิชาการ ด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ไม่ให้ออกาสในการในครั้งนี้ ต้องขอขอบคุณทีม อาจารย์ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยที่ให้โอกาสคนรุ่นใหม่

คำนำ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร” ภายใต้ชุดโครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด 36 จังหวัด โดยสถาบันวิชาการสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์อำนวยการต่อต้านความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) กระทรวงมหาดไทย ให้ดำเนินโครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด โดยมีทีมวิจัยพื้นที่ในแต่ละจังหวัดศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติในระดับพื้นที่ เพื่อค้นหาแนวทางในการสร้างเครือข่ายคุณค่าการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด ใช้ระยะเวลา 1 ปี นับตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม 2548 ถึง 14 สิงหาคม 2549 กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เกิดจากความสมัครใจ โดยทีมวิจัยเปิดเวทีให้เกิดการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหาอุปสรรค และโอกาสในการดำเนินงานแล้วแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ คือ สหกรณ์ที่จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ตาม พ.ร.บ.สหกรณ์จำนวน 12 สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดจำนวน 5 กลุ่ม และสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร

อนึ่ง การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้บันทึกกระบวนการการสร้างเครือข่ายคุณค่าสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารไว้อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เครือข่ายยางพารา จังหวัดมุกดาหาร มีคณะกรรมการเครือข่ายยางพารา มีการวางแผน มีระเบียบข้อบังคับและทดลองเปิดตลาดประมูลยางพาราร่วมกัน ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้นำไปสู่การแก้ไขปัญหาของสมาชิกได้อย่างแท้จริง และภายใต้การดำเนินงานของเครือข่ายยางพาราก็ได้ก่อให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ช้อนทับกันอยู่ ซึ่งกระบวนการในการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าที่เกิดขึ้นท่ามกลางการปฏิบัติจริงที่มิวิจัยได้บันทึกไว้ในรายงานเล่มนี้แล้ว

ท้ายสุด การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถที่จะนำกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า สหกรณ์ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมของพื้นที่ ประเด็นที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่อื่นได้พอสมควร

คณะผู้วิจัย
ตุลาคม 2549

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1-3 จำนวนครัวเรือนและหมู่บ้านยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ปี 2546	4
ตารางที่ 1.1-4 ประเภทกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพการเกษตร	7
ตารางที่ 1.2-1 สถานภาพรวมของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรจดทะเบียนในจังหวัดมุกดาหาร	17
ตารางที่ 1.2-2 แสดงสถานภาพสหกรณ์จดทะเบียนที่ยังดำเนินกิจกรรม	19-23
ตารางที่ 1.2-3 แสดงสถานภาพกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพ ในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร	34-38
ตารางที่ 2.1-1 แสดงผลการให้ความช่วยเหลือและจำนวนผู้ลงทะเบียน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน	55
ตารางที่ 2.1-2 แสดงผลการดำเนินงานการกลั่นกรองผู้ลงทะเบียนคนจน	56
ตารางที่ 2.2-1 แสดงการวิเคราะห์ข้อมูลคนจนจดทะเบียน	57
ตารางที่ 3.2-1 แสดงกระบวนการการทำงานในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร	62-84
ตารางที่ 4.2-1 แสดงพื้นที่ปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิตยางพาราจังหวัดมุกดาหาร ปี 2548	118
ตารางที่ 4.2-2 แสดงปริมาณพื้นที่ปลูกยางที่ให้ผลผลิต และการคาดหมาย ปริมาณผลผลิตตั้งแต่ปี 2548-2551จังหวัดมุกดาหาร	119
ตารางที่ 4.2-3 แสดงผลการซื้อ-ขายยางพารา ตลาดประมูลยางพารา สหกรณ์ สกย. อำเภอนิคมคำสร้อยจำกัด จังหวัดมุกดาหาร	120

สารบัญแผ่นภาพ

	หน้า
แผ่นภาพที่ 1-1 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์จดทะเบียนที่มีอยู่เดิม	42
แผ่นภาพที่ 1-2 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์ภาคประชาชนที่มีอยู่เดิม	43
แผ่นภาพที่ 1-3 แสดงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีอยู่เดิม สหกรณ์ภาคประชาชนและสหกรณ์จดทะเบียน	44
แผ่นภาพที่ 3-1 แสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย	93
แผ่นภาพที่ 3-1 แสดงความสัมพันธ์ในเครือข่ายางพาราจังหวัดมุกดาหาร	131
แผ่นภาพที่ 5-1 แสดงกรอบวิเคราะห์ความยากจนสมัยใหม่	134
แผ่นภาพที่ 5-2 แสดงเครือข่ายคุณค่ากับการแก้ไขปัญหาความยากจน	140

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ภายใต้อุดมการณ์โครงการวิจัยการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด 36 จังหวัด ซึ่งสถาบันวิชาการสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากศูนย์อำนวยการต่อต้านความยากจนแห่งชาติ (ศตจ.) กระทรวงมหาดไทย มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชน และสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารเพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ปัญหาความยากจน กลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัยมีสหกรณ์ที่จดทะเบียนตาม พ.ร.บ. สหกรณ์จำนวน 12 สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดจำนวน 5 กลุ่ม และสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร 1 เครือข่าย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ที่วิจัยเน้นใช้กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กร ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นและความปรารถนาในการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาความยากจนของตนเองในลักษณะของเครือข่าย กลุ่มเป้าหมายได้ค้นพบปัญหาที่ส่งผลต่อ “ภาวะความยากจน” ของตนเองทั้งในปัจจุบันและในอนาคต จนกระทั่งเกิดแนวทางร่วมกันในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักการและกระบวนการสหกรณ์ ในกระบวนการวิจัยครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างพาราจังหวัดมุกดาหาร 1 เครือข่าย และเกิดจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมระหว่างที่วิจัยกับสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารอีก 1 เครือข่าย ซึ่งการเชื่อมโยงเครือข่ายในครั้งนี้ถือเป็นการ “นาร่อง” ในการเชื่อมโยงความร่วมมือในระดับจังหวัด

กระบวนการสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายของที่วิจัยได้สนับสนุนให้เครือข่ายอย่างพาราจังหวัดมุกดาหาร เกิดการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติจริงร่วมกัน เกิดแผนและการปฏิบัติการ คือ เกิดระเบียบข้อบังคับ/ข้อตกลงร่วมกันในเครือข่าย, เกิดแนวทางและแผนงานในการปฏิบัติการร่วมกันในอนาคต เกิดการรวมตัวกันอย่างกว้างขวางในการบริหารและจัดการตลาดประมูลอย่างพาราเพื่อต่อรองราคาในระดับท้องถิ่น เกิดการประสานแผนงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพสมาชิกและแผนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและยกระดับการพัฒนาตลาดอย่างพาราในระดับจังหวัดในอนาคต

จากการศึกษาได้พบข้อสรุปว่า การแก้ไขปัญหาความยากจน ต้องเกิดจากการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาด้วยตนเองโดยใช้กระบวนการรวมกลุ่ม/กระบวนการและอุดมการณ์สหกรณ์ในการแก้ไขปัญหา โดย ระดับกลไกราชการที่เกี่ยวข้องเข้าหนุนเสริม อีกทั้งในระดับนโยบายต้องมีลักษณะเอื้อต่อคนจนและคนด้อยโอกาสด้วยอีกทางหนึ่ง ในการศึกษาในครั้งนี้เกิดความรู้ใหม่ในแนวการวิเคราะห์เพื่อการประสานกระบวนการ/อุดมการณ์สหกรณ์บนพื้นฐาน ระบบคุณค่าในท้องถิ่น เช่น ระบบนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งน่าจะได้มีการศึกษาค้นคว้าและทดลองปฏิบัติการในอนาคต.

บทที่ 1: บทนำ

1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดมุกดาหาร

สถานภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา (Area Profile, APF) ที่จะนำเสนอผลการศึกษาต่อไปนี้จะประกอบด้วยลักษณะทางด้านกายภาพ ชีวภาพ ลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดมุกดาหาร ที่เป็นภาพรวม ทั้งนี้เพื่อให้ทราบบริบทของกลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายที่จะกล่าวถึงในบทต่อไปได้ดียิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ที่ตั้ง และอาณาเขต

ที่ตั้ง จังหวัดมุกดาหาร เป็นจังหวัดชายแดน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 16–17 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 104–105 องศาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งหมด 4,339.83 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,712,394 ไร่ ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ ประมาณ 642 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอนาแก อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม และอำเภอต่างอย จังหวัดสกลนคร
ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอเลิงนกทา จังหวัดยโสธร อำเภอชานุมาน จังหวัดอำนาจเจริญ และอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นแบ่งพรมแดนระหว่างประเทศ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเขาวง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอเมยวดี จังหวัดร้อยเอ็ด

1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศและประชากร

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัด จะพบว่าพื้นที่ในด้านทิศเหนือ และทิศใต้เป็นที่ราบสูง ส่วนพื้นที่ด้านทิศตะวันตกเป็นภูเขาของเทือกเขาภูพาน และมีพืชพรรณธรรมชาติประกอบด้วยป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณ ส่วนพื้นที่ด้านทิศ

ตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำโขงสลับกับพื้นที่ป่าไม้ โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนไทยกับลาวมีความยาวตลอดแนว ประมาณ 72 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่ของจังหวัดจำนงออกเป็นที่ราบลุ่ม ร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด และเป็นพื้นที่ป่าไม้ ประมาณ 831,998 ไร่ (1,331.18 ตร.กม.) คิดเป็นร้อยละ 30.68 ของพื้นที่จังหวัด

1.1.3 เขตการปกครอง

จังหวัดมุกดาหาร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 52 ตำบล 516 หมู่บ้าน โดยมีอำเภอเมืองมุกดาหารเป็นเขตการปกครองที่ใหญ่ที่สุด รองลงมา ก็คือ อำเภอดงหลวง ส่วนเขตการปกครองที่เล็กที่สุดของจังหวัด ก็คือ อำเภอหว้านใหญ่

ตารางที่ 1.1-1 การแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	ระยะห่างจากตัวจังหวัด	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1) เมือง	1,235	0	12	145
2) คำชะอี	646	35	9	88
3) ดอนตาล	511	33	7	62
4) นิคมคำสร้อย	377	27	7	77
5) ดงหลวง	1,076	55	6	57
6) หวานใหญ่	84	30	5	43
7) หนองสูง	410	50	6	44
รวม 7 อำเภอ	4,339	-	52	516

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดมุกดาหาร (ข้อมูล ณ 1 ตุลาคม 2548)

1.1.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจโดยรวมจังหวัดมุกดาหารมีประชากรประกอบอาชีพทางด้านเกษตรประมาณ ร้อยละ 84 ของพื้นที่เกษตรกรรมที่ต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก และเกษตรกรทั่วไปมีฐานะค่อนข้างยากจน เนื่องจากสามารถประกอบอาชีพได้บางฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งพอที่จะสรุปได้ดังนี้

1.1.4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP)

จากข้อมูลในปี 2544 มูลค่า 10,313 ล้านบาท โดยจำแนกออกเป็น สาขาบริการมีมูลค่า 3,328 ล้านบาท (ร้อยละ 34.22) สาขาค้าส่ง และค้าปลีก มีมูลค่า 1,709 ล้านบาท (ร้อยละ 17.63) และสาขาเกษตรกรรม มูลค่า 1,648 ล้านบาท (ร้อยละ 17.00) มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 35,079 บาท/ปี เป็นอันดับที่ 50 ของประเทศ และอันดับที่ 3 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1.4.2 การประกอบอาชีพ

จังหวัดมุกดาหารมีจำนวนครัวเรือนของราษฎรแยกตามอาชีพได้ดังนี้ อาชีพทำนา มี 44,230 ครัวเรือน (ร้อยละ 80.61) ทำไร่ มี 15,554 ครัวเรือน (ร้อยละ 28.35) รับจ้าง 10,965 ครัวเรือน (ร้อยละ 19.98) เลี้ยงสัตว์ มี 10,119 ครัวเรือน (ร้อยละ 18.44) และทำสวน มี 3,217 ครัวเรือน (ร้อยละ 5.86)

1.1.4.3 รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน/ปี

ตารางที่ 1.1-2 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรจังหวัดมุกดาหาร ปี 2548

ระดับรายได้ (บาท)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
<10,000	7,757	15.11
10,000 - 19,000	12,902	25.13
20,000 - 29,999	14,631	28.49
30,000 - 49,999	10,041	19.56
50,000 - 99,999	5,729	11.16
100,000 - 999,999	281	0.55
รวม	51,341	100

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร ปี 2548

1.1.4.4 ข้อมูลหมู่บ้านยากจน

จังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนหมู่บ้านยากจนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวนทั้งสิ้น 261 หมู่บ้าน (คิดเป็นร้อยละ 51.38) จากข้อมูล จปฐ.ปี 2548 ที่จัดเก็บทั้งหมด 508 หมู่บ้าน 51,700 ครัวเรือน มีจำนวน

ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 2,000 บาท/คน/ปี ทั้งหมด 8,626 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 16.68) จำแนกได้ดังนี้

ตารางที่ 1.1-3 จำนวนครัวเรือน และหมู่บ้านยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ปี 2546

อำเภอ	จำนวนหมู่บ้าน ทั้งหมด	จำนวนหมู่บ้าน ยากจน	จำนวนครอบครัว ยากจน
1) คำชะอี	83	59	477
2) ดงหลวง	53	40	22,89
3) ดอนตาล	59	42	2,50
4) นิคมคำสร้อย	76	45	941
5) เมือง	141	73	1,890
6) หนองสูง	44	21	738
7) หวานใหญ่	43	20	141
รวม	508	261	8,626

ที่มา : กชช.2 ค. มุกดาหาร ปี 2548

1.1.4.5 การเกษตรกรรม ปศุสัตว์ และประมง

มีครัวเรือนประกอบอาชีพการเกษตรจำนวน 55,480 ครัวเรือน หรือ ร้อยละ 72.88 ของครัวเรือนทั้งจังหวัด มีพื้นที่ถือครองการเกษตร 1,226,633 ไร่ (1,953.33 ตร.กม.) และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ข้าว มีพื้นที่ จำนวน 585,396 ไร่ เป็นข้าวเจ้า จำนวน 139,007 ไร่ ข้าวเหนียว จำนวน 464,389 ไร่ ผลผลิตรวมข้าวเจ้า 58,487.48 ตัน ข้าวเหนียว 189,645.17 ตัน ผลผลิตเฉลี่ยข้าวเจ้า 428 กก./ไร่ ข้าวเหนียว 431 กก./ไร่ พันธุ์ข้าวส่วนใหญ่ที่ใช้ปลูกเป็นพันธุ์ กข.6 และข้าวหอมมะลิ 105
- 2) มันสำปะหลัง มีพื้นที่ จำนวน 168,386 ไร่ ผลผลิตรวม 285,112 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,406 กก./ไร่ ส่วนมากยังปลูกพันธุ์พื้นเมือง รองลงมาได้แก่ พันธุ์ระยอง 3 และระยอง 60
- 3) อ้อยโรงงาน มีพื้นที่ จำนวน 94,414 ไร่ ผลผลิตรวม 1,022,297 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 10,007 กก./ไร่

- 4) ไม้ผลยืนต้น มีพื้นที่ จำนวน 78,967 ไร่ เป็นพืชที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัด ได้แก่ มะม่วง และมะขามหวาน
- 5) พืชผัก มีพื้นที่เพาะปลูกจำนวน 75,790 ไร่
- 6) ถั่วลิสง มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 3,808 ไร่ ผลผลิตรวม 1,521 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 267 กก./ไร่
- 7) ยางพารา มีพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 16,348 ไร่ ให้ผลผลิต 4,406 ไร่ ผลผลิตรวม 1,359.35 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 309 กก./ไร่
- 8) ปศุสัตว์ สัตว์เศรษฐกิจที่นิยมเลี้ยงมาก ได้แก่ โคเนื้อ จำนวน 47,311 ตัว กระบือ จำนวน 31,476 ตัว สุกร จำนวน 23,187 ตัว ไก่เนื้อ จำนวน 33,712 ตัว ไก่พันธุ์พื้นเมือง 355,080 ตัว และเป็ดเนื้อ จำนวน 61,585 ตัว สถิติการเลี้ยงสัตว์เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ นับจากปี 2544 (787,542) คิดเป็นร้อยละ 40.57
- 9) ประมง ในปี 2545 เกษตรกรเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด จำนวน 8,446 ครัวเรือน 10,650 บ่อ เนื้อที่ 7,656.90 ไร่ จับสัตว์น้ำได้ ปริมาณ 1,023,750 กิโลกรัม ชนิดปลาที่เกษตรกรเลี้ยง ได้แก่ ปลานิล ปลาไน และตะเพียน ฯลฯ

1.1.4.6 ประเภทเอกสารสิทธิ์ และการถือครองที่ดิน

พื้นที่ที่ได้รับการออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกตามประเภทเอกสารสิทธิ์ได้ ดังต่อไปนี้

- 1) โฉนดที่ดิน จำนวน 87,219 แปลง
- 2) น.ส.3ก. จำนวน 39,791 แปลง

1.1.4.7 การพาณิชย์กรรม

- 1) บริษัทจำกัด จำนวน 153 แห่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 453 แห่ง ทะเบียนพาณิชย์ (อ.เมือง) จำนวน 991 แห่ง
- 2) เงินลงทุน ประเภทค้าปลีก จำนวน 686 แห่ง เงิน 686 ล้านบาท คำส่ง จำนวน 55 แห่ง เงิน 55 ล้านบาท นำเข้า-ส่งออก จำนวน 43 แห่ง เงิน 43 ล้านบาท การบริการ จำนวน 207

แห่ง เงิน 207 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 991 แห่ง เงินลงทุน 991
ล้านบาท

1.1.4.8 การอุตสาหกรรม

จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 367 แห่ง โดยจำแนกเป็น
อุตสาหกรรมเกษตร จำนวน 205 แห่ง (ร้อยละ 55.85) รองลงมา คือ
อุตสาหกรรมขนส่ง จำนวน 35 แห่ง (ร้อยละ 9.53) อุตสาหกรรมโลหะ จำนวน
26 แห่ง (ร้อยละ 7.08) เงินลงทุน จำนวน 1,954,523,717 ล้านบาท คนงาน
รวม 2,394 คน จำแนกเป็นชาย 1,722 คน และหญิง 672 คน

1.1.4.9 การท่องเที่ยว

สถานการณ์การท่องเที่ยวในปี 2545 มีจำนวนเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.88 เมื่อ
เทียบกับปี 2544 เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม โดยเฉพาะ
ตลาดอินโดจีน ส่วนชาวต่างประเทศ ลดลงร้อยละ 9.89 เมื่อเทียบกับปี 2544
ส่วนใหญ่เป็นชาวลาวที่เดินทางเข้ามาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในตลาดของ
จังหวัด

1.1.4.10 แรงงาน

จากผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรจังหวัดมุกดาหาร ใน
ไตรมาสที่ 3/2547 คือระหว่างเดือน กรกฎาคม 2547 - กันยายน 2547 ซึ่งจะ
แสดงถึงค่าประมาณโครงสร้างกำลังแรงงานของเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547
พบว่า จังหวัดมุกดาหารมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 316,502 คน เป็นผู้ที่มีอายุ
15 ปีขึ้นไปที่อยู่ในกำลังแรงงาน จำนวน 178,357 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 56.4
ของจำนวนประชากร และเป็นผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน
จำนวน 45,274 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 ของจำนวนประชากรนอกนั้นเป็นผู้มี
อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 92,871 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 ของจำนวน
ประชากร

สำหรับกลุ่มประชากรที่อยู่ในกำลังแรงงาน ทั้งสิ้น 178,357 คน นั้น
จำแนกได้ดังนี้

- 1) มีงาน จำนวน 175,345 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 55.4 ของจำนวนประชากรทั้งหมด
- 2) ผู้ว่างงาน ซึ่งหมายถึงผู้ไม่มีงานทำ และพร้อมที่จะทำงานมีจำนวน 3,012 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.0 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หรือคิดเป็นร้อยละ 1.69 ของผู้อยู่ในกำลังแรงงาน
- 3) ที่รอฤดูกาล หมายถึง ผู้ที่ไม่ได้ทำงานและไม่พร้อมที่จะทำงานพบว่า ไม่มีประชากรที่รอฤดูกาลในไตรมาสนี้ ของจำนวนประชากรทั้งหมด

การจ้างงาน จังหวัดมุกดาหาร มีตำแหน่งงานว่าง ปี 2547 จำนวน 9,128 อัตรา มีผู้สมัครงาน จำนวน 3,770 คน และผู้บรรจุนงาน จำนวน 559 คน มีแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศที่แจ้งผ่านสำนักงานจัดหางานจังหวัดมุกดาหาร จำนวน 300 คน (ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดมุกดาหาร 2547)

1.1.4.11 กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอาชีพการเกษตร

การรวมตัวของเกษตรกรจังหวัดมุกดาหาร เป็นการรวมตัวในรูปแบบสหกรณ์ ทั้งสิ้น จำนวน 61 สหกรณ์/กลุ่ม มีสมาชิก 56,710 คน ทุนเรือนหุ้น 2,365.34 ล้านบาท โดยจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ในตารางถัดไป

ตารางที่ 1.1-4 ประเภทกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอาชีพการเกษตร

ประเภทกลุ่มเกษตรกร	จำนวนสมาชิก	ทุนเรือนหุ้น(ล้านบาท)
1) สหกรณ์การเกษตร	38,570	46.525
2) สหกรณ์ออมทรัพย์	6,813	2,312.3
3) สหกรณ์ประมง	50	0.082
4) สหกรณ์บริการ	1,424	0.153
5) สหกรณ์นิคม	9,853	6.28
รวม	56,710	2,365.34

ที่มา : สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมุกดาหารปี 2547

นอกจากนี้ มีสหกรณ์ร้านค้า และกลุ่มอาชีพทางการเกษตรที่มี
หน่วยงานต่างๆ จัดตั้ง รวมทั้งสิ้น 428 กลุ่ม

1.1.5 ลักษณะทางสังคม

1.1.5.1 การศึกษา

สถานศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน มีจำนวน 282 แห่ง (ไม่รวม
การศึกษานอกระบบ จำนวน 544 แห่ง) จำนวนครูและอาจารย์ 3,129 คน
นักเรียน และนักศึกษา 72,920 คน แยกเป็น ก่อนประถม 11,708 คน
ประถมศึกษา 33,223 คน มัธยมต้น 15,306 คน มัธยมปลาย 10,963 คน และ
อุดมศึกษา 1,720 คน

โดยมีอัตราส่วนครูต่อจำนวนนักเรียนเท่ากับ 1: 23.3 คน อัตราการ
เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1) คิดเป็นร้อยละ 98 และมีอัตรา
การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4) ร้อยละ 59

1.1.5.2 การนับถือศาสนา

ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ และมีวัด จำนวน 318 แห่ง และอาราม
หลวง 1 แห่ง สำนักสงฆ์ 151 แห่ง ที่พักสงฆ์ 130 แห่ง วัดร้าง 7 แห่ง โรงเรียน
พระปริยัติธรรม 1 แห่ง โบสถ์ของศาสนาคริสต์ จำนวน 7 แห่ง และมีจำนวน
พระภิกษุ 1,516 รูป และสามเณร 623 รูป

ในด้านประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อจะยึดแนวปฏิบัติตาม
หลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี
เหมือนคนไทยอีสานทั่วไป ก็คือ ประเพณีฮีตสิบสอง ครองสิบสี่

1.1.5.3 การสาธารณสุข

- 1) สถานบริการของรัฐ และเอกชน รวม 149 แห่ง จำแนกเป็น
โรงพยาบาล (ทั่วไปและชุมชน) 8 แห่ง สถานีอนามัย 78 แห่ง
คลินิก ร้านขายยา และอื่นๆ 63 แห่ง โดยมีอัตราส่วนบุคลากร
ทางการแพทย์รวมกันทั้งภาครัฐและเอกชนต่อประชากร คือ

แพทย์ 47 คน (1:7,147 คน) ทันตแพทย์ 14 (1:23,995) เกษัตริกร 28 (1:12,034) พยาบาลวิชาชีพ 346 (1:973) พยาบาลเทคนิค 131 (1 :2,572) เจ้าหน้าที่พยาบาล 14 (1:24,069) เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน 166 (1:2,029)

- 2) อัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากร จำแนกเป็นอัตราการเกิด 12.01 อัตราการตาย 4.23 และอัตราการเพิ่ม 7.80 และสาเหตุการตายของประชากร 10 อันดับแรก เช่น โรคมะเร็ง โรคระบบหัวใจ และระบบไหลเวียนโลหิต สำหรับโรคระบาดที่มีอัตราป่วยสูง 10 อันดับแรก ได้แก่ อหิวาต์ และอาหารเป็นพิษ ฯลฯ
- 3) สถานการณ์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี (ข้อมูล ณ วันที่ 25 สิงหาคม 2545) พบว่ามีผู้ติดเชื้อที่มีอาการ และผู้ป่วยเอชไอวี จำนวน 934 ราย (ชาย 633 ราย, หญิง 301 ราย) จำแนกออกเป็นผู้ป่วยเอชไอวี จำนวน 607 ราย ผู้ติดเชื้อที่มีอาการ จำนวน 327 ราย ผู้ป่วยที่เสียชีวิตแล้ว จำนวน 169 ราย และยังมีชีวิต 765 ราย

1.1.5.4 ระบบสวัสดิการทางสังคม

การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน จำนวน 509 ศูนย์ ได้รับเงินกองทุน 492 ศูนย์ (เทศบาล 26 ศูนย์, อบต. 483 ศูนย์) และไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุน 17 ศูนย์ (เทศบาล 7 ศูนย์, อบต. 10 ศูนย์) การสงเคราะห์แก่คนชรา และผู้ด้อยโอกาสในสังคมต่าง ๆ จำนวน 3,285 ราย

1.1.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหารจัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (มุกดาหาร สกลนคร นครพนม กาฬสินธุ์) ซึ่งมีคำขวัญประจำจังหวัด คือ

“หอแก้วสูงเสียดฟ้า ภูผาเทิบแก่งกะเบา แปรเผ่าชนพื้นเมือง ลือเลื่องมะขามหวาน กลองโบราณล้ำเลิศ ถิ่นกำเนิดลำผญา ตระการตาชายโขง เชื่อมโยงอินโดจีน”

1.1.6.1 วิสัยทัศน์ของจังหวัดมุกดาหาร คือ

เมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายโขง ณ ประตูตะวันออกสู่อินโดจีน
(Trade and Tour Town on Makong at Eastern Gateway to Indochina
and Beyond)

เป้าประสงค์ของจังหวัดมุกดาหาร คือ **ความมั่งคั่ง ความมั่นคง**

1.1.6.2 ประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหาร คือ

- 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2) การพัฒนาการค้าชายแดน
- 3) การพัฒนาการท่องเที่ยว
- 4) การพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

1.1.6.3 กลยุทธ์ของจังหวัดมุกดาหาร คือ

- 1) การยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถบุคลากรและแรงงาน
- 2) การเพิ่มปริมาณและมูลค่าการค้าชายแดน การค้าข้ามแดน
- 3) การยกระดับและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และบุคลากรภาคบริการ
- 4) การปรับโครงสร้างระบบการผลิตทางการเกษตร และการพัฒนารูปแบบความร่วมมือ ตลอดจนส่งเสริมการร่วมลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน

1.1.6.4 ศักยภาพการพัฒนาของจังหวัดมุกดาหาร

- 1) ประตูสู่ประเทศอินโดจีนตามโครงการการพัฒนาเส้นทาง
เชื่อมโยงเศรษฐกิจตามแนวตะวันตก-ตะวันออก (East west
Economic Corridor:EWEC)
- 2) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- 3) แหล่งวัฒนธรรมพื้นเมืองแปดเผ่า ที่ควรค่าอนุรักษ์และพัฒนา
ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม

1.1.6.5 พันธกิจของจังหวัดมุกดาหาร

- 1) พัฒนาระบบการค้าการลงทุน การท่องเที่ยว และความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขัน
- 2) พัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้มีศักยภาพและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและพลวัตโลก สู้สังคมฐานความรู้
- 3) ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม
- 4) สร้างความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 5) เสริมสร้างระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

1.1.6.6 ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร

- 1) **ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขจัดความยากจน**
 - (1) เสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความยากจน
 - (2) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรและปัจจัยการผลิตในระดับชุมชนเพื่อยกระดับการผลิต
 - (3) พัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน
 - (4) สร้างโอกาสและศักยภาพแก่คนจนให้มีอาชีพและรายได้โดยใช้ยุทธวิธี Direct Sale
 - (5) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) **ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ**
 - (1) ยกระดับการศึกษาและความรู้ให้พร้อมสู้สังคม

ฐานความรู้

- (2) สร้างโอกาสการเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- (3) พัฒนาระดับทักษะฝีมือและผลิตภาพกำลังแรงงาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
- (4) สร้างเสริมสุขภาพอนามัยและพฤติกรรมสุขภาพ ประชาชนแบบองค์รวมที่มีคุณภาพ มาตรฐานควบคุมทุกมิติ
- (5) พัฒนาระบบบริหารจัดการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่มีคุณภาพมาตรฐาน
- (6) อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- (7) ป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อย่างเป็นองค์รวม
- (8) เตรียมความพร้อมแก่สังคมเพื่อให้ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า

3) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุล

- (1) สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าเกษตร (Value Creation)
 - การวิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ และเทคโนโลยีชีวภาพ
 - ส่งเสริมการนำผลผลิตทางการเกษตรไปผลิตพลังงานทดแทน เช่น มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น
 - พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพและโอกาสทางการตลาดสูง เช่น ยางพารา การประมง เป็นต้น
- (2) ส่งเสริมการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรตามระบบความปลอดภัยอาหาร (Food Safety)
- (3) พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- (4) พัฒนาและฟื้นฟูสภาพดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการเกษตรทั้งระบบเกษตรอินทรีย์และระบบเกษตรกรรมยั่งยืน
- (5) เพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม

- ปรับโครงสร้างเพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างโอกาสให้กับภาคอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถแข่งขันได้ หรือได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของตลาด และข้อตกลงระหว่างประเทศ
 - เพิ่มประสิทธิภาพและมูลค่าผลผลิตของ SMEs และวิสาหกิจชุมชนบนฐานความรู้ด้านการพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการ การพัฒนานวัตกรรมด้านการผลิต และการตลาด พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงธุรกิจทุกระดับ
 - ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- (6) ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้มีคุณภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าการท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยว
 - พัฒนาระดับมาตรฐานการให้บริการปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว และธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว
- (7) เพิ่มศักยภาพการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน และการบริการ
- พัฒนาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการประกอบธุรกิจพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce)
 - เสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาดและการกระจายผลผลิตไปสู่ตลาด และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้า
 - ส่งเสริมและพัฒนาระบบรวบรวมและกระจายสินค้า (Distribution Center) และระบบโลจิสติกส์ (Logistics Management)
- (8) พัฒนาระดับโครงข่ายคมนาคมและขนส่ง
- (9) พัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพระบบเศรษฐกิจการเงินการคลัง และบัญชี
- (10) พัฒนาและส่งเสริมงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของจังหวัด

4) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (1) ปรับปรุง พื้นฟู อนุรักษ์ และใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ อย่างเป็นระบบ
- (2) พัฒนาและจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอ ทั้งการผลิต อุปโภค บริโภค
- (3) เสริมสร้างองค์ความรู้และศักยภาพการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (4) ป้องกันและควบคุมมลพิษให้อยู่ในระดับมาตรฐานเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและพัฒนาที่ยั่งยืน

5) ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคม

- (1) การอำนวยความสะดวกด้านการค้า การลงทุน และปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
- (2) พัฒนาและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความร่วมมือด้าน การศึกษา สาธารณสุข และวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้าน
- (3) พัฒนาเครือข่ายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อผลิตกำลังแรงงานที่เพียงพอ
- (4) พัฒนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบ ACMECS 5สาขา คือ การค้าการลงทุน เกษตรและอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว คมนาคม และการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์

6) ยุทธศาสตร์ที่ 6 เสริมสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

- (1) พัฒนาปรับปรุงรูปแบบการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ
- (2) เพิ่มสมรรถนะและปรับกระบวนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ
- (3) พัฒนาองค์ความรู้ ทักษะเทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมการทำงานของบุคลากรหน่วยงานภาครัฐ
- (4) พัฒนาการให้บริการภาครัฐผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce)
- (5) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้ทันสมัยเชื่อมโยงในทุกระดับและสร้างนวัตกรรมในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาไปสู่ e-govenment
- (6) ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนร่วม ในการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
- (7) สร้างและพัฒนาความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ
- (8) สร้างกลไกและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือและบูรณาการการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม
- (9) เสริมสร้างการบริหารจัดการที่ดีของหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ (Good governance)
- (10) เสริมสร้างกระบวนการการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ธรรมาภิบาล) ในภาคเอกชน โดยสนับสนุนให้ภาคเอกชนยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อลูกค้า ผู้รับบริการและสังคม
- (11) ส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึง เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้บริโภค

7) ยุทธศาสตร์ที่ 7 ส่งเสริมประชาธิปไตยและประชาสังคม

- (1) สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมี

- ส่วนร่วมให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง
- (2) พัฒนาระบบกลไกการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเชิงสร้างสรรค์
- (3) สนับสนุนและจัดให้มีระบบการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐทุกระดับจากทุกภาคส่วน

8) ยุทธศาสตร์ที่ 8 การรักษาความมั่นคงชายแดน

- (1) จัดกิจกรรมเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ทุกโอกาสอันควร
- (2) พัฒนาระบบข้อมูลด้านการข่าว
- (3) พัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการข่าวแก่บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ
- (4) พัฒนาระบบการตรวจคนเข้าเมือง
- (5) เพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาผู้ลักลอบเข้าเมือง สกัดกั้นการเข้ามาใหม่ และปราบปรามขบวนการนำเข้า
- (6) การพิสูจน์และกำหนดสถานภาพบุคคล
- (7) การแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายและจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวอย่างมีระบบ
- (8) จัดระเบียบพื้นที่ชายแดนให้มีความพร้อมต่อการเผชิญสถานการณ์และปัญหา

1.2 สถานการณ์กลุ่มองค์กรในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

จากการสำรวจและรายงานสถิติการรวมกลุ่มของเกษตรกร และกลุ่มอาชีพทางการเกษตรต่างๆ ในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า เป็นการจัดตั้งในรูปแบบของสหกรณ์ รวมทั้งสิ้น 61 สหกรณ์ และมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรต่างๆ อีกจำนวน 62 กลุ่ม นอกจากนี้ จากการสำรวจและจัดทำระบบฐานข้อมูล โดย “สภาพพัฒนาองค์กรเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร” มีจำนวนองค์กรชุมชนในจังหวัดมุกดาหารจำนวน 1,214 องค์กร แยกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ คือ (1) เกษตรยั่งยืนครบวงจร (2) วัฒนธรรมภูมิปัญญาใหม่ฝ่ายครบวงจร (3) สมุนไพรและสุขภาพชุมชน (4) องค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน (5) ธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน และได้มีการสร้างตัวชี้วัดเพื่อถ่วงถ่วงองสถานภาพและความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรม จาก 1,214 องค์กร

ผ่านตัวชี้วัด จำนวน 625 องค์กรใน 7 อำเภอ 52 ตำบล 508 หมู่บ้าน ดังรายละเอียดและตารางต่อไป

1.2.1 สถานการณ์ภาพรวมสหกรณ์ที่จดทะเบียน

1.2.1.1 ภาพรวมของกลุ่ม/สหกรณ์ที่จดทะเบียน

ตารางที่ 1.2-1 สถานภาพรวมของ สหกรณ์/ กลุ่มเกษตรกรจดทะเบียนในจังหวัดมุกดาหาร

ลำดับที่	สหกรณ์/ กลุ่มเกษตรกร	ไม่ได้ดำเนินธุรกิจ	ปรกติ	หยุดดำเนินธุรกิจ	ล้มละลาย	พิทักษ์ทรัพย์	เลิก	ชำระบัญชี	รวม (สหกรณ์/ กลุ่มเกษตรกร)
1	สหกรณ์การเกษตร	8	29			1	1	3	42
2	สหกรณ์ออมทรัพย์		8						8
3	สหกรณ์ประมง	1	1						2
4	สหกรณ์บริการ	1	2					1	4
5	สหกรณ์ร้านค้า	1							1
6	สหกรณ์นิคมฯ		4						4
7	กลุ่มเกษตรกร	13	33	14		1	1		62 61

ที่มา: จากการสังเคราะห์เอกสารรายละเอียดสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร ณ วันที่ 30 ต.ค.2548

จากตารางพบว่า มีสหกรณ์ที่จดทะเบียนทั้งหมด จำนวน 61 สหกรณ์ ใน 7 ประเภท แยกเป็น

- สหกรณ์ที่ไม่ดำเนินธุรกิจ จำนวน 11 สหกรณ์
- สหกรณ์ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์ จำนวน 1 สหกรณ์
- สหกรณ์ที่เลิกกิจการ จำนวน 1 สหกรณ์
- สหกรณ์ที่อยู่ระหว่างการชำระบัญชี จำนวน 4 สหกรณ์
- สหกรณ์ที่ดำเนินกิจกรรมปรกติ จำนวน 44 สหกรณ์

และมีกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียนทั้งหมด จำนวน 62 กลุ่ม แยกเป็น

- กลุ่มเกษตรกร ที่ไม่ได้ดำเนินกิจกรรม จำนวน 13 กลุ่ม

- กลุ่มเกษตรกร ที่หยุดดำเนินกิจกรรม จำนวน 14 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรกร ที่ถูกพิทักษ์ทรัพย์ จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรกร ที่เลิกดำเนินกิจกรรม จำนวน 1 กลุ่ม
- กลุ่มเกษตรกร ที่ดำเนินกิจกรรมเป็นปกติ จำนวน 33 กลุ่ม

และจากการสำรวจสภาพการดำเนินกิจกรรม พบว่า มีลักษณะการดำเนินกิจกรรมแต่ละประเภทดังนี้

1.	การดำเนินกิจกรรมด้านการให้กู้และรับฝากเงิน	มี จำนวน 42 แห่ง
2.	การดำเนินกิจกรรมด้านการซื้อ หรือขาย	จำนวน 17 แห่ง
3.	การดำเนินกิจกรรมด้านการแปรรูป	จำนวน 0 แห่ง
4.	การดำเนินกิจกรรมด้านธุรกิจ บริการ	จำนวน 27 แห่ง
5.	อื่น ๆ คือ การบริการสูบน้ำแก่สมาชิก	จำนวน 8 แห่ง
	-บริการโรงสีข้าว	จำนวน 1 แห่ง
	-โรงปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอัดเม็ด	จำนวน 1 แห่ง
	-รวบรวมผลผลิต,วัสดุ	จำนวน 9 แห่ง
	-ตลาดนัดวัว-ควาย	จำนวน 1 แห่ง
	-ร้านค้าบริการ	จำนวน 1 แห่ง
	-ป้อน้ำมัน	จำนวน 5 แห่ง

ดังมีรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2-2 แสดงสถานภาพสหกรณ์จดทะเบียนที่ยังดำเนินกิจกรรม

ลำดับที่	ชื่อสหกรณ์ /กลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน	จำนวนสมาชิก (คน/ สหกรณ์)	ทุน ดำเนินการ (บาท)	ธุรกิจที่ดำเนินการในปัจจุบัน						อื่นๆ	ผล ประกอบกา ร(กำไร- ขาดทุน- บาท)	ประเด็นที่ เป็นข้อ สังเกต
				ให้กู้	รับ ฝาก เงิน	ธุรกิจ ซื้อ	ธุรกิจ ขาย	ธุรกิจ แปรรูป	ธุรกิจ บริการ			
1	ประเภทสหกรณ์การเกษตร จ.มุกดาหาร											
1.1	ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรมุกดาหารจำกัด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.2	สหกรณ์การเกษตรคำชะอีจำกัด	965	1,622,500	/	/	/	/			รวม ผลผลิต	กำไร1,200	
1.3	สหกรณ์การเกษตรน้ำเที่ยงจำกัด	262	745,000	/	/				/	รวม ผลผลิต	กำไร4,500	
1.4	สหกรณ์การเกษตรห้วยบางทรายจำกัด	1,173	1,291,500	/	/		/		/	รวบรวม ผลผลิต	กำไร 69,161.58	
1.5	สหกรณ์การเกษตรดงหลวงจำกัด	1,026	1,090,000	/	/	/	/		/	รวม ผลผลิต	กำไร25,300	
1.6	สหกรณ์การเกษตรดอนตาลจำกัด	960	980,000	/	/				/	รวม ผลผลิต	กำไร85700	
1.7	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านนาโพธิ์จำกัด	100	132,684	/	/				/	บริหาร สูบน้ำ	กำไร13,250	
1.8	สหกรณ์การเกษตรบ้านแก่งจำกัด	1,366	358,100	/	/	/	/		/	น้ำมัน	กำไร 100บาท	ซื้อขายปุ๋ย
1.9	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านโคกจำกัด	352	165,000	/	/				/	บริการ สูบน้ำ	กำไร65,300	

ตารางที่1.2-2 แสดงสถานภาพสหกรณ์จดทะเบียนที่ยังดำเนินกิจกรรม (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อสหกรณ์ /กลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน	จำนวนสมาชิก (คน/ สหกรณ์)	ทุน ดำเนินการ (บาท)	ธุรกิจที่ดำเนินการในปัจจุบัน						อื่นๆ	ผล ประกอบกา ร(กำไร- ขาดทุน- บาท)	ประเด็นที่ เป็นข้อ สังเกต
				ให้กู้	รับ ฝาก เงิน	ธุรกิจ ซื้อ	ธุรกิจ ขาย	ธุรกิจ แปรรูป	ธุรกิจ บริการ			
1.10	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านดอนตาลจำกัด			/	/				/	บริการ สูบน้ำ	กำไร65,300	
1.11	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านโพธิ์ไทรจำกัด	89	76,000	/	/				/	บริการ สูบน้ำ	กำไร6,530	
1.12	สหกรณ์การเกษตรนิคมคำสร้อยจำกัด	878	1,184,8586.8	/	/	/	/		น้ำ มัน	รวม วัสดุดิบ	กำไร 72,034.57	
1.13	สหกรณ์การเกษตรนิคมพัฒนาจำกัด	210	864,000	/	/	/	/		/		กำไร43,000	
1.14	สหกรณ์การเกษตรนาอุดมจำกัด	197	650,000	/	/				/	โรงสี	กำไร23,000	
1.15	สหกรณ์การเกษตรเมืองมุกดาหารจำกัด	248	963,000	/	/				/	โรงปุ๋ย	กำไร21,500	
1.16	สหกรณ์ยางพาราชุมชน ต.หนองแคนจำกัด	958	10,350,000	/	/	/	/		/	รวบรวม วัสดุดิบ	กำไร 106,000	
1.17	สหกรณ์สวนป่าภาคเอกชนมุกดาหารจำกัด	125	960,000	/	/	/	/		/	รับซื้อ สินค้า	กำไร65,300	
1.18	สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกรมุกดาหารจำกัด	53	1,355,000	/	/	/			/	รวบรวม	กำไร65,000	
1.19	ชุมนุมสหกรณ์จังหวัดมุกดาหารจำกัด	-	-	-	-	-	-	-	-			
1.20	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านนาสีนวนจำกัด	65	74,000	/	/					บริการ สูบน้ำ	กำไร 10,500	

ตารางที่ 1.2-2 แสดงสถานภาพสหกรณ์จดทะเบียนที่ยังดำเนินกิจกรรม (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อสหกรณ์ /กลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน	จำนวนสมาชิก (คน/ สหกรณ์)	ทุน ดำเนินการ (บาท)	ธุรกิจที่ดำเนินการในปัจจุบัน						อื่นๆ	ผล ประกอบกา ร(กำไร- ขาดทุน- บาท)	ประเด็นที่ เป็นข้อ สังเกต
				ให้กู้	รับ ฝาก เงิน	ธุรกิจ ซื้อ	ธุรกิจ ขาย	ธุรกิจ แปร รูป	ธุรกิจ จ บริ การ			
1.21	สหกรณ์การเกษตรเพื่อตลาดลูกค้า ธกส. มุกดาหารจำกัด	1,460	3,054,000	/	/	/	/		/	รวบรวม สินค้า	กำไร 750,000	
1.22	สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินเมือง	165	758,000	/	/						-	
1.23	สหกรณ์การเกษตรผู้เลี้ยงสัตว์มุกดาหาร จำกัด	96	1,090,500	/	/	/	/		/	ตลาดนัด วัวควาย	กำไร74,800	ขายอาหาร สัตว์
1.24	สหกรณ์การเกษตรโนนยางจำกัด	256	1,905,000	/	/	/					กำไร25,900	ขายปุ๋ย
1.25	สหกรณ์การเกษตรหนองสูงจำกัด	2,727	104,529,076.59	/	/	/	/		/	น้ำมัน	กำไร 6,846,851.80	
1.26	สหกรณ์การเกษตรห้วยใหญ่จำกัด	387	1,652,100	/	/	/			/			ซื้อขายปุ๋ย
1.27	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้าน ห้วยใหญ่จำกัด	65	89,000	/	/				/	ได้จาก ค่าบริการ สูบน้ำ	กำไร12300	
1.28	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้าน ปงขามจำกัด	168	190,133.35	/	/				/	รายได้ จาก ค่าบริการ สูบน้ำ	กำไร2,478.89	
1.29	สหกรณ์ผู้ใช้น้ำสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้าน บางทรายน้อยจำกัด	150	320,000	/	/				/	ได้จาก ค่าบริการ สูบน้ำ	กำไร23,450	

ตารางที่ 1.2-2 แสดงสถานภาพสหกรณ์จดทะเบียนที่ยังดำเนินกิจกรรม (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อสหกรณ์ /กลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน	จำนวนสมาชิก (คน/ สหกรณ์)	ทุน ดำเนินการ (บาท)	ธุรกิจที่ดำเนินการในปัจจุบัน						อื่นๆ	ผล ประกอบกา ร(กำไร- ขาดทุน- บาท)	ประเด็นที่ เป็นข้อ สังเกต
				ให้กู้	รับ ฝาก เงิน	ธุรกิจ ซื้อ	ธุรกิจ ขาย	ธุรกิจ แปร รูป	ธุรกิจ จ บริ การ			
2	ประเภทสหกรณ์ออมทรัพย์ จ.มุกดาหาร											
2.1	สหกรณ์ออมทรัพย์สามัญศึกษาจังหวัดมุกดาหารจำกัด (ครู)	156	9,000,000	/	/						กำไร10,500	
2.2	สหกรณ์ออมทรัพย์ครูมุกดาหารจำกัด	241	13,050,000	/	/						กำไร26,500	
2.3	สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการตำรวจ จ.มุกดาหารจำกัด	320	15,000,000	/	/						กำไร25,000	
2.4	สหกรณ์ออมทรัพย์อาสาสมัครรักษาดินแดนและข้าราชการ อ.คำชะอีจำกัด	161	1,065,000	/	/						กำไร32,100	
2.5	สหกรณ์ออมทรัพย์สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลมุกดาหารจำกัด	493	39,992,500	/	/						กำไร 7,071,197.81	
2.6	สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุข จ.มุกดาหารจำกัด	7,410	67,525,230	/	/						กำไร 7,632,744.59	
2.7	สหกรณ์ออมทรัพย์เครือข่ายพัฒนาชีวิตครูมุกดาหารจำกัด	251	19,000,000	/	/						กำไร 106,500	
2.8	สหกรณ์ออมทรัพย์ชุมชนบ้านวังไฮจำกัด	350	30,100,000	/	/						กำไร130,000	
3	สหกรณ์ประมงจังหวัดมุกดาหาร											
3.1	สหกรณ์ประมงดอนตาลจำกัด	67	32,000	/	/						กำไร4,650	

ตารางที่ 1.2-2 แสดงสถานภาพสหกรณ์จดทะเบียนที่ยังดำเนินกิจกรรม (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อสหกรณ์ /กลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน	จำนวนสมาชิก (คน/ สหกรณ์)	ทุน ดำเนินการ (บาท)	ธุรกิจที่ดำเนินการในปัจจุบัน						อื่นๆ	ผล ประกอบกา ร(กำไร- ขาดทุน- บาท)	ประเด็นที่ เป็นข้อ สังเกต
				ให้กู้	รับ ฝาก เงิน	ธุรกิจ ซื้อ	ธุรกิจ ขาย	ธุรกิจ แปรรูป	ธุรกิจ บริการ			
4	สหกรณ์บริการจังหวัดมุกดาหาร											
4.1	สหกรณ์บริการมุกดาหารการเกษตรจำกัด	860	9,600,050	/	/	/			/	รวบรวมสินค้า	กำไร96,800	
4.2	สหกรณ์เครือข่ายพัฒนาชีวิตชุมมุกดาหารจำกัด			/	/	/	/		/	ร้านค้า	กำไร 76,000	
5	สหกรณ์นิคมจังหวัดมุกดาหาร											
5.1	สหกรณ์นิคมดงเย็นจำกัด	1,025	356,000	/	/				/		กำไร32,500	
5.2	สหกรณ์นิคมคำอาฮวนจำกัด	985	1,350,060	/	/						กำไร 1,200	
5.3	สหกรณ์นิคมดอนตาลสองจำกัด	1,520	1,300,650	/	/		/			น้ำมัน	กำไร 45,000	
5.4	สหกรณ์นิคมดอนตาลจำกัด	5,497	19,030,474.32	/	/	/	/		/	น้ำมัน	กำไร450,340	ซื้อขายปุ๋ย

ที่มา: จากการสำรวจของทีมีวิจัยร่วมกับส่วนจัดตั้งสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร 2548

1.2.1.2 การกิจบทบาทหน้าที่

ภารกิจ และบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของกลุ่มประเภทต่างๆ ในตารางที่ 1.2.1-2 ข้างต้น พบว่า ส่วนมากเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพ และเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ รวมไปถึงสหกรณ์การเกษตร ที่มีอยู่อีกเช่นกัน

นอกจากนี้ ก็มีกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ และธนาคารหมู่บ้านที่มีจำนวน ร่องลงมาจากกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และรายได้ โดยมีความมุ่งหวังในการ ส่งเสริมการออมทรัพย์ และแหล่งสินเชื่อสำหรับการดำรงชีพ และการผลิตของ ชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน

1.2.1.3 จุดเด่นจุดด้อยปัญหาและอุปสรรค

1) จุดเด่น

- (1) สามารถตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหา และความ ต้องการของสมาชิกได้ในระดับท้องถิ่นตามประเภท กิจกรรมของกลุ่ม
- (2) สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมขององค์กร
- (3) ความสอดคล้อง และกลมกลืนกับรูปแบบการดำเนิน ชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน
- (4) สถาบันทางสังคมในท้องถิ่นเป็นกลไกในการสนับสนุน และริเริ่มกิจกรรมร่วมกับชุมชน
- (5) ระบบความคิดในการจัดสรรทรัพยากรขององค์กร ยังให้ความสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงทางด้าน (ก) สังคม ที่เปิดโอกาสในการเข้าถึงของคนจนคนด้อย โอกาสในชุมชน (ข) ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ที่มีมิติ การใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืน และ (ค) เศรษฐกิจ ที่มี กระจาย และสร้างความเท่าเทียมแก่สมาชิก

2) จุดด้อย

- (1) ทรัพยากรภายในมีอยู่อย่างจำกัดไม่สามารถ

- ตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างเพียงพอ
- (2) การผลิตสินค้า และบริการที่เหมือนกันทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาด และตัดราคากันเองระหว่างกลุ่ม/องค์กร
 - (3) การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ไม่มีความต่อเนื่อง มักเป็นไปตามนโยบายขององค์กรในแต่ละช่วง

3) ปัญหา

- (1) การควบคุมตรวจสอบระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรไม่เคร่งครัด และติดขัดระบบเครือข่าย และวัฒนธรรมท้องถิ่นในกรณีที่เป็นสหกรณ์ภาคประชาชน
- (2) การทดแทนผู้นำไม่มีแผนงานพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และไม่มีแนวทางที่ชัดเจน
- (3) เป้าหมายขององค์กรไม่มีทิศทางที่มั่นคง และแน่นอน
- (4) การแข่งขันทางการตลาด ขาดอำนาจในการต่อรอง
- (5) ช่องว่างในด้านแนวคิด อุดมการณ์ และข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้นำ หรือองค์กรกับสมาชิกกลุ่ม/องค์กร
- (6) การกระจายภารกิจ และบทบาทหน้าที่ไม่เป็นไปตามโครงสร้างการบริหารจัดการขององค์กรอย่างแท้จริง

4) อุปสรรค

- (1) ระบบทุนนิยมเสรีที่มีตลาดเป็นกลไกสำคัญ ซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผนการผลิตของชุมชน หรือองค์กร
- (2) การพัฒนา และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์ เป้าหมายของกลุ่ม/องค์กรแก่สมาชิกไม่มีความต่อเนื่อง และยังไม่ให้ความสำคัญ
- (3) การพึ่งพาปัจจัยภายนอกค่อนข้างสูง ทั้งในด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และทรัพยากรอื่นๆ
- (4) ระบบการเมืองตามทิศทางกระแสหลักเข้ามาครอบงำระบบการบริหารจัดการองค์กร

1.2.2 สถานการณ์ภาพรวมสหกรณ์ภาคประชาชน (องค์กรชุมชน)

จากการศึกษาสำรวจ และจัดทำระบบฐานข้อมูล ร่วมกับ “สมาพันธ์องค์กรเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร” มีจำนวนองค์กรชุมชน 1,214 องค์กร ที่ดำเนินกิจกรรมใน 5 ประเด็นสำคัญ คือ (1) เกษตรยั่งยืนครบวงจร (2) วัฒนธรรมภูมิปัญญาใหม่ฝ่ายครบวงจร (3) สมุนไพรและสุขภาพชุมชน (4) องค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน (5) ธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.2.1 ข้อมูลพื้นฐานองค์กรชุมชน และความเป็นมาเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดมุกดาหาร

จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานขององค์กรชุมชน และขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในจังหวัดมุกดาหาร พบว่า มีความสัมพันธ์กันมีลักษณะ “เครือข่ายระดับจังหวัด” และเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ อย่างหลวม ๆ ภายใต้โครงการและการสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) การพัฒนาการมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศในช่วงที่ผ่านมา ก็คือ

1) ความเป็นมา

พื้นฐานความเป็นมาของกลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ ที่พบในปัจจุบันจากการศึกษาล้วนแล้วแต่มีพัฒนาการมาจากอดีตนับตั้งแต่ช่วงก่อนปี 2520 เป็นต้นมา โดยจำแนกออกเป็นยุคสมัยเพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมขององค์กรชุมชนแบบพลวัตร ได้ดังนี้

- ยุคบ้านป่าเมืองเถื่อน(ก่อนปี2500) การรวมตัวของเกษตรกรและภาคประชาชนในช่วงดังกล่าวนี้มีลักษณะของการรวมตัวเป็นตามธรรมชาติของโครงสร้างทางสังคมของชุมชนเกษตรกรรมในชนบท เช่นเดียวกับกับชุมชนอื่นๆ ในยุคแรกๆ ของภาคอีสานที่อาศัยกลไกทางด้านเครือญาติ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนที่มีพื้นฐานการผลิตแบบยังชีพที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันภายในชุมชน และระหว่างชุมชนค่อนข้างสูง ซึ่งลักษณะการรวมตัวตอบสนอง

ต่อรูปแบบการผลิตของครอบครัว และชุมชนที่ใช้แรงงานมนุษย์ และ สัตว์เป็นสิ่งสำคัญ โดยชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชน และระหว่างเครือญาติค่อนข้างสูง ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญในการ รวมกลุ่มในระยะนี้ ก็คือ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านชีวิต และทรัพย์สิน แรงงาน และความมั่นคงทางด้านอาหารผ่านระบบการแลกเปลี่ยนทั้ง ภายใน และระหว่างชุมชน

- ยุคพัฒนาชาติไทย และความขัดแย้งในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ (หลังปี 2500-2540) ต่อมาในช่วงหลังปี 2500 เป็นต้นมา เมื่อมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม จึงช่วง ที่รัฐได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการชี้นำด้านความคิดในการพัฒนา ชนบทด้านต่างๆ ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการผลิตทาง การเกษตร และปัญหาผลกระทบจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจต่อ ชุมชนในภายหลังการรวมตัวของเกษตรกรในชุมชนระยะนี้จึงมี 2 นัย ยะตามความเปลี่ยนแปลงทางการผลิต ก็คือ การรวมตัวของ เกษตรกรในการประกอบอาชีพ และการรวมตัวกันทางการเมือง เพื่อ สร้างพลังในการต่อรองทั้งในด้านการจัดการทรัพยากรต่างจากภาครัฐ การพัฒนาอาชีพ และการตลาดควบคู่ไปพร้อมๆ กัน¹

จากการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัด มุกดาหารในช่วงนี้ภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการจัดตั้งกลุ่ม ต่างๆ โดยในระยะแรกหน่วยงานที่สำคัญ ก็คือ สำนักงานพัฒนาชุมชน และเกษตรที่มีบทบาทสำคัญในระยะแรก ต่อมาได้มีหน่วยงานภาครัฐ ต่างๆ เข้ามาส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มเพิ่มเติม เช่น สำนักงานสหกรณ์ จังหวัด และศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

เพราะฉะนั้นในช่วงนี้จึงเกิดกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอาชีพ ต่างๆ ในระดับชุมชน และอำเภอ เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้านเกษตรกร กลุ่ม เกษตรอินทรีย์ กลุ่มปุ๋ย กลุ่มทอผ้าฝ้าย และผ้าไหม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรทำนา และกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ ฯลฯ

¹ การรวมกลุ่มของเกษตรกรในช่วงนี้ไม่รวมถึงการจัดตั้งกลุ่ม และองค์กรทางการเมืองรูปแบบต่างๆ ในการต่อสู้ เพื่อเอาชนะพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ของฝ่ายปกครอง และทหารในช่วงความขัดแย้งทาง การเมืองภายในประเทศ

ซึ่งเป็นผลผลิตจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาจัดตั้งรองรับทางด้านนโยบายพัฒนาของแต่ละกระทรวง กรม กองต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่า มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่เป็นการริเริ่มของชุมชนเองเป็นพื้นฐานด้วย เนื่องจากปัญหา และผลกระทบจากนโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมของรัฐที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวกับการผลิต เช่น ราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ปัจจัยการผลิตทางการเกษตรที่สูงขึ้น และภาวะหนี้สินของเกษตรกร ฯลฯ จึงเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนในช่วงปี 2529 เป็นต้นมารวมไปถึงการรวมกลุ่มของเกษตรกรอันเป็นผลสืบเนื่องจากปัญหา และผลกระทบจากนโยบายรัฐ โดยตรงหลังจากการประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ และโครงการจัดสรรที่ดินทำกินแก่ราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรม (คจก.) ที่ชุมชนหลายๆ พื้นที่ได้รับผลกระทบ และมีการรวมตัวกันเพื่อคัดค้านนโยบายดังกล่าว ในช่วงปี 2534 เป็นต้นมา

- ยุคกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ SIF และกองทุนฟื้นฟูเกษตรกร (ปี 2543-2545) การรวมกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มอาชีพทางการเกษตรในช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจาก “กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม” (Social Investment Fund, SIF) หรือที่ชุมชนเรียกกันว่า “กองทุนซีฟ” ก่อนข้างสูง ซึ่งรัฐบาลกู้ยืม จาก ธนาคารโลก (World Bank) สำหรับการแก้ไขปัญหาทางสังคมที่เกิดจากผลกระทบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจประเทศไทยหลังปี 2540 จึงมีกิจกรรมกลุ่มเกิดขึ้นอย่างมากมายในช่วงนี้ และเป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาการไปสู่ในยุคต่อไป

สำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารนับตั้งแต่ปี 2541-2545 เพื่อให้การสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรทั้งในเมือง และชนบทในรูปแบบการสนับสนุนด้านงบประมาณดำเนินกิจกรรมกลุ่มประเภทต่างๆ โดยกลุ่ม และองค์กรชุมชนพัฒนาโครงการขอรับการพิจารณาสนับสนุน

จากการศึกษาพบว่า ในช่วงนี้มีกลุ่ม และองค์กรชุมชนเกิดขึ้น 24 องค์กร และเป็นองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมในด้านการส่งเสริม และ

พัฒนาอาชีพเกษตรกรกรรม เช่น กลุ่มทอผ้า และกลุ่มเกษตรกรกรรม ซึ่งในกระบวนการ และขั้นตอนการพัฒนาโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก SIF มีหน่วยงานภาครัฐ และแกนนำในชุมชนให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทุนในการดำเนินงาน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี 2544-2545 ในช่วงปลายยุคของกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (กพส.) ได้มีการจัดประชุมเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยใช้งบประมาณที่เหลือจากการดำเนินงาน เพื่อแสวงหาแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรชุมชนในจังหวัดเรื่อง “ถักร้อยเครือข่ายองค์กรชุมชน” ขึ้นโดยมีองค์กรชุมชนเข้าร่วม จำนวน 25 องค์กร ทั้งที่เป็นองค์กรได้รับการสนับสนุนจาก กพส. และองค์กรชุมชนอื่นๆ ของจังหวัด ซึ่งหลังจากการประชุมได้มีการแต่งตั้งกองเลขาการสภาประชาชนขึ้นมา จำนวน 23 คน เพื่อทำหน้าที่ในการติดตามผลการดำเนินงานในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานของเกษตรกรร่วมกับภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งผลจากการประชุมในช่วงนี้ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้ง “สภาการเมืองภาคประชาชนจังหวัดมุกดาหาร” เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาหาคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ราคาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรมีราคาสูงขึ้น และภาวะหนี้สินของเกษตรกร โดยมีแผนงานการส่งเสริม และปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตทางการเกษตรแก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อลดต้นทุนทางการผลิตลง

นอกจากนี้ ได้มีกิจกรรมส่งเสริมการผลิตปุ๋ยชีวภาพ และน้ำหมักให้แก่กลุ่มสมาชิก รวมทั้งการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และการส่งเสริมหัตถกรรมพื้นบ้าน เพื่อเป็นรายได้เสริมแก่ครัวเรือนเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรเพื่อขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือจาก “กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร” ในช่วงปี 2544 เป็นต้นมา แม้ว่าจวบจนถึงปัจจุบันยังไม่มีความก้าวหน้าก็ตามแล้วแต่ก่อให้เกิดการรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่เกิดขึ้นอย่างมากมา เพราะฉะนั้นพัฒนาการรวมตัวของเกษตรกรในจังหวัดมุกดาหาร เกิดกลุ่ม และองค์กรชุมชนต่างๆ นั้นมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องที่สำคัญ ก็คือ (1) กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (กพส.) (2) นโยบาย

รัฐทั้งในด้านการเกษตร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และที่ดินที่มีผลสืบเนื่องมาจากยุคที่ผ่านมายังไม่คลี่คลาย (3) กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร (4) ภาวะวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจของชาติ และ (5) โลกาภิวัตน์ ปัจจัยภายในชุมชนเอง คือ (1) ปัญหา และผลกระทบจากรูปแบบการผลิตทางการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยว และ (2) บทเรียนจากประสบการณ์ของกลุ่ม และองค์กรชุมชน จากผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา

- ยุคสร้างเครือข่ายภาคประชาชน(หลังปี2546-ปัจจุบัน)

ภายหลังจากการประชุม และจัดตั้ง “สภาพัฒนาองค์กรเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร” ในช่วงปลายปี 2545-2546 ดังกล่าว ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนร่วมกัน 4 ยุทธศาสตร์ด้วยกัน ก็คือ (1) การพัฒนากลไก (2) การพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรชุมชน (3) การพัฒนาระบบข้อมูล และ (4) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ต่อมาในวันที่ 27 เดือนมกราคม 2547 ได้มีการจัดทำ “บันทึกความร่วมมือเพื่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชุมชนกับการแก้ไขปัญหาสังคม และความยากจนจังหวัดมุกดาหาร” ที่เป็นบันทึกความเข้าใจระหว่างขบวนองค์กรชุมชน 1,214 องค์กร กับ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานสหกรณ์จังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัด และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมลงนามในบันทึกดังกล่าว

ในเดือนต่อมาได้มีการจัด “เวทีขบวนการประชาภาคีมุกดาหารพบผู้ว่าฯ” เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2547 เพื่อสร้างความเข้าใจในขบวนการ และเป้าหมายในการพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรชุมชน การแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมีองค์กรชุมชนเป็นเป้าหมายสูงสุด การพัฒนาร่วมกันระหว่างภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้องทุกระดับของจังหวัด

2) โครงสร้าง และรูปแบบองค์กรชุมชน

จากผลการศึกษาความเป็นมาขององค์กรชุมชน และเครือข่ายที่พบในจังหวัดมุกดาหาร ที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีพื้นฐานความเป็นมาที่สามารถจำแนกออกได้ 2 รูปแบบด้วยกัน² คือ

(1) องค์กรชุมชนที่รัฐจัดตั้ง

บทบาทของภาครัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมช่วงระยะแรกที่รัฐเป็นผู้ชี้้นำการพัฒนาในด้านต่างๆ และภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาน้อย ซึ่งกลุ่ม และองค์กรชุมชนในระยะนี้จึงมีโครงสร้างแบบราชการ และมักตอบสนองต่อนโยบายการพัฒนาแต่ละกระทรวงมากกว่าปัญหา และความต้องการของชุมชน จึงเป็นการตั้งกลุ่มเพื่อรองรับงบประมาณ และกิจกรรมของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม และองค์กรชุมชนประเภทดังกล่าวนี้ มักไม่มีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน และประสบความสำเร็จล้มเหลวค่อนข้างสูง โดยมีปัจจัย และเงื่อนไขของความต่อเนื่อง และความสำเร็จขององค์กรที่สำคัญ ก็คือ การอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลไกรัฐกับองค์กรชุมชนที่มีความผูกพันต่อเนื่อง

แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มประเภทดังกล่าวนี้พบว่ามีจำนวนมาก และมีข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการ ก็คือ กลไกความสัมพันธ์แบบปัจเจกของบุคลากรในหน่วยงานราชการของท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่และก่อให้เกิดกิจกรรมกลุ่มมีความต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน และบางคนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงก็ตาม

(2) องค์กรชุมชนที่ชุมชนจัดตั้ง

² จำแนกตามข้อสรุปจากบทเรียน ของ พ่อประสพ จันทร์เกษ กรรมการเครือข่ายสวัสดิการ ผู้นำชุมชน และวิทยากรในกระบวนการดำเนินการทบทวนตนเองขององค์กรชุมชน 17 เวทีของจังหวัดมุกดาหาร

องค์กรชุมชนประเภทดังกล่าวนี้มีพื้นฐานมาจาก ปัญหา และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก โดยมีปัจจัย ภายในเป็นองค์ประกอบสำคัญในการริเริ่มดำเนินการ ก็คือ ผู้นำ หรือผู้ก่อการเริ่มแรกที่ค่อยๆ พัฒนาการทางโครงสร้าง ของกลุ่มแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมีจำนวนสมาชิกไม่มากนัก ในระยะแรก

โครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มประเภทดังกล่าว อาศัยความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบระหว่างสมาชิกที่ ประสบปัญหา และมีความต้องการคล้ายคลึงกันในชุมชน กระบวนการกลุ่มมักใช้เวลาในการหล่อหลอมทางด้านแนวคิด เป็นเวลานานกว่าจะเกิดกลุ่ม แล้วจึงค่อยๆ พัฒนาเติบโต และ ขยายจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกลุ่มประเภทดังกล่าวนี้มัก มีความต่อเนื่อง และยั่งยืนในการดำเนินกิจกรรม

3) สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร

พัฒนาการของขบวนการภาคประชาชนดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ตอนต้น จะเห็นได้ว่ามีรากฐานความเป็นมาพอสมควร ซึ่งมีการสั่งสม บทเรียนจากประสบการณ์ขององค์กรชุมชน และเริ่มยกระดับทางด้าน แนวคิดจนกระทั่งสามารถก่อรูปเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัดในช่วงปี 2546-2547 ที่ผ่านมา แม้ว่าจะเป็นเพียงช่วงเริ่มต้นก็ตาม สามารถสรุป รูปแบบ โครงสร้างและสมาชิกเครือข่ายประเด็น ได้ต่อไปนี้

- (1) เครือข่าย กลุ่มองค์กรชุมชนในจังหวัดมุกดาหาร 5 เครือข่าย รวมทั้งสิ้น 1,214 กลุ่ม คือ
 - เครือข่ายกลุ่ม และองค์กรชุมชนเกษตรยั่งยืนครบวงจร 91 กลุ่ม
 - เครือข่ายกลุ่ม และองค์กรชุมชนวัฒนธรรมภูมิปัญญา ไหม-ฝ้าย75 กลุ่ม
 - เครือข่ายกลุ่ม และองค์กรชุมชนสมุนไพรและสุขภาพ ชุมชน 10 กลุ่ม

- เครือข่ายกลุ่ม องค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน
1,031 กลุ่ม
- เครือข่ายกลุ่ม และองค์กรชุมชนธุรกิจและวิสาหกิจ
ชุมชน 7 กลุ่ม

(2) รูปแบบโครงสร้างเครือข่าย และองค์กรชุมชน

จากการศึกษากลไกการดำเนินงานในระดับกลุ่มฐานล่างของแต่ละประเด็น ก็พบว่า ส่วนมากอาศัยพื้นที่ปกครองเป็นหน่วยในการประสานความร่วมมือมากกว่าการรวมตัวในรูปแบบเครือข่ายประเด็นเช่นเดียวกับจังหวัด แต่ก็พบในบางเครือข่ายประเด็นที่ดำเนินงานร่วมกันรูปแบบเครือข่ายครอบคลุมมากกว่าระดับอำเภอ ก็คือ ประเด็นไหม-ฝ้าย โดยจำแนกออกเป็นระดับ

- กลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับชุมชน
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับเครือข่ายอำเภอ
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับเครือข่ายระหว่างอำเภอ

**4) การปรับกระบวนการทำงานของสภาพัฒนาเครือข่าย
องค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ.2548**

ต่อมาในต้นปี 2548 สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารภายใต้การสนับสนุนของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (มหาชน) หรือ พอช. ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานเพื่อให้ความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้มีการกำหนดพื้นที่ตำบลนำร่องขึ้นเพื่อหนุนเสริมให้เกิดความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ซึ่งมี องค์กรชุมชน 226 องค์กร จาก 7 หมู่บ้าน ใน 7 ตำบล 7 อำเภอ ได้แก่

- 15 องค์กรจาก ตำบลหนองแคน อ. ดงหลวง
- 17 องค์กรจาก ตำบลดงหมู อ.หว้านใหญ่
- 33 องค์กรจาก ตำบลบ้านโคก อ.เมือง

- 41 องค์กรจาก ตำบลดอนตาล อ.ดอนตาล
- 47 องค์กรจาก ตำบลกกแดง อ.นิคมคำสร้อย
- 49 องค์กรจาก ตำบลหนองสูงใต้ อ.หนองสูง
- 24 องค์กร จาก ตำบลคำชะอี อ.คำชะอี

1.2.2.2 สรุปภาพรวมสถานภาพองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร

จากการรวบรวมและสำรวจพบว่า มีองค์กรชุมชนที่มีการทำกิจกรรมต่อเนื่องและผ่านการกลั่นกรองโดยตัวชี้วัดของ สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดมุกดาหาร ในพื้นที่ 7 ตำบล จำนวน 226 องค์กร มีการดำเนินกิจกรรมในประเด็นหลัก ๆ คือ

- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านเกษตรยั่งยืนครบวงจรและเลี้ยงสัตว์	จำนวน 52 แห่ง
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านภูมิปัญญาไหม-ฝ้าย	จำนวน 37 แห่ง
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านสมุนไพรและสุขภาพชุมชน	จำนวน 12 แห่ง
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน	จำนวน 59 แห่ง
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน	จำนวน 56 แห่ง
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	จำนวน 3 แห่ง
- กลุ่ม และองค์กรชุมชนด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี	จำนวน 4 แห่ง

รวม จำนวน 226 องค์กรมีสมาชิกรวมทั้งหมด จำนวน**13,229** ราย และมียอดเงินทุนรวมทั้งสิ้น **30,320,415** บาท

ดังมีรายละเอียดตามตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1.2-3 ตารางแสดงแสดงสถานภาพกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

ตำบล/ ลำดับที่	ประเภทองค์กร	ศักยภาพ/ สถานะการดำเนินกิจกรรม	จำนวนกลุ่ม/ องค์กร	รวมจำนวน สมาชิก (คน)	ทุน/ เงินออม รวม (บาท)
ต. ดง หมู	อ. ห้วยใหญ่		17	1,048	4,731,915
1.	ด้านการเกษตรปลอดสารพิษ	การเกษตร/ผลิตปุ๋ยอินทรีย์	2	138	22,600
2.	ด้านการทอผ้า	ทอผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขาวม้า ออกแบบเสื้อผ้า ตัดเย็บ ผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ	5	116	89,440
3.	ด้านการบริหารจัดการกองทุน การเงิน สวัสดิการ	ออม กู้ยืม จัดสวัสดิการแก่สมาชิก	5	391	4,422,399
4.	ด้านธุรกิจชุมชน	การแปรรูปอาหาร ตัดเย็บ เลี้ยงสัตว์	5	403	197,476
ต.คำชะ อี	อ. คำชะอี		24	1,084	292,944
1.	ด้านเกษตรธรรมชาติครบวงจร	ผลิตพืชปลอดสารเคมี ผลิตปุ๋ยอินทรีย์	10	199	34,010
2.	ด้านการย้อมผ้าออกแบบลายผ้า ใหม่-ฝ้าย	ย้อมสีผ้าธรรมชาติ แปรรูปเสื้อผ้า ทอผ้าฝ้าย-ไหม ด้วยกี่กระตุก	7	312	1,950
3.	ด้านการจัดการเงิน และสินเชื่อ	กู้ยืม สนับสนุนกลุ่มอาชีพ	4	431	183,250
4.	ด้านการจัดการตลาดผ้า	รวบรวมผลผลิตและหาตลาดผ้า	2	119	73,734
5.	ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	1	23	-

ตารางที่ 1.2-3 ตารางแสดงแสดงสถานภาพกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร (ต่อ)

ตำบล/ ลำดับที่	ประเภทองค์กร	ศักยภาพ/ สถานะการดำเนินกิจกรรม	จำนวนกลุ่ม/ องค์กร	รวมจำนวน สมาชิก (คน)	ทุน/ เงินออม รวม (บาท)
ต.หนอง แคน	อ. ดงหลวง		15	682	228,120
1.	ด้านการเกษตร	ผลิตปุ๋ยชีวะภาพ ปลุกพืชผักปลอดสารเคมี	4	235	30,550
2.	ด้านการเลี้ยงไหม ผ้าไหม	ทอผ้า แปรรูปเสื่อผ้า ย้อมสีธรรมชาติ เลี้ยงไหม	5	279	150,765
3.	ด้านการบริหารจัดการกองทุน	กู้ ยืม จัดสวัสดิการชุมชน ออมทรัพย์	1	45	16,000
4.	ด้านการเรียนรู้ธุรกิจชุมชน	ผลิตแชมพู น้ำยาล้างจานจากธรรมชาติ	2	82	19,405
5.	ด้านการแปรรูปสมุนไพร	แปรรูปสมุนไพร	1	14	1,400
6.	ด้านการตีเหล็ก-ปักผ้าด้วยมือ	ตีมีด อุปกรณ์การเกษตร หัตถกรรมปักผ้า	2	27	10,000
ต.หนอง สูงใต้	อ. หนองสูง		49	3,359	7,087,270
1.	ด้านการเกษตรธรรมชาติ	ผักปลอดสารพิษ ผลิตปุ๋ยชีวะภาพ	13	737	1,549,155
2.	ด้านภูมิปัญญาไหม-ผ้าย	ทอผ้าไหม-ผ้ายลวดลายท้องถิ่น เลี้ยงไหม ปลุกหม่อน แปรรูปเสื่อผ้า ปักผ้าลายท้องถิ่น	7	204	380,796
3.	ด้านการบริหารจัดการการเงิน	ออมทรัพย์ กู้ ยืม	8	1,180	4,453,012
4.	ด้านธุรกิจชุมชน การแปรรูป	แปรรูปหน่อไม้ ผลิตตุ๊กตาผ้าเช็ดมือ	13	842	722,490
5.	ด้านสวัสดิการชุมชน	กองทุนยาชุมชน อสม.อาสาชุมชน	5	240	80,500

ตารางที่ 1.2-3 ตารางแสดงแสดงสถานภาพกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร (ต่อ)

ตำบล/ ลำดับที่	ประเภทองค์กร	ศักยภาพ/ สถานะการดำเนินกิจกรรม	จำนวนกลุ่ม/ องค์กร	รวมจำนวน สมาชิก (คน)	ทุน/ เงินออม รวม (บาท)
6.	ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน	ถ่ายทอดศิลปะดนตรีพื้นบ้าน	1	30	20,000
7.	ด้านการอนุรักษ์ และ จัด การ ทรัพยากรธรรมชาติ	อนุรักษ์ลุ่มน้ำ ป่าชุมชน	2	126	262,113
ต.ดอน ตาล	อ. ดอนตาล		41	2116	3,792,630
1.	ด้านการเกษตรอินทรีย์	ปุ๋ยชีวะภาพ ข้าวอินทรีย์ ยางพารา เลี้ยงสัตว์ เพาะ เห็ด	9	328	26,390
2.	ด้านภูมิปัญญาใหม่ฝ้าย	ทอผ้า แปรรูป ทอเสื่อ	3	66	31,500
3.	ด้านการจัดการกองทุนและการเงิน	ธนาคารชุมชน กุ๊ยม ออมทรัพย์	10	915	3,574,940
4.	ด้านธุรกิจชุมชน การแปรรูป	ผลิตภัณฑ์ดอกไม้จันทร์ จักรสานกระเป่า ไม้กวาด	14	447	151,800
5.	ด้านการจัดสวัสดิการชุมชน	ฌาปนกิจศพชุมชน กองทุนข้าว	3	250	8,000
6.	ด้านอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม พื้นบ้าน	ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน	2	110	-
ต.กก แดง	อ. นิคมคำสร้อย		47	3208	10,361,767
1.	ด้านการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์	ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพาะเห็ดเลี้ยงสัตว์ยางพารา ปุ๋ย	9	332	1,510,100

ตารางที่ 1.2-3 ตารางแสดงสถานภาพกลุ่มองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร (ต่อ)

ตำบล/ ลำดับที่	ประเภทองค์กร	ศักยภาพ/ สถานะการดำเนินกิจกรรม	จำนวนกลุ่ม/ องค์กร	รวมจำนวน สมาชิก (คน)	ทุน/ เงินออม รวม (บาท)
2.	ด้านธุรกิจชุมชนและการแปรรูป	แปรรูปผ้าไหม ผ้าย ร้านค้าชุมชน เลี้ยงไหม	5	266	1,249,000
3.	ด้านการจัดการการเงินและกองทุน	กองทุนกู้ยืม ออมทรัพย์	24	2292	7,466,273
4.	ด้านอุตสาหกรรมครัวเรือน	ผลิตเยื่อกระดาษ ทอผ้าห่ม	7	268	136,394
5.	ด้านสวัสดิการเด็ก	กองทุนสงเคราะห์เด็ก	1	-	-
6.	ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน	การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้าน	1	50	-
ต.บ้าน โคก	อ. เมืองมุกดาหาร		33	1732	3,825,769
1.	ด้านการเกษตรและการเลี้ยงสัตว์	ผักปลอดสารพิษ ปุ๋ยชีวภาพ เลี้ยงหมู วัว ไก่	5	110	265,710
2.	ด้านภูมิปัญญาไหม-ผ้าย	ทอผ้า ตัดเย็บ แปรรูป เลี้ยงไหม ย้อมสีธรรมชาติ	3	46	138,044
3.	ด้านองค์กรการเงิน	กองทุนกู้ยืม สงเคราะห์ หมุนเวียน	7	640	2,690,311
4.	ด้านธุรกิจชุมชน การแปรรูป	แปรรูปอาหาร ร้านค้าชุมชน	11	823	676,204
5.	ด้านภูมิปัญญาสมุนไพร	แปรรูปสมุนไพร	7	113	55,500
รวม 7 ตำบล			226	13,229	30,320,415

ที่มา: จากการสำรวจร่วมกับสภาพพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร พ.ย. 2548

1.2.2.3 การกิจบทบาทและหน้าที่

- 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเฉพาะประเด็น เช่น การเกษตร อินทรีย์ รูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การแก้ไขปัญหา และแนวทางในการทำงาน ฯลฯ
- 2) การทบทวนบทเรียน และพัฒนาองค์ความรู้ในการดำเนินงานร่วมกัน
- 3) การคิด และวิเคราะห์สถานการณ์ของท้องถิ่น และบริบทภายนอก อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 4) การสนับสนุน และช่วยเหลือด้านเทคนิคต่างๆ ในการจัดการกลุ่ม/องค์กร
- 5) การระดมทรัพยากรทุนสำหรับการกู้ยืมในการดำรงชีพ และประกอบอาชีพแก่สมาชิก
- 6) ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตด้านทุนจากภายนอก
- 7) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกลุ่ม/องค์กรของเครือข่ายในการบริหารจัดการองค์กรทางการเงิน
- 8) การจัดสรรทรัพยากรให้การสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้าน โครงสร้างพื้นฐาน และสวัสดิการสังคมต่างๆ ที่จำเป็น เช่น ทุนการศึกษา สงเคราะห์คนชรา คนพิการ และทำนุบำรุงศาสนา ฯลฯ
- 9) การพัฒนาทักษะ และขีดความสามารถขององค์กรสมาชิกในด้านต่างๆ ตามความจำเป็น เช่น ทักษะการจัดทำระบบบัญชี ฯลฯ

1.2.2.4 จุดเด่นจุดด้อยปัญหาและอุปสรรค

1) จุดเด่น

- (1) การพัฒนามาจากรากฐานองค์ความรู้ และ บทเรียนของตนเอง หรือชุมชนท้องถิ่นที่ได้ ยกระดับจากกลุ่ม/องค์กรเชิงเดี่ยวมาเป็นเครือข่าย ความร่วมมือกัน

- (2) การเลื่อนไหลถ่ายเทด้านข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ และทรัพยากรต่างๆ ระหว่างกลุ่ม/องค์กรภายในเครือข่ายเดียวกันที่ข้ามมิติด้านพื้นที่ เวลา และเนื้อหามากขึ้น
- (3) สร้างพลัง และอำนาจในการต่อรองทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมากขึ้นกว่าการเป็นองค์กรเชิงเดี่ยว เช่นในอดีต

2) จุดด้อย

- (1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร แนวคิด และอุดมการณ์ระหว่างองค์กรกับสมาชิกในระดับล่างมีความแตกต่างกันมากยิ่งขึ้นจากการเลื่อนไหลของข้อมูลข่าวสาร และกระบวนการจัดการภายในเครือข่ายไม่ลงตัวในช่วงการเปลี่ยนผ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการทำงานของเครือข่ายผ่านกลไกผู้นำแต่เพียงช่องทางเดียวจะเป็นจุดด้อยที่สำคัญในหลายๆ เครือข่าย
- (2) สถานภาพ และบทบาทของ “เครือข่าย” ไม่มีความชัดเจน เนื่องจากได้รับการจัดตั้งตามนโยบาย หรือตามกระแสของยุคสมัย
- (3) การพึ่งพาภายนอกมากเกินไป

3) ปัญหา

- (1) ความคาดหวังในเป้าหมาย และผลประโยชน์ที่แตกต่างกันเกิดขึ้นใน 2 ระดับด้วยกัน ก็คือ (ก) ระหว่างองค์กรกับสมาชิก และระหว่าง (ข) องค์กรสมาชิกของเครือข่ายกับเครือข่าย
- (2) การจัดการภารกิจ และความซับซ้อนในการจัดการที่เพิ่มมากขึ้น ตกเป็นภาระของผู้นำที่รับบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้นกว่าอดีต และส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการองค์กรของตนเองในระดับสมาชิกเครือข่าย
- (3) ความขัดแย้งในผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict Interested) ระหว่างเครือข่ายที่มีสถานภาพเป็น “องค์กร” กับ

“สมาชิก” ของเครือข่ายที่นำไปสู่ความล้มเหลวค่อนข้างสูง
ในหลายๆ เครือข่าย

4) อุปสรรค

- (1) การขาดความภาคภูมิใจใน “คุณค่า” ของตนเอง หรือองค์กร และให้ความสำคัญต่อ “คนนอก” มากกว่า จึงทำให้เครือข่ายต้องรอการตัดสินใจ และความเข้มแข็งขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้จัดตั้งมากกว่าความต้องการของท้องถิ่น
- (2) ผลประโยชน์ทับซ้อนระหว่างผู้นำกับเครือข่ายที่มีจุดมุ่งหมายการทำงานเครือข่าย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมือง ซึ่งจากการศึกษาพบค่อนข้างมากในเกือบทุกเครือข่าย

1.3 สถานการณ์การเชื่อมร้อยเครือข่ายพันธมิตรที่มีอยู่เดิมในจังหวัดมุกดาหาร

สถานการณ์การเชื่อมโยงธุรกิจของสหกรณ์และกลุ่มองค์กรภาคประชาชน ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ สถานการณ์การเชื่อมโยงธุรกิจในกลุ่มสหกรณ์ที่จดทะเบียน สถานการณ์การเชื่อมโยงในกลุ่มองค์กรภาคประชาชน และสถานการณ์การเชื่อมโยงธุรกิจระหว่างสหกรณ์ที่จดทะเบียนกับกลุ่มองค์กรภาคประชาชน

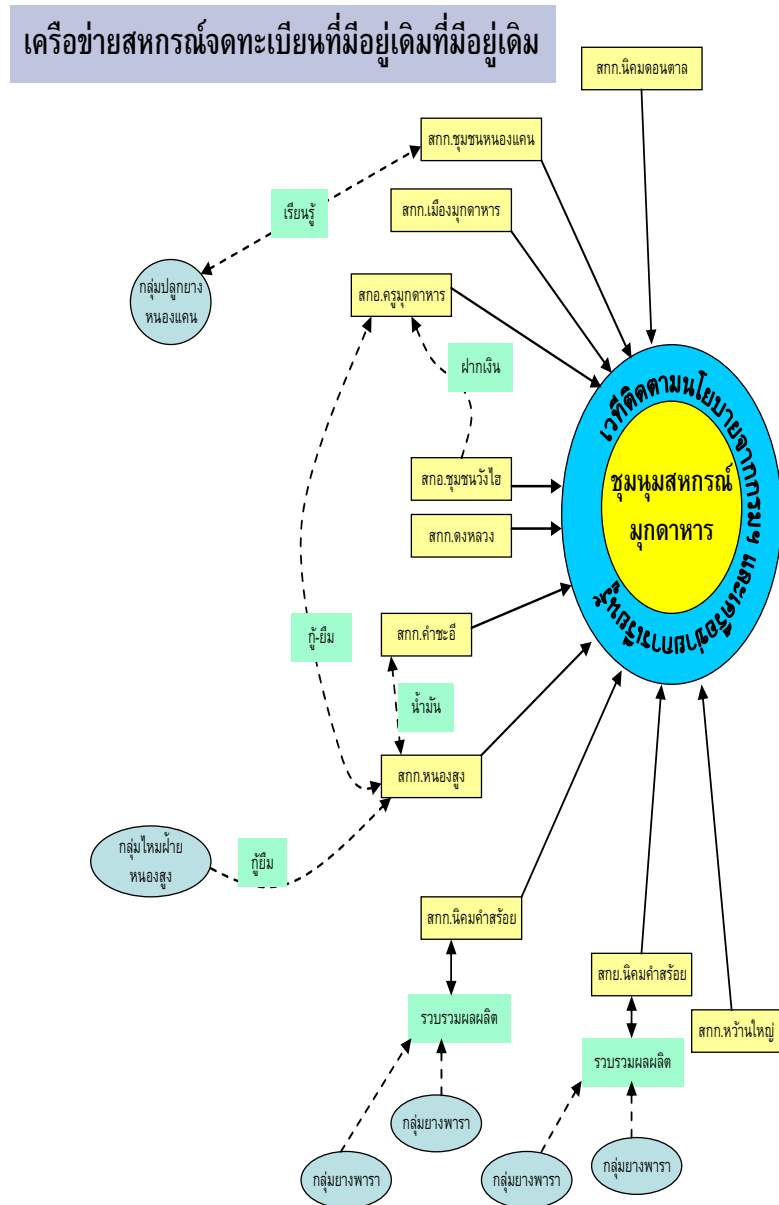
1.3.1 การเชื่อมโยงธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์ที่จดทะเบียน

จากการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์ที่จดทะเบียนและกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน มีเพียง 3 สหกรณ์เท่านั้น ที่มีการเชื่อมโยงด้านธุรกิจ ในเรื่องของการกู้ยืมและการฝากเงิน คือ

- สหกรณ์การเกษตรหนองสูง ให้สหกรณ์ออมทรัพย์ครูมุกดาหารจำกัด กู้ยืมเงิน จำนวน 12 ล้านบาท
- สหกรณ์ออมทรัพย์ชุมชนบ้านวังไฮ นำเงินบางส่วนไปฝากไว้กับ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูมุกดาหารจำกัด

สหกรณ์อื่น ๆ เก่าแก่เกี่ยวกับในรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้อย่างหลวม ๆ ภายใต้ ชุมนุมสหกรณ์ จังหวัดมุกดาหาร และภายใต้ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรมุกดาหาร มีการประชุมกันทุกเดือน มีการจัดบุญทอดกฐินสหกรณ์ แต่ไม่มีการเชื่อมโยงธุรกิจต่อกัน

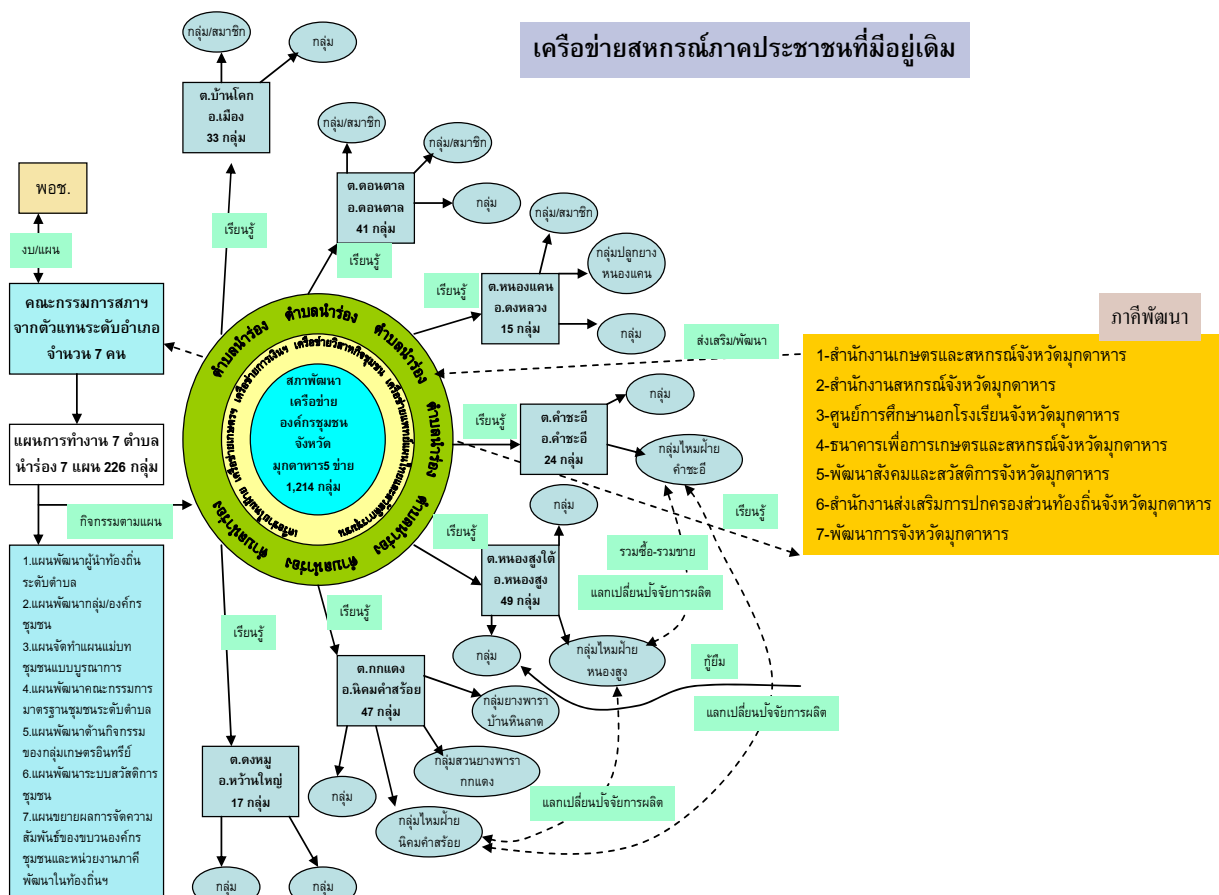
แผนภาพที่ 1-1 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์จดทะเบียนที่มีอยู่เดิมที่มีอยู่เดิม

1.3.2 การเชื่อมโยงธุรกิจภายในกลุ่ม องค์กรภาคประชาชนจังหวัดมุกดาหาร

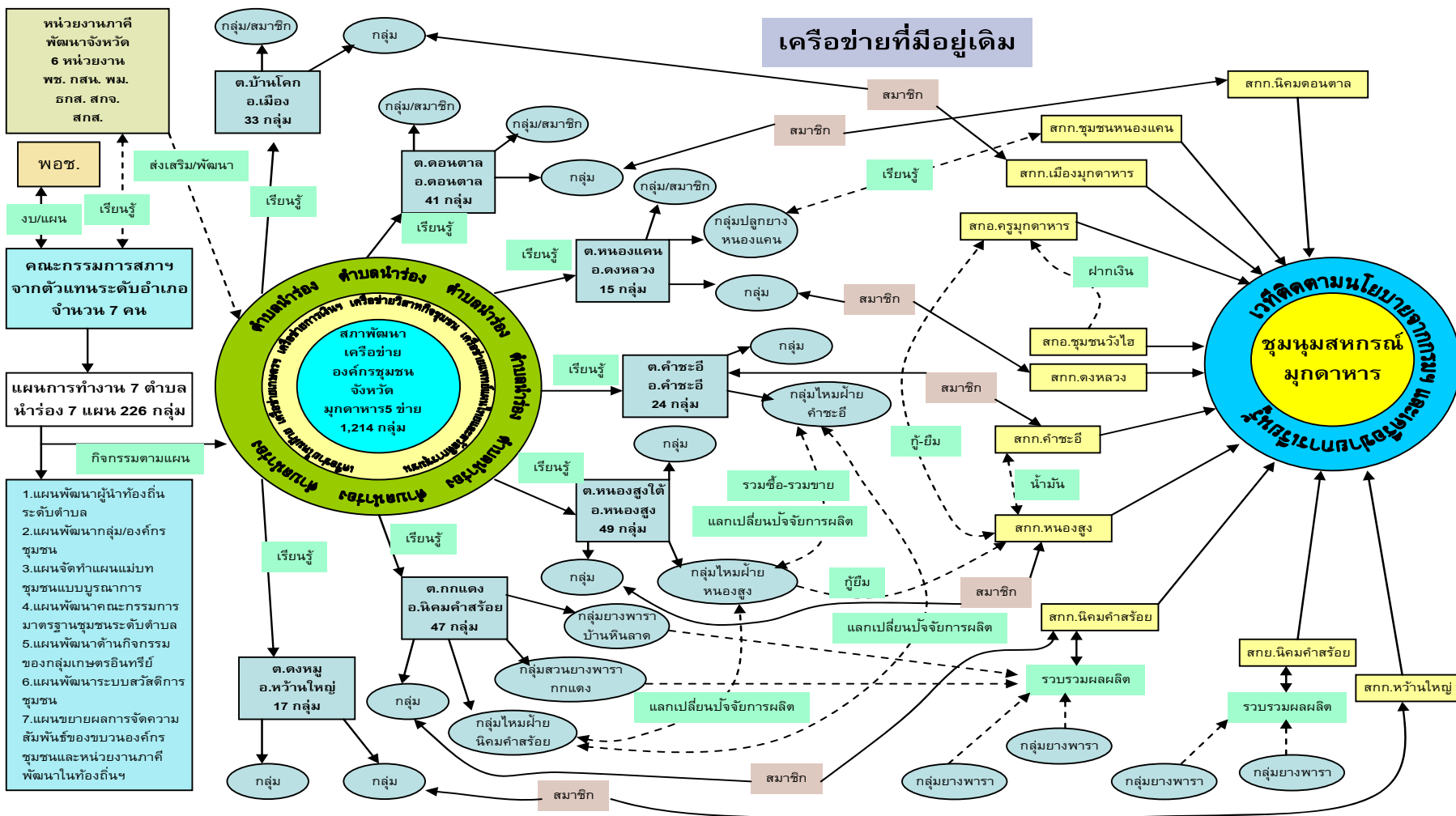
จากการศึกษาและการสำรวจ พบว่า การเชื่อมโยงธุรกิจภายในกลุ่ม องค์กรภาคประชาชน ที่มีการเชื่อมโยงเห็นเด่นชัดจะเป็นเพียงในระดับอำเภอ ในเครือข่ายธุรกิจใหม่-ฝ้าย ในพื้นที่ อ.หนองสูง และเกาะเกี่ยวกันอย่างหลวม ๆ กับสภาพพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีเครือข่ายการเรียนรู้ระดับจังหวัด 5 เครือข่าย และมีพื้นที่นำร่องเพื่อสร้างความเข้มแข็ง 7 ตำบล ใน 7 อำเภอ ภายใต้การสนับสนุนของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า เครือข่ายลักษณะดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก หรือตามระยะเวลาของการดำเนินงานของโครงการที่ได้รับการสนับสนุน เครือข่ายธุรกิจใหม่-ฝ้ายในพื้นที่ อ.หนองสูง มีลักษณะการเป็นเครือข่ายการแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ เช่น เส้นด้าย เส้นไหม หม่อน และกระบวนการแปรรูป การหาลาด โดยผ่านศูนย์ใหม่-ฝ้ายบ้านโนนน้ำคำ โดยมีกลุ่มมูลฐานแบบแบ่งหน้าที่กันทำทั้งหมด 7 กลุ่มซึ่งมีความสัมพันธ์กันในกระบวนการผลิต และขยายเครือข่ายเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ

แผนภาพที่ 1-2 แสดงการเชื่อมโยงเครือข่ายสหกรณ์ภาคประชาชนที่มีอยู่เดิม

1.4 การเชื่อมโยงทั้งสองภาคส่วน

แผ่นภาพที่ 1-3 แสดงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีอยู่เดิมสหกรณ์ภาคประชาชนและสหกรณ์ที่จดทะเบียน

1.5 สรุป

- 1) รูปแบบเครือข่ายพันธมิตรในยุคอดีตถูกกำหนดด้วยรูปแบบการผลิตทางเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตเพื่อการยังชีพ โดยปัจจัยแรงงานเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตของชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิมที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางด้านแรงงานในการผลิต รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนผลผลิตอันเป็นหลักประกันความมั่นคงทางอาหารผ่านระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชน และการสร้างความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในขณะนั้น
- 2) เครือข่ายพันธมิตรไม่ได้เป็นนวัตกรรมใหม่ในการรับรู้ของกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์ในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเปลี่ยนผ่านการพัฒนาของกลุ่ม/องค์กรตามนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทยของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนต่าง ๆ ในท้องถิ่น จากยุคต่างคนต่างทำมาเป็นการต้องร่วมมือร่วมใจกันทำ เพื่อก้าวให้พันธมิตรด้านพื้นที่ เวลา และเนื้อหาที่กว้าง และยั่งยืนมากยิ่งขึ้น
- 3) เครือข่ายพันธมิตรมีการซ้นทับด้านผลประโยชน์ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในทุกระดับ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน หรือไม่ขององค์กร ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

บทที่ 2: บทสังเคราะห์ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

2.1 แหล่งข้อมูล/วิธีการเก็บข้อมูล

จากการตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ของที่มิวิจัยพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร สามารถจำแนกแหล่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลและกระบวนการวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

2.1.1 แหล่งข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ของที่มิวิจัยพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ได้ใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลดังนี้ คือ

- 1) ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัดมุกดาหาร (ศตจ.มท.) เพื่อรวบรวมสถิติ ผลการจดทะเบียนคนจน ผลการตรวจสอบกลิ่นกรองคนจนที่ขึ้นทะเบียน และผลการแก้ไขปัญหาความยากจน
- 2) สำนักงานกองทุนฟื้นฟูชีวิตเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน สาขา มุกดาหาร
- 3) สภาพัฒนาองค์กรและเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร
- 4) สำนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) สาขา มุกดาหาร
- 5) กลุ่มองค์กร สหกรณ์ภาคประชาชนจำนวน 35 กลุ่ม
- 6) สหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 17 สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรสวนยาง 8 กลุ่ม

2.1.2 กระบวนการการเก็บรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

การตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ของที่มิวิจัยพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ได้ใช้กระบวนการดังต่อไปนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 2 ระยะ ตามระยะเวลาการวิจัย

2.1.2.1 กระบวนการในระยะที่ 1

- 1) ออกหนังสือแนะนำตัว และขอเข้าชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และขอความอนุเคราะห์ข้อมูล สถิติการขึ้นทะเบียนคนจน การกลั่นกรองและผลการแก้ไขปัญหาความยากจนเบื้องต้น ต่อเลขานุการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัดมุกดาหาร (ศตจ.มห.)
- 2) ออกหนังสือแนะนำตัว และประสานความร่วมมือ ด้านข้อมูล และขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการตรวจสอบฐานทะเบียนคนจน ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูชีวิตเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน สาขา มุกดาหาร ทั้ง 7 อำเภอในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำกลุ่มเกษตรกร ในบางพื้นที่ เช่น อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอหนองสูง อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอดงหลวง เป็นต้น เกี่ยวกับทักษะและกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่
- 3) ออกหนังสือแนะนำตัว ชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัยฯ และประชุมร่วมกับคณะทำงานสภาพัฒนาองค์กรและเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร เพื่อวางกรอบแนวทางการร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อมูลและแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายเชิงคุณค่า
- 4) จัดเวทีเรียนรู้และสังเคราะห์ข้อมูล และออกแบบสำรวจฐานสมาชิกสหกรณ์ภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนคนจน จำนวน 35 กลุ่มที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ เรื่อง อุดมการณ์สหกรณ์กับการพัฒนาเครือข่ายเชิงคุณค่า ร่วมกับคณะทำงานสภาพัฒนาองค์กรและเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร
- 5) ทีมวิจัยพื้นที่มุกดาหารได้ร่วมกันสังเคราะห์และวิเคราะห์ และจัดทำรายงานความก้าวหน้าบทสังเคราะห์ข้อมูลคนจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ในรายงานความก้าวหน้าของโครงการวิจัยฯ ในระยะที่หนึ่ง

2.1.2.2 กระบวนการในระยะที่ 2

- 1) ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลความคืบหน้า และติดตามผลการแก้ไขปัญหา รูปธรรมของการแก้ไขปัญหาความยากจน ต่อเลขานุการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัด

มุกดาหาร (ศตจ.มท.) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสังเคราะห์ และวิเคราะห์จากส่วนงานอื่น ๆ

- 2) สัมภาษณ์ผู้นำในเวทีความร่วมมือในการเชื่อมโยงเครือข่าย ยางพารา เกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนคนจนกับสหกรณ์ที่เข้าร่วม เรียนรู้และพัฒนาเครือข่ายยางพารามุกดาหาร จำนวน 9 สหกรณ์ และติดตามการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ 7 อำเภอที่ สหกรณ์แต่ละแห่งตั้งอยู่
- 3) ติดตามโครงการและกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างต่อเนื่อง โดยการขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมส่วนราชการ ประจำจังหวัด จำนวน 2 ครั้ง
- 4) ประสานขอเอกสารผลการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาความยากจน ในภาพรวมระดับจังหวัด กับ ศตจ. มุกดาหาร
- 5) สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำชุมชน /สหกรณ์/สหกรณ์ภาคประชาชน ที่ ร่วมกระบวนการเรียนรู้และร่วมการพัฒนาเครือข่ายฯ ในเรื่อง ทักษะคติต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน และกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร
- 6) สังเคราะห์ วิเคราะห์ และเปรียบเทียบข้อมูลทั้งจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการออกแบบสำรวจและสัมภาษณ์ ทักษะคติ กระบวนการการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ กลุ่ม/สหกรณ์/สหกรณ์ ภาคประชาชนได้ให้ข้อมูลไว้ และสรุปรายงาน

2.1.3 แนวทาง / กระบวนการและการดำเนินการแก้ไขความยากจนของจังหวัด มุกดาหาร

2.1.3.1 แนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจน

จังหวัดมุกดาหารมีแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนตามประเด็น ยุทธศาสตร์จังหวัด : การขจัดความยากจน โดยใช้ กลยุทธ์หลัก : สร้างโอกาสและ ศักยภาพแก่คนจนให้มีอาชีพและรายได้โดยใช้ยุทธวิธี Direct sale

1) หลักการและเหตุผล

- (1) นโยบายของรัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.

ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา ได้ปรับแนวคิดในการแก้ไขปัญหาของประเทศ โดยดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์คู่ขนาน คือ ให้ความสำคัญกับการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า โดยการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และขยายโอกาสควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการผลิตและภาคบริการ เป็นผลให้จำนวนคนยากจนลดลงจาก 8.9 ล้านคน เหลือเพียง 6 ล้านคน

(2) นโยบายของรัฐบาลซึ่งแถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2548 ยังคงมุ่งมั่นที่จะดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพ โดยให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมให้มีความสมดุลมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดไว้ในแผนการบริหารราชการแผ่นดิน 4 ปี ของรัฐบาล

(3) จังหวัดมุกดาหารมีครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. จำนวน 17,760 ครัวเรือน ในพื้นที่ 7 อำเภอ 52 ตำบล 261 หมู่บ้าน ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ. 2548 - 2551) และกำหนดตัวชี้วัดในยุทธศาสตร์การขจัดความยากจน ที่จะแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ให้ได้ 100% ภายในปี 2551 ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายที่ทุกส่วนราชการภายใต้การบริหารการพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการจะต้องร่วมมือกันรับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล แผนบริหารราชการแผ่นดิน และแผนปฏิบัติการ 4 ปี ของจังหวัดมุกดาหาร

2) วัตถุประสงค์

(1) เพื่อให้ข้าราชการทุกคนทุกส่วนราชการในจังหวัดมุกดาหารทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. จำนวน 17,760 ครัวเรือน ในจังหวัดมุกดาหาร ในการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายและขยายโอกาส เพื่อให้มีรายได้พ้นเกณฑ์ จปฐ. ภายในปี พ.ศ. 2551

(2) เพื่อบูรณาการ การทำงานร่วมกันของส่วนราชการในการ

แก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรในพื้นที่

(3) ประชาชน / ครุว์เรือนยากจน ได้รับโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้และได้รับปัจจัยการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้ ขยายโอกาสในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมตามความต้องการของตนเอง

3) ระยะเวลาดำเนินการ ปี 2548 – 2551

- เป้าหมาย

ครุว์เรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. จำนวน **17,760** ครุว์เรือน หมดไปภายในปี 2551 โดยลดจำนวนครุว์เรือนยากจน ตามเกณฑ์ จปฐ. ไม่น้อยลงกว่าปีละ 4,440 ครุว์เรือน

- ตัวชี้วัดความสำเร็จ

ทุกครุว์เรือนในจังหวัดมุกดาหาร มีรายได้ไม่ต่ำกว่าปีละ 20,000 บาท

- แนวทางการดำเนินโครงการ

(1) หลักการทั่วไป

กำหนดให้ข้าราชการทุกคนรับผิดชอบ ยกระดับรายได้ ครุว์เรือนยากจนอย่างน้อยคนละ 5 ครุว์เรือน โดยถือเป็นครุว์เรือนในดวงใจที่ต้องให้การดูแล แนะนำ สนับสนุน

(2) ขั้นตอนการเตรียมการ

- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดทำฐานข้อมูลครุว์เรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ.
- ศตจ.มท. เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินการตั้งนี้
- จัดแบ่งครุว์เรือนในดวงใจให้กับข้าราชการ หรือ

ส่วนราชการ

- กำหนดกรอบภารกิจของข้าราชการ หรือส่วนราชการที่จะรับผิดชอบครัวเรือนในดวงใจ
- ออกแบบ รายละเอียดข้อมูลบุคคลของครัวเรือนยากจน เพื่อให้ข้าราชการ / ส่วนราชการ ใช้เป็นแบบบันทึกข้อมูลบุคคล ปัญหาความต้องการและผลการแก้ไขปัญหา
- จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นและชี้แจงแนวทางการดำเนินโครงการให้กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารท้องถิ่น ตลอดจนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
- แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงาน ตลอดจนจัดทำแผนงานหรือแผนปฏิบัติการ เพื่อใช้ในการบริหารโครงการ
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร นำหลักการและรายละเอียดโครงการเสนอที่ประชุมจังหวัดมุกดาหาร ในวันที่ 29 มิถุนายน 2548 เพื่อทราบและพิจารณาให้ความเห็นประกอบการดำเนินโครงการ

(3) ขั้นตอนการปฏิบัติการ

- ให้สำนักงานจังหวัดมุกดาหารจัดทำและพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปที่สามารถใช้เป็นระบบฐานข้อมูลการแก้ไขปัญหาความยากจนของครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ที่สามารถเชื่อมโยงกับส่วนราชการ โดยให้ผู้บริหารสามารถประเมินสถานการณ์เพื่อการตัดสินใจได้
- ให้ ศตจ.มท. สรุปผลการดำเนินโครงการให้ที่ประชุมจังหวัดมุกดาหารทราบเป็นประจำทุกระยะ
- ให้หน่วยงานสังกัดกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการสำรวจและจัดหาตลาดสินค้า ผลผลิต ที่มีศักยภาพเป็นที่ต้องการของ

ผู้บริโภคเพื่อส่งเสริมและรองรับผลผลิตของครัวเรือน
ยากจนที่จะออกสู่ตลาด โดยให้พาณิชย์จังหวัด
อุตสาหกรรมจังหวัด และเกษตรและสหกรณ์จังหวัด เป็น
เจ้าภาพหลักในการจัดประชุมร่วมกันเพื่อดำเนินงานด้านนี้

(4) ขั้นตอนการประเมินผลโครงการ

- ให้สำนักงานสถิติจังหวัดเป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักในการประเมินประสิทธิภาพของโครงการ ตลอดจนความพึงพอใจของประชาชนกลุ่มเป้าหมายทุกระยะ 3 - 6 เดือน เพื่อทบทวนการปฏิบัติงาน
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร เป็นผู้ประเมินผลสัมฤทธิ์ของการแก้ไขปัญหาครัวเรือนยากจนเป็นประจำทุกปี ๑ ละ 1 ครั้ง
- คลังจังหวัดเป็นเจ้าภาพหลักในการประเมินผลอัตราการเพิ่มขึ้นของ GPP สาขาที่เกี่ยวข้อง

(5) แหล่งงบประมาณ

- งบประมาณของส่วนราชการ
- งบบริหารงานจังหวัด CEO
- งบประมาณสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- งบอื่น ๆ เช่น งบประมาณจากการสนับสนุนของภาคเอกชน

(6) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ครัวเรือนยากจนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ.หมดไป ภายในปี 2551 ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี รายได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดสูงขึ้น สังคมมีความสงบสุข

- ส่วนราชการในจังหวัดมุกดาหารมีการบูรณาการ
ทำงานร่วมกันอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจ

2.1.3.2 การดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่มุกดาหาร

1) การเร่งรัดขจัดปัญหาความยากจน

จังหวัดมุกดาหาร ได้ดำเนินการเร่งรัดขจัดปัญหาความยากจนของประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบท โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายหมู่บ้านยากจน ประจำปี 2546 จำนวน 459 หมู่บ้าน ที่มีรายได้ต่ำกว่าครัวเรือนละ 20,000 บาท/ปี และให้เร่งรัดยกระดับหมู่บ้านล้าหลัง (หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ 1) จำนวน 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านห้วยเลาและหมู่บ้านหนองหมู ตำบลพังแดง อำเภอคง หลวง ให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานเร่งด่วนของรัฐบาล ด้านการเร่งรัดขจัดปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่ จังหวัดมุกดาหาร ไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จอย่างชัดเจน รวดเร็ว เน้นผล สัมฤทธิ์ของงานและเป็นรูปธรรม จังหวัดจึงได้ กำหนดพื้นที่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาคความยากจนของจังหวัด ประจำปี 2547 จำนวน 34 หมู่บ้าน โดยให้ส่วนราชการ อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จัดทำแผนงาน/โครงการ ลงในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 34 หมู่บ้าน

2) โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกร

รายย่อย

โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ 14,946 ราย เงิน 502.71 ล้านบาท และลดภาระหนี้ 6,593 ราย เงิน 174.36 ล้านบาท ปัจจุบันพ้นจากโครงการแล้ว (ชำระหนี้เงินกู้เสร็จสิ้น) จำนวน 1,305 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.73 เงินออมคงเหลือ 22.52 ล้านบาท

3) โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้

โครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ โดยเกษตรกรเป้าหมายคือลูกค้ำ ธ.ก.ส. ที่เข้าโครงการพักชำระหนี้ จำนวน 14,946 ราย จังหวัดได้ดำเนินการสนับสนุน ปัจจัยการผลิต อบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร เป็นต้น

4) โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมและสร้างงาน สร้างอาชีพ และรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความเข้มแข็ง ผสมผสานเข้ากับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่น ดำเนินการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ บริการของท้องถิ่น เพื่อจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นทะเบียนไว้ ได้แก่ ผ้าฝ้ายหางกระรอก, จักสานตะกร้าพลาสติก ผ้าฝ้ายลายเกล็ดเต่า, ไข่เค็ม, ข้าวเกรียบ, ผลไม้ เป็นต้น

5) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งที่พึ่งทางเงินทุนหมุนเวียน สำหรับสร้างงาน สร้างอาชีพ และรายได้ ให้กับประชาชน จำนวน 528 กองทุน 528 ล้านบาท มีสมาชิกกองทุน 50,163 คน (ร้อยละ 81.77) เงินหุ้น/สัจจะออมทรัพย์ 10,261,147.21 บาท

6) โครงการธนาคารประชาชน

โครงการธนาคารประชาชน เป็นการกระจายโอกาสให้กับประชาชนมีแหล่งเงินทุนเพิ่มขึ้น สร้างทางเลือกให้กับประชาชน โดยไม่ต้องไปกู้เงินนอกระบบจากแหล่งอื่น ซึ่งเป็นการบรรเทาปัญหาหนี้สินนอกระบบ

7) สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท รักษาทุก

โรค

สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาท รักษาทุกโรค เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลให้กับประชาชนผู้ยากจน และเปิดโอกาสเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน โดยมีประชาชนขึ้นทะเบียนนอกบัตรทอง 280,019 คน (ร้อยละ 83.10) นอกนั้นเป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ 35,964 คน (ร้อยละ 10.67) ผู้ประกันสังคม 18,273 คน (ร้อยละ 5.42) และบัตรสุขภาพ 500 จำนวน 2,716 คน (ร้อยละ 0.81)

2.1.3.3 สรุปรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการคาราวานแก้จน

ตารางที่ 2.1-1 แสดงผลการให้ความช่วยเหลือและจำนวนผู้ลงทะเบียนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

ที่	ปัญหา (สย. 1-8)	ลงทะเบียน (ราย)	ช่วยเหลือ (ราย)	หมายเหตุ
1	ที่ดินทำกิน	32,401	1,181	เอกสารสิทธิ์
2	คนเร่ร่อน	6	5	
3	ประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	24	20	
4	นร. นศ. ต้องการงานทำ	2,664	1,269	ช่วงปิดภาคเรียน
5	การถูกหลอกลวง	692	40	
6	หนี้สินภาคประชาชน	36,612	10,738	ในระบบ,นอก ระบบ
7	คนจนไม่มีที่อยู่อาศัย	5,018	132	
8	ด้านอื่น ๆ	11,321	1,328	ด้านเบี้ยยังชีพ
	รวม	88,738	14,713	

ที่มา: ศตจ. มุกดาหาร รายงาน ณ วันที่ 16 พ.ย. 2548

ตารางที่ 2.1 - 2 แสดงผลการดำเนินงานการกักตุนผู้ลงทะเบียนคนจน

สนท.	จำนวนผู้จดทะเบียน ปัจจุบัน(คน)	ผลการดำเนินงานการ กักตุน		ผลต่างการดำเนินงาน	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เมืองมุก ทต.ดงเย็น	17,953	17,341	96.59	- 612	-3.41
นิคมคำสร้อย ทต.นิคมคำ สร้อย	6,770	6,876	101.57	+ 106	+1.57
ดอนตาล ทต.ดอนตาล	8,556	8,124	94.95	- 432	- 5.05
ดงหลวง	7,231	4,978	68.84	- 2,253	- 31.16
คำชะอี ทต.คำชะอี	8,590	8,313	96.78	- 277	- 3.22
ห้วยใหญ่	3,816	3,678	96.38	- 138	- 3.62
หนองสูง	5,425	5,558	101.94	+ 106	+ 1.94
ทม.เมือง มุกดาหาร	3,240	2,012	62.10	-1,228	- 37.90
รวม	61,608	56,880	92.33	- 4,728	- 7.76

ที่มา : สจจ.มห ผลการดำเนินงาน ณ.วันที่ 22 พฤษภาคม 2549

2.2 ตารางวิเคราะห์ข้อมูลคนจดทะเบียน

ตารางที่ 2.2-1 แสดงตารางการวิเคราะห์ข้อมูลคนจดทะเบียน

รายการ	จำนวนคนจดทะเบียน	ค่าธรรมเนียม
ประชากรในจังหวัดมุกดาหาร	316,502	100
ผู้จดทะเบียนคนจนในจังหวัด	56,880	17.9714
- แบ่งตามพื้นที่		
1) เมืองมุก ทต.ดงเย็น	17,341	5.4789
2) ทม.เมืองมุกดาหาร	2,012	0.6356
3) ทต. คมคำสร้อย	6,876	2.1724
4) ทต. ดอนตาล	8,124	2.5668
5) อ.ดงหลวง	4,978	1.5728
6) ทต. คำชะอี	8,313	2.6265
7) อ.ห้วยใหญ่	3,678	1.1620
8) อ.หนองสูง	5,558	1.7560
รวม	56,880	17.7914
- แบ่งตามปัญหาความยากจน		
1) สย.1 ปัญหาที่ดินทำกิน	32,401	10.2372
2) สย.2 ปัญหาคนเร่ร่อน	6	0.0018
3) สย.3 ปัญหาประกอบอาชีพผิดกฎหมาย	24	0.0075
4) สย.4 นักเรียนนักศึกษาต้องการงานทำ	2,664	0.8417
5) สย.5 ปัญหาการถูกลอกหลวง	692	0.2186
6) สย.6 ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน	36,612	11.5676
7) สย.7 ปัญหาคนจนไม่มีที่อยู่อาศัย	5,018	1.5854
8) สย.8 ปัญหาอื่น ๆ	11,321	3.5769
รวม	88,738	28.0371
สมาชิกสหกรณ์		
- สหกรณ์จดทะเบียน	56,710	17.9177
- สหกรณ์ภาคประชาชน 226 องค์การ	13,299	4.2018
รวม	70,009	22.1196
สมาชิกสหกรณ์ที่เข้าร่วมเครือข่ายของโครงการ		
- สหกรณ์จดทะเบียน 17 องค์การ	20,231	6.3920
- สหกรณ์ภาคประชาชน 8 องค์การ	1,242	0.3924
รวม	21,473	6.7844

ที่มา : ศตจ.มท ผลการดำเนินงานและการวิเคราะห์ของทีมีวิจัย ณ.วันที่ 22 พฤษภาคม 2549

2.3 บทสรุป

สรุปผลการให้ความช่วยเหลือผู้ลงทะเบียนในรอบ 12 - 19 มิถุนายน 2549 ที่ได้รับการช่วยเหลือเสร็จสมบูรณ์มีดังนี้ สย.6(หนี้ในระบบ) เดิม 5 ราย ใหม่ 520 ราย รวม 525 ราย ข้อมูล ผลการดำเนินการช่วยเหลือโดย ธ.ก.ส.สาขาหนองสูงได้ดำเนินการช่วยเหลือ เป็นจำนวน 520 ราย สย.8(ปัญหาอื่นๆ) เดิม 3 ราย ใหม่ 162 ราย รวม 165 ราย ข้อมูล ผลการดำเนินการช่วยเหลือโดย 158 ราย เป็นปัญหาด้านที่ดิน , 4 ราย เป็นปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ทั้ง 2 รายการ นำเข้าสู่คณะกรรมการแก้ปัญหา เพื่อปรับให้เป็นการลงทะเบียนปัญหาปกติ(สย.1 และ สย.7) เนื่องจากประเด็นปัญหาตรงกับปัญหาที่ได้กำหนดไว้

หลังจากการประกาศนโยบายให้ประชาชนในพื้นที่ไปจดทะเบียนคนจน จากข้อมูลสถิติ และการสำรวจข้อมูลจากเวทีกลุ่ม และเครือข่ายในพื้นที่ทั้ง 7 อำเภอของจังหวัดมุกดาหารก็พบว่าส่วนมากไปลงทะเบียน เพราะมี “ความคาดหวัง” ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาหนี้สิน และปัญหาเงินทุนประกอบอาชีพ จึงให้ความสนใจไปลงทะเบียน

ต่อมาในช่วงประมาณ 2-3 เดือนหลังจากการลงทะเบียนคนจน ก็พบว่า ยังไม่ได้รับการดำเนินการใดๆ อย่างเป็นรูปธรรมตามที่คาดหวัง เมื่อสำรวจข้อมูลในเวทีต่างๆ ผู้ไปลงทะเบียนคนจนเริ่มให้ความหวังลดลงไป

ซึ่งในช่วงระยะเดือนกันยายน-ตุลาคม 2548 ที่ผ่านมา ภาครัฐได้มีการตรวจสอบข้อมูลผู้ลงทะเบียนคนจนอีก โดยมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้าน และกำนันในพื้นที่ดำเนินการอีกครั้ง และกำหนดการให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคมดังกล่าว

จากการสำรวจและสอบถามกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ หมู่บ้านพบว่า ส่วนมากจะมีกระบวนการแก้ไขปัญหาในเรื่องของหนี้สิน ซึ่งบางแห่งทางส่วนราชการอำเภอได้โอนเรื่อง การแก้ไขปัญหาหนี้สินให้กับสถานีตำรวจในท้องที่เป็นผู้ดำเนินการ และทำหน้าที่ไกลเกลี่ยระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้โดยให้ตำรวจเป็นพยานว่าลูกหนี้ยืมดีที่จะชำระหนี้ตามที่ได้สัญญาไว้ ซึ่งราษฎรในพื้นที่ต่างตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่น่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม

และส่วนราชการอำเภอได้มีการแจ้งผ่าน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในราษฎรที่ลงทะเบียนคนจนไป ถอนรายชื่อออกจากการลงทะเบียน ซึ่งทำให้ราษฎรในพื้นที่สับสนและเริ่มไม่มีความเชื่อมั่นว่า ภาครัฐจะแก้ไขปัญหาความยากจนได้ การตรวจสอบผลการดำเนินการและแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจนในเชิงคุณภาพยังจะต้องมีการติดตามไปอีกระยะหนึ่ง

บทที่ 3: กระบวนการพัฒนาเครือข่ายคุณค่าในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

3.1 หลักการในการพัฒนาเครือข่ายคุณค่าในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

จากการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความชุกชุมด้านแนวคิด พบว่า ต้นทุนสำคัญของการพัฒนาเครือข่ายคุณค่าเพื่อไปสู่ความเป็นธรรม สู้ความยั่งยืน และการพึ่งตนเอง ตามเป้าหมายของอุดมการณ์ แนวคิดการพัฒนาเครือข่ายเชิงคุณค่า ที่กล่าวถึงมาแล้วนั้นอยู่ที่ศักยภาพของชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ที่จะสร้าง “สมรรถนะ” ในการจัดการดูแลตนเอง มีภูมิคุ้มกันภายในรู้เท่าทันภายนอกที่มากกระทบเกี่ยวข้องและรู้จักแสดง “อัตลักษณ์” ของชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ของตนเอง

ดังนั้นศักยภาพของชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ จะเกิดมีขึ้นได้ หัวใจสำคัญนั้นจึงอยู่ที่ “คน” ซึ่งมีความรู้ มีความสามารถและความดีความงาม พร้อมทั้งจะกระทำการทั้งต่อภายในชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ และแสดงออกต่อภายนอกเพื่อให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้ลุล่วง กระบวนการที่ทำให้คนถึงพร้อมด้วยความรู้ความสามารถ ความดีความงาม เรียกกกันว่า “กระบวนการเรียนรู้”

การคิดค้นเรื่องกฎเกณฑ์ของกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ อาจมีเป้าหมายหลายอย่าง แต่ที่สำคัญคงอยู่ที่เพื่อประสิทธิภาพในการเสริมสร้างการเรียนรู้ในกระบวนการศึกษาวิจัยและการพัฒนาเครือข่ายคุณค่า ในที่นี้จึงเน้นแนวทางในการเสริมสร้างการเรียนรู้เป็นสำคัญ คือ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายมีการเรียนรู้ร่วมกัน ได้รับประสบการณ์สำคัญกับชีวิตจริง ได้ฝึกฝนทักษะด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ด้วยตนเอง

กล่าวได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ ก็คือ กระบวนการในการยกระดับความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมของคนทั้งระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มและชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ นั่นเอง ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหา เพื่อสร้างสรรค์ยกระดับความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ ในการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ ที่มีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีจะเป็นชุมชน กลุ่ม, องค์กร, สหกรณ์ ที่มีภูมิคุ้มกันภายในที่ดี และสามารถตั้งรับ (พัฒนาศักยภาพภายในตนเอง) – ตอบโต้ (เรียนรู้) กับการเอาเปรียบจากภายนอกได้เป็นอย่างดี

เป้าหมายของกระบวนการ “การเรียนรู้” อุดมการณ์สหกรณ์ นั้นมีนัยยะของ “ความเปลี่ยนแปลง” เป็นสำคัญ ซึ่งอาจจะเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจเจกบุคคลแต่ละคนหรือเกิดขึ้นในกลุ่ม – ชุมชน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน กล่าวคือ

เป็นความเปลี่ยนแปลงจากการไม่รู้สู่การรู้
เป็นความเปลี่ยนแปลงจากสภาพมีปัญหาไปสู่สภาพที่จัดการได้
เป็นความเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาไปสู่การพึ่งตนเอง
เป็นความเปลี่ยนแปลงจากความทุกข์ไปสู่ความสุข

3.2 หลักคิดในการปฏิบัติการวิจัยของทีมวิจัยมุกดาหาร

- 1) ลงจากหอคอยงาช้าง หมายความว่า อย่างน้อยอยู่กับตัวหนังสือหรือเอกสาร อย่างมอยู่กับทฤษฎี ศาสตร์ทั้งหลายไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ในความเป็นจริงแล้วล้วนเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัตินั้นนอกจากจะเกิดศาสตร์แล้วยังเกิดศิลป์ภายในตัวนี่คือหลักคิดประการแรกของอาจารย์ป่วยในการเดินทางเข้าสู่วิถีแห่งการหล่อหลอมตนเอง
- 2) กัดไม่ปล่อย หมายความว่า จะทำอะไรก็ตาม ต้องจริงจังต่อเนื่องแบบเดียวกับที่คนเฒ่าคนแก่สอนลูกหลานให้ตำหูก (ทอผ้า) สอนวิธีการสารพัดจนลูกหลานทำเองได้ แต่ก็ยังให้ทำต่อไปเรื่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจนในสิ่งที่ตนเองทำ เรียกว่า เกิดการบรรลุ ซึ่งมันเป็น ทั้งศาสตร์และศิลป์ นี่คือ “กัดไม่ปล่อย”
- 3) ทำการสิ่งใดต้องมีอุดมคติในใจ หมายความว่า คนเรานั้นจะทำอะไรก็ตามแต่ ต้องมีความดีงามอยู่ในใจ รู้ว่าเป้าหมายที่แท้จริงคืออะไรก็เลยมีข้อเขียนบทสั้น ๆ ในชื่อ “จากกรรมมารดา ถึงเชิงตะกอน” ซึ่งมีความหมายว่า สังคมต้องดูแลมนุษย์ไม่ใช่ทำร้ายมนุษย์ ทุกคนต้องได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการศึกษา มีการประกอบอาชีพที่เรียกว่า “สัมมาชีพ” ซึ่งก็คืออาชีพที่มีความเป็นธรรมไม่เบียดเบียนคนอื่น โดยเนื้อหาของสัมมาชีพก็คือการยกเลิกการกดขี่ ชูดรีด ในสังคมมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นสิ่งเหล่านี้โดยรวมแล้วเรียกว่า “การเคลื่อนไหวเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม” (บำรุง บุญปัญญา, 2548)

ในกระบวนการสร้างเครือข่ายคุณค่าของคณะผู้วิจัยจังหวัดมุกดาหาร ได้ร่วมกันวิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ความเป็นไปได้ในการดำเนินงานวิจัยภายใต้ข้อจำกัด 4 ประการ ด้วยกัน ก็คือ (1) ระยะเวลา (2) พื้นที่ (3) ขอบเขตเนื้อหาความรับผิดชอบ และ (4) กลไก ในการสานงานให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงได้ข้อสรุปด้านกรอบแนวคิดเบื้องต้นในการทำงานวิจัยนี้ว่า จำเป็นจะต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ ก็คือ (1) ทีมงานวิจัยที่เป็นตัวแทนจากกลุ่ม/องค์กร ในท้องถิ่น (2) การพัฒนาแนวคิดทฤษฎีที่ทีมงานวิจัย (3) การพัฒนาระดับองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมาย (4) การจัดการกระบวนการสะท้อนกลับข้อมูล ข้อเท็จจริง และองค์ความรู้ภายใน กลุ่ม/องค์กร และ (5) การเสริมคุณค่า และ อัตตลักษณ์ของกลุ่ม/องค์กรให้เป็นที่ยอมรับ ภายในกลุ่ม/องค์กร

ภายใต้กรอบแนวคิดในการทำงานดังกล่าวข้างต้นที่นอกเหนือจากกรอบแนวคิดหลักของชุด โครงการวิจัย 36 จังหวัดที่ถูกกำหนดให้เป็นมาตรฐานในการดำเนินงาน คือ

- การศึกษาสถานการณ์และบทบาทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กร ประชาชนในพื้นที่จังหวัด
- การตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนใน พื้นที่จังหวัด
- การจัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กรเรื่องการจัดทำกรอบทิศ ทางการดำเนินงานขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่าย
- การจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน
- การสนับสนุนการสร้างพันธมิตร/การเชื่อมโยงเครือข่าย

ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินงานพอที่จะสรุปได้ในตารางในหัวข้อต่อไป

ตารางที่ 3.2-1 แสดงกระบวนการทำงานในพื้นที่มุกดาหาร

ลำดับที่	กิจกรรมการประชุม/ระบุกระบวนการ/วิธีการ	ระยะเวลา สถานที่	ทีมวิจัย/ ผู้ทรงคุณวุฒิ	กลุ่มเป้าหมาย /จำนวนผู้เข้าร่วม	จุดมุ่งหมาย/ผลงานที่เกิดขึ้น
1	ประชุมทีมวิจัย กระบวนการ /วิธีการ เปิดให้ทุกคนในทีมวิจัยได้แสดงความคิดเห็น อย่างกว้างขวาง เพื่อรับฟังความคิดเห็น	18 ส.ค 48 ณ สำนักงาน มุกดาหาร	ทีมวิจัยมุกดาหาร 5 คน และหัวหน้า โครงการวิจัยจังหวัด อำนาจเจริญ	6 คน	1.เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจ กรอบและแนวทางการ ทำงานร่วมกันภายใต้โครงการวิจัยของทีม ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยเข้าใจและรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับ โครงการวิจัย
2	เข้าร่วมประชุมสรุปและสังเคราะห์บทเรียนจาก ชุดโครงการ 9 จังหวัด กระบวนการ/วิธีการ -ส่งทีมนักวิจัยและชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วมเวที จำนวน 6 คน	25-27 ส.ค 48 ณ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์	ทีมวิจัย 9 จังหวัด คณะอาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิในชุด โครงการวิจัยและทีม นักวิจัยจาก 36 จังหวัด	ทีมนักวิจัย จังหวัด มุกดาหารเข้า ร่วมจำนวน 6 คน	1.ทีมวิจัยเข้าร่วมกิจกรรมและฝึกปฏิบัติทักษะการทำงานวิจัย เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานวิจัยเชิง ปฏิบัติการ ผลที่เกิดขึ้น ทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจและเกิด ทักษะการทำงานในระดับพื้นที่ นำไปประยุกต์ใช้ในระดับ พื้นที่
3	ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง	สค-กย-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย6คน	1.เพื่อศึกษาเอกสารมือสองจากสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ เอกสารเค้าโครงการวิจัย แนวคิดอุดมการณ์สหกรณ์ กรอบ และกระบวนการวิจัย ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ เพื่อใช้ในการปฏิบัติการวิจัยให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
4	ประชุมทีมวิจัย กำหนดกรอบและทิศทางการ ทำงานร่วมกันภายในทีม กระบวนการ /วิธีการ 1.วิเคราะห์โจทย์วิจัย เป้าหมายของงานวิจัยและ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	11 ก.ย 48 ณ สำนักงาน มุกดาหาร	ทีมวิจัยจังหวัด มุกดาหาร 5 คน	5 คน	1.เพื่อวิเคราะห์โจทย์วิจัยให้ทีมวิจัยได้เข้าใจร่วมกัน ว่าโจทย์ วิจัยเป้าหมายที่แท้จริงคืออะไร อะไรเป็นภารกิจที่ต้องทำ ร่วมกันในระยะเวลาของการทำงานงวดที่ 1 2.เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขข้อจำกัดของทีมวิจัยในการทำงาน โดยเฉพาะการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ

	2.วิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไข ในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3.กำหนดแผนการทำงานร่วมกัน				ผลที่เกิดขึ้น 1. ทีมวิจัยเข้าใจกระบวนการ โจทย์และเป้าหมายการวิจัยที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 2. ทีมวิจัยมีความเห็นร่วมกันในการที่จะเชิญตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นทีมวิจัย เช่น เจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัด เจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟู ตัวแทนองค์กรชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร โดยเฉพาะผู้นำในสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนในจังหวัดมุกดาหาร และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและยินดีเข้ามาร่วมในทีมวิจัย 3. เกิดแผนการทำงานร่วมกันของทีมวิจัย เช่น เกิดการแบ่งหน้าที่ในการประสานข้อมูล และการเข้าพบ พูดคุยกับตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน พื้นที่ อ.ดอนตาล	15-กย-48บ้านโพธิ์สว่าง อ.ดอนตาล	นักวิจัย	นายประสิทธิ์ โนรี	1. ศึกษาสถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กร สหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ.มุกดาหาร 2. ทศนะคติและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และแลกเปลี่ยนในประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์สหกรณ์ 3. สร้างความคุ้นเคย และความไว้วางใจในการประสานเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้อุดมการณ์สหกรณ์ในโอกาสต่อไป
6	เวทีสร้างความเข้าใจและชี้แจงโครงการในพื้นที่อำเภอดอนตาล กระบวนการ/วิธีการ	19 ก.ย 48 ณ ห้องประชุมอุทยานเฉลิมพระ	ทีมนักวิจัยและประธานสหกรณ์การเกษตรอำเภอ	1. ตัวแทนกลุ่มกิจกรรมและสหกรณ์ในพื้นที่	1. เพื่อชี้แจงโครงการและสร้างความเข้าใจต่อแนวทางการทำงานของโครงการวิจัย 2. ระดมแนวทางความร่วมมือการทำงานร่วมกับแกนนำใน

	<p>1.ทีมวิจัยวิเคราะห์คัดเลือกพื้นที่ที่มีความพร้อมและกำหนดพื้นที่ในการจัดเวที</p> <p>2.ในเวที หัวหน้าโครงการวิจัยชี้แจงโครงการและวัตถุประสงค์เป้าหมายและผลประโยชน์ที่กลุ่มองค์กรจะได้รับประโยชน์จากงานวิจัย</p> <p>3.ทีมวิจัยช่วยชี้แจงเพิ่มเติมในเวที</p> <p>4.ระดมความคิดเห็นต่อแนวทางการทำงานภายใต้โครงการวิจัย ว่าทิศทางและความร่วมมือจะเป็นอย่างไร ใครบ้างที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย</p>	<p>เกียรติ์สมเด็จย่า ฐานาร- พัฒน อ.ดอนตาล</p>	ดอนตาล	อำเภอดอนตาล รวม 12 กลุ่ม จำนวน 30 คน	<p>การทำงานวิจัย ผลที่เกิดขึ้น</p> <p>1.กลุ่มกิจกรรม องค์กรชุมชนและสหกรณ์ในพื้นที่อำเภอดอนตาลเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายและแนวทางการทำงานของโครงการวิจัย</p> <p>2. ตัวแทนกลุ่มกิจกรรม องค์กร สหกรณ์รับรู้ข้อมูลและนำประเด็นในการปรึกษาหารือกลับไปปรึกษากับคณะกรรมการกลุ่มเพื่อประกอบการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย</p> <p>3.เกิดการแลกเปลี่ยนสถานการณ์การทำงานในระดับกลุ่มซึ่งทำให้รับรู้สถานการณ์การดำเนินงานซึ่งกันและกัน</p>
7	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน พื้นที่ อ.ดงหลวง	21-ตค-48บ้านเปาะ ต.หนองแคน	นักวิจัย	นายประสพ จันทร์เกษ	<p>1. ศึกษาศถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรสหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ.มุกดาหาร</p> <p>2. ทศนะคติและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และแลกเปลี่ยนในประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์</p>
8	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน อ.คำชะอี	23-ตค-48 บ้านคำชะอี ต.คำชะอี	นักวิจัย	นายอุดมทรัพย์ โฆสะมุ	<p>1. ศึกษาศถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรสหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ.มุกดาหาร</p> <p>2. ทศนะคติและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และแลกเปลี่ยนในประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์</p>
9	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน อ.หนองสูง	24-ตค-48 บ้านโคกกลาง ต.หนองสูงใต้	นักวิจัย	นายประกิจ รูปเหลียม	<p>1. ศึกษาศถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรสหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ.มุกดาหาร</p>

		อ.หนองสูง			2. ทักษะคิดและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และ แลกเปลี่ยนในประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์
10	<p>เวทีสร้างความเข้าใจกับผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน ในจังหวัดมุกดาหาร</p> <p>กระบวนการ/วิธีการ</p> <p>1.นักวิจัยประสานผู้นำกลุ่มองค์กรทางโทรศัพท์ และลงพื้นที่ไปพูดคุยกับแกนนำหลัก ๆ 2 คนที่ คิดว่าเป็นผู้นำที่สามารถประสานกับผู้นำคนอื่น ได้</p> <p>2.ให้ผู้นำชาวบ้านที่เป็นตัวหลักประสานงานกับ คนอื่น ๆ เพื่อพูดคุยและทำความเข้าใจต่อ โครงการวิจัย</p> <p>3.จัดการประชุมเพื่อพูดคุยความเป็นมาและปรับ ความคาดหวังต่อโครงการวิจัย</p>	15 ตุลาคม 2548 ณ วัดบ้านหว้านใหญ่ ต.หว้านใหญ่ อ.หว้านใหญ่ จ.มุกดาหาร	ทีมวิจัย อาจารย์ในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. นายกอบต.ฯ บ้านหว้านใหญ่ และผู้นำชาวบ้านที่เป็นกลุ่มหลัก ๆ ทำงานกับชุมชน ใน 4 อำเภอ คือ อ.หว้านใหญ่ อ.ดงหลวง อ.คำชะอี อ.หนองสูง	จำนวน 20 คน	<p>1.เพื่อชี้แจงโครงการวิจัย ถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากโครงการวิจัย</p> <p>2.ระดมแนวทางและความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน ผลที่เกิดขึ้น</p> <p>1.ผู้นำที่เป็นบุคคลหลัก ๆ ในการทำงานเข้าใจโครงการวิจัยถึง เป้าหมาย วัตถุประสงค์และกระบวนการวิจัย</p> <p>2.กลุ่มผู้นำยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยและพร้อมที่จะเป็นทีม วิจัยในการประสานงานในระดับพื้นที่ พร้อมกับเสนอแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยนำแผนงานของกลุ่มองค์กรที่มี อยู่เดิมมาจัดทำเป็นงานร่วม และเสนอให้ทีมวิจัยลงพื้นที่ สนับสนุนงานในระดับกลุ่มกิจกรรม</p>
11	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน อ. เมืองมุกดาหาร	18-ตค-48 ศูนย์ประสานงาน งาน สนง.สภาพัฒนาองค์กร เครือข่ายชุมชนมุกดาหาร	นักวิจัย	นายสุรพร ชัยชาญ	<p>1. ศึกษาสถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่ม องค์กรสหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ.มุกดาหาร</p> <p>2. ทักษะคิดและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และ แลกเปลี่ยนในประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์</p>
12	เวทีสร้างความเข้าใจและกรอการทำงาน ร่วมกับภาคีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระบวนการ/วิธีการ	21 ต.ค 48 ณ ห้องประชุม การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัด	1. ทีมวิจัย 2 คน 2. ตัวแทนสภา พัฒนาเครือข่ายฯ 7 คน	จำนวน 13 คน	<p>1. เพื่อสรุปภาพรวมการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาขององค์กร ภาคีต่าง ๆ</p> <p>2.เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันในกรอบการทำงานระหว่าง ทีมวิจัยและองค์กรในพื้นที่</p>

	1.ประสานกลุ่มผู้นำหลัก ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดมุกดาหารเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยให้ตัวแทนผู้นำเป็นคนประสานกับเครือข่าย 2.ทีมวิจัยประสานหน่วยงานราชการและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง	มุกดาหาร	3. เจ้าหน้าที่ สหกรณ์จังหวัด 2 คน 4. ผอ. กศน. มุกดาหาร 5. ตัวแทน พช. มุกดาหาร1คน		ผลที่เกิดขึ้น 1.หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบและเข้าใจในทิศทางการดำเนินงานของทีมวิจัย และข้อเสนอให้สานต่อจากกิจกรรมที่องค์กรภาคีเคยดำเนินการมาแล้ว 2.ได้ข้อสรุปของการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาว่า มีองค์กรรัฐหลายองค์กรที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมการรวมกลุ่มของชุมชน แต่ไม่สามารถประสานแผนกันได้ ต่างคนต่างทำ
13	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน อ.หว้านใหญ่	24-ตค-48 บ้านนิคมทหาร ผ่านศึก ต.ดงหมู	นักวิจัย	นายนิรันดร์ อาจวิชัย	1. ศึกษาสถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรสหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ.มุกดาหาร 2. ทิศนะคติและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และแลกเปลี่ยนในประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์
14	ประชุมร่วมกับสหกรณ์จังหวัด กระบวนการ/วิธีการ เน้นการปรึกษาหารือและระดมความคิดเห็น และร่วมวิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม องค์กรในจังหวัดมุกดาหาร เบื้องต้น	26 ต.ค 48 ณ ห้องประชุม สำนักงานสหกรณ์ จังหวัดมุกดาหาร	หัวหน้ากองส่งเสริม สหกรณ์,นักวิชาการ สหกรณ์และทีมวิจัย	จำนวน7 คน	1.เพื่อสรุป ติดตามและวางแผนการทำงานร่วมกันของทีมวิจัย 2.เพื่อร่วมวิเคราะห์สถานการณ์กลุ่ม องค์กร ผลที่เกิดขึ้น 1.เกิดการประสานแผนงานกับสหกรณ์ ทีมวิจัยได้เข้าร่วมประชุมกับชุมชนมุกดาหารจังหวัดทุกเดือน 2.ทีมวิจัยรับรู้สถานการณ์ของสหกรณ์จดทะเบียน ที่ไม่มีความสัมพันธ์การเชื่อมโยงทางธุรกิจ
15	ประชุมเชิงปฏิบัติการเพิ่มทักษะการทำงาน และจัดกระบวนการประชุมและระดมข้อมูลจาก องค์กรเครือข่าย	27 ต.ค 48 ณ สำนักงานสภา พัฒนาเครือข่ายฯ	ทีมวิจัย 3 คน ตัวแทนสภาฯ8คน สหกรณ์ 2 คน	จำนวน 15 คน	1.เพื่อเสริมทักษะในการจัดกระบวนการกลุ่ม 2.เพื่อแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานในการจัดกระบวนการ ผลที่เกิด 1.เกิดการเรียนรู้และเกิดทีมกระบวนการร่วมกัน

		มุกดาหาร	สนง.กองทุนฟื้นฟูฯ 2 คน		ของภาคในพื้นที่ 2.เกิดการแบ่งบทบาทหน้าที่และการเตรียมงาน อย่างมีประสิทธิภาพ
16	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน อ.นิคมคำ สร้อย	29-ตค-48บ้าน เกษตรสมบูรณ์ ต. นิคมคำสร้อย	ที่มิวจัย	ผู้ใหญ่ธวัช	1. ศึกษาสถานการณ์ บริบท ความเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กร สหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่ อ.ดอนตาลและในพื้นที่ จ. มุกดาหาร 2. ทศนะคติและความเห็นต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายฯ และ แลกเปลี่ยนประเด็นคุณค่าและความหมายของอุดมการณ์
17	เวทีระดมแนวทางการร่วมมือในการทำงาน ร่วมกับภาคีความร่วมมือกับเครือข่ายในจังหวัด มุกดาหาร	31 ต.ค 48 ณ ห้องประชุมศูนย์ การศึกษาออก โรงเรียน	-ตัวแทน สนง.กอง ทุนฟื้นฟู -ตัวแทนสภาพัฒนา เครือข่ายฯ -ที่มิวจัย ตัวแทนสหกรณ์ จังหวัด	จำนวน 18 คน	1.เพื่อหารือและวางกรอบการประสานงานระหว่างภาคีความ ร่วมมือ 2.เพื่อหาแนวทางในการประสานกิจกรรม คน งบประมาณ ผลที่เกิดขึ้น เกิดการประสานแผนงานระหว่างที่มิวจัยกับ สภาพัฒนาเครือข่ายฯ กองทุนฟื้นฟูฯ ในระดับพื้นที่เป้าหมาย 7 ตำบล
18	ที่มิวจัยพื้นที่จังหวัดมุกดาหารได้มีการออก หนังสือแนะนำตัว และขอเข้าชี้แจงความเป็นมา ของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนา ขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และ ขอความอนุเคราะห์ข้อมูล สถิติการขึ้นทะเบียน คนจน การกลั่นกรองและผลการแก้ไขปัญหา ความยากจนเบื้องต้น ต่อเลขานุการศูนย์ อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัด มุกดาหาร (ศตจ.มท.)	4-พย-48 ศาลากลางจังหวัด	นักวิจัย		ชี้แจงความเป็นมาของโครงการและประสานขอข้อมูลการขึ้น ทะเบียนคนจนส่วน ศตจ.มท.

19	<p>ทีมวิจัยพื้นที่มุกดาหารได้ออกหนังสือแนะนำตัวและประสานความร่วมมือ ด้านข้อมูล และขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการตรวจสอบฐานทะเบียนคนจน ของสำนักงานกองทุนฟื้นฟูชีวิตเกษตรกร รายย่อยภาคอีสาน สาขา มุกดาหาร ทั้ง 7 อำเภอในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำกลุ่มเกษตรกร ในบางพื้นที่ เช่น อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอหนองสูง อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอดงหลวง เป็นต้น เกี่ยวกับทักษะและกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่</p>	6-8 พ.ย.48 ศาลากลางจังหวัด	นักวิจัย		<p>ชี้แจงความเป็นมาของโครงการและประสานขอข้อมูลการขึ้นทะเบียนคนจน สนง.กองทุนฟื้นฟูเกษตรกร สาขา มุกดาหาร</p> <p>2.สัมภาษณ์กระบวนการการแก้ไขและการได้รับการแก้ไขปัญหาความยากจน</p>
20	<p>เวทีชี้แจงโครงการและจัดทำกรอบแนวทางความร่วมมือกับสหกรณ์ที่จัดทะเบียน</p>	10 พ.ย 48 ณ ห้องประชุม ชาร จินดารีสอร์ท	<p>ตัวแทนสหกรณ์ที่จัดทะเบียน 9 สหกรณ์ และทีมวิจัย</p> <p>ตัวแทนสหกรณ์จังหวัด</p> <p>วิทยากรแลกเปลี่ยนจากชมรมเครดิตยูเนียนจังหวัดสุรินทร์</p>	<p>จำนวนผู้เข้าร่วม 22 คน</p> <p>ประกอบด้วย 1. สหกรณ์ตำรวจ</p> <p>2.สหกรณ์ออมทรัพย์ครู</p> <p>มุกดาหารจำกัด</p> <p>3.สหกรณ์โรงพยาบาล</p> <p>มุกดาหารจำกัด</p> <p>4.สหกรณ์หนอง</p>	<p>1.เพื่อชี้แจงกระบวนการทำงานวิจัยและทิศทาง เป้าหมายของการวิจัย</p> <p>2.แลกเปลี่ยนเรื่องแนวคิดและหลักการสหกรณ์</p> <p>3.เพื่อระดมกรอบแนวทางความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ที่จัดทะเบียน</p> <p>ผลที่เกิด</p> <p>1.กลุ่มเป้าหมายและผู้เข้าร่วมได้รับทราบกระบวนการวิจัย</p> <p>2.กลุ่มเป้าหมายเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องหลักการและแนวคิดคุณค่าสหกรณ์</p> <p>3.กลุ่มเป้าหมายได้ระดมทิศทางและกรอบความร่วมมือและค้นพบปัญหาและอุปสรรคของแนวทางความร่วมมือ เช่น ปัญหาข้อบังคับ เกิดข้อเสนอให้สหกรณ์จังหวัดเป็นเจ้าภาพ</p>

				<p>สูงจำกัด</p> <p>5.สหกรณ์ทำ วังไฮ.</p> <p>6.ชุมนุม สหกรณ์จังหวัด มุกดาหาร</p> <p>7.สหกรณ์ การเกษตรดง หลวง</p> <p>8.สหกรณ์ การเกษตรห้วย บางทราย</p>	<p>ในการแสวงความร่วมมือเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ ต่อ ยอดจากเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม</p>
21	<p>ที่วิจัยพื้นที่มุกดาหารได้ออกหนังสือแนะนำตัว ชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัยฯ และ ประชุมร่วมกับคณะทำงานสภาพัฒนาองค์กร และเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร เพื่อวาง กรอบแนวทางการร่วมมือ แลกเปลี่ยนข้อมูล และแลกเปลี่ยนแนวทางในการพัฒนาเครือข่าย เชิงคุณค่า</p>	11-พย-48		<p>ผู้เข้าร่วม 11 คน</p> <p>-นักวิจัย</p> <p>-คณะกรรมการ สภาพัฒนา เครือข่าย</p>	<p>1.วางกรอบความร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้ด้าน อุดมการณ์และหลักการสหกรณ์</p> <p>2.ประสานแผนงานการเรียนรู้ของผู้นำกลุ่ม/องค์กร</p>
22	<p>ประชุมที่วิจัยร่วมกับภาคีความร่วมมือ</p>	<p>12 พ.ย 48 ณ ห้องประชุม สนง. สหกรณ์จังหวัด มุกดาหาร</p>	<p>ที่วิจัย สหกรณ์จังหวัด สนง.กองทุนฯ สภาพัฒนาเครือข่าย</p>	<p>จำนวน 14 คน</p>	<p>เพื่อสรุปผลการดำเนินงานและวางแผนการทำงานร่วมกัน ผลที่เกิด</p> <p>1.เกิดการสร้างที่วิจัยร่วมในระดับพื้นที่จำนวน 14 คน</p> <p>2.เกิดการวางแผนและการประสานงานระหว่าง 3 องค์กร</p>

			ฯ		ร่วมกับทีมวิจัยอย่างเป็นระบบ
23	สัมภาษณ์เชิงลึก	13-พย-48 สนง.กองทุนฟื้นฟู สาขา มุกดาหาร	ทีมวิจัย	นายสันติย์ เชิดโคกศรี ผจก.	1.แนวทางและกระบวนการการแก้ไขปัญหาคนจน 2.ประสานข้อมูลการจดทะเบียนคนจนในส่วนของกองทุนฯ 3.ทัศนะ
24	ประชุมภาคีความร่วมมือร่วมกับกลุ่มองค์กร เพื่อระดมแนวความคิดต่อการทำงานของ โครงการและวางแผนการทำงานร่วมกัน	15 พ.ย 48 ณ สนง.สภาพัฒนา เครือข่ายฯ	แกนนำสภาพัฒนา เครือข่ายฯ และทีม วิจัย	จำนวน 13 คน	1. เพื่อวิเคราะห์สถานภาพกลุ่มองค์กรที่ไม่จดทะเบียนและ ระดมแผนงานในอนาคต ผลที่เกิดขึ้น 1.เกิดข้อมูลสถานภาพองค์กรภาคประชาชนและการ ตรวจสอบข้อมูล 2.เกิดแผนในการพัฒนาศักยภาพผู้นำในระดับตำบลนำร่อง
25	ประชุมร่วมกับสภาเครือข่ายองค์กรประชาชน จังหวัดมุกดาหาร กระบวนการ/วิธีการ 1.ผู้นำ(ทีมวิจัย)สภาเครือข่ายประสานกลุ่ม ผู้เข้าร่วม 2.ทีมวิจัยเข้าร่วมประชุม ระดมแนวทางการ ทำงาน โดยนำแผนการดำเนินงานโครงการวิจัย และแผนการดำเนินงานของสภาเครือข่ายมา จัดทำเป็นแผนงานร่วม	18 พ.ย 48 ณ สนง.สภาพัฒนา เครือข่ายฯ	แกนนำสภาพัฒนา เครือข่ายฯ และทีม วิจัย	จำนวน 13 คน	1.เพื่อร่างหลักสูตรในการพัฒนาศักยภาพผู้นำ โดยอาศัย หลักการและแนวคิดสหกรณ์ ผลที่เกิดขึ้น 2.เกิดหลักสูตรและแผนงานการอบรมผู้นำ
26	สัมภาษณ์เชิงลึกแกนนำองค์กรชุมชน	21-พย-48 บ้านคำอาฮวน อ. เมือง	นักวิจัย	นายม่าย ชาลื้อ	1.แนวทางการหนุนเสริมจากภาคีความร่วมมือ (พอช) 2.การบริหารและการจัดการสภาเครือข่ายพัฒนาองค์กร ชุมชน
27	ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมกระบวนการ ประชุมเชื่อมร้อย	28 พ.ย 48 ณ บ้าน ประธานสภา	ทีมวิจัย ผู้นำสภา เครือข่ายองค์กร	ทีมวิจัย ผู้นำ สภาเครือข่าย	1.เพื่อเชื่อมร้อยเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานในระดับ พื้นที่

	<p>เครือข่ายในวันที่ 29 พ.ย 48</p> <p><u>กระบวนการ/วิธีการ</u></p> <p>1.ทีมวิจัยประสานกลุ่มผู้นำทั้งทางโทรศัพท์และการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับผู้นำหลัก ๆ</p> <p>2.ประชุมเพื่อวางกระบวนการ โดยปรับความคาดหวังและ กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเชื่อมร้อยเครือข่ายในวันที่ 29 พ.ย 48</p> <p>3.ระดมกระบวนการการจัดเวทีเชื่อมร้อยเครือข่ายว่าจะใช้กระบวนการอย่างไร จึงจะให้บรรลุเป้าหมาย และเป็นตามวัตถุประสงค์</p> <p>4.กำหนดกรอบประเด็น คำถามที่จะร่วมแลกเปลี่ยนในกลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกัน</p> <p>4.ตามกระบวนการที่จัดเตรียมร่วมกัน ในทีมวิจัยและกลุ่มผู้นำแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ เช่น วิทยากรตลอดทั้งวัน วิทยากรประจำกลุ่มย่อย ผู้รับผิดชอบจับประเด็นในเวทีและนำเสนอกลุ่มใหญ่</p> <p>5.นำประเด็นจากเวทีร่วมแลกเปลี่ยนในเวทีใหญ่ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนวทางการทำงานเพื่อเชื่อมร้อยเครือข่ายเชิงคุณค่าในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร</p>	<p>เครือข่ายองค์กรประชาชนจังหวัดมุกดาหาร</p>	<p>ประชาชนจังหวัดมุกดาหาร นักวิชาการสหกรณ์ จังหวัดมุกดาหาร หัวหน้ากองส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดมุกดาหารและประธานสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลโคกกระชายจังหวัดสุรินทร์</p>	<p>องค์กรประชาชนจังหวัดมุกดาหาร นักวิชาการสหกรณ์จังหวัดมุกดาและหัวหน้ากองส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร รวมจำนวน 17 คน</p>	<p>2.เพื่อกำหนดกรอบและทิศทางการทำงานร่วมกันกับกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง</p> <p>3.เพื่อระดมกระบวนการทำงานร่วมกันของทีมวิจัย</p> <p>4.เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพของทีมวิจัย</p> <p>ผลที่เกิดขึ้น</p> <p>1.ทีมวิจัยเข้าใจและมีความเป็นเอกภาพในการทำงานร่วมกัน</p> <p>2.ทำให้ทีมวิจัยมองเห็นกระบวนการ เป้าหมายและทิศทางการเชื่อมร้อยเครือข่ายที่ชัดเจนมากขึ้น</p> <p>3.ทีมวิจัยเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงาน ในระหว่างของการระดมความคิดเห็น พร้อมกับเป็นการพัฒนาศักยภาพของทีมที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้</p>
28	<p>เวทีเชื่อมร้อยเครือข่ายเชิงคุณค่า</p>		<p>ประธานกลุ่มองค์กร</p>	<p>จำนวน</p>	<p>1.เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมต่อแนวทางการเชื่อมร้อย</p>

<p><u>กระบวนการ/วิธีการ</u></p> <p>1.หัวหน้าโครงการวิจัยชี้แจงโครงการ ถึงความเป็นมา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการวิจัย และเปิดให้มีการแลกเปลี่ยนซักถามถึงโครงการวิจัย</p> <p>2.วิทยากรบรรยาย “เจตนาธรรมและคุณค่า สหกรณ์” โดย นายวีระพงษ์ คานงาม ประธานสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลโคกกระชายจังหวัดสุรินทร์ หัวหน้ากองส่งเสริมสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร หัวหน้ากองทุนฟื้นฟูจังหวัดมุกดาหารและประธานสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร</p> <p>3.เปิดให้มีการแลกเปลี่ยน</p> <p>4.แบ่งกลุ่มย่อย ตามกลุ่มอำเภอเพื่อระดมข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพการดำเนินงานของกลุ่มองค์กร สหกรณ์ และเกิดการแลกเปลี่ยนแนวทางการทำงานร่วมกัน</p> <p>5.หลังการระดมข้อมูลและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์เรียนรู้ ให้แต่ละกลุ่มคัดเลือกตัวแทนกลุ่ม 1 คน เพื่ออยู่ประจำกลุ่มคอยอธิบายผลการพูดคุยให้กับกลุ่มอื่นที่ละหมางเวียนเข้ามาแลกเปลี่ยน</p> <p>6.หมุนเวียนพูดคุยและแลกเปลี่ยนในกลุ่มย่อยแต่ละฐาน</p>	<p>29 พ.ย 48 ณ โรงแรมมุกดาหาร แกรนด์ไฮเต็ล</p>	<p>ประชาชน ซึ่งประกอบไปด้วย อาจารย์ที่สอนนักเรียนในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 93 องค์กร และประธาน หรือผู้จัดการสหกรณ์ จำนวน 9 สหกรณ์ ปลัดจังหวัดเป็นประธานการเปิดเวทีแทนผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร</p>	<p>ผู้เข้าร่วม 182 คน จากกลุ่มองค์กร ประชาชน 182 องค์กรและตัวแทนสหกรณ์ที่จดทะเบียน จำนวน 9 สหกรณ์</p>	<p>เครือข่ายภายใต้โครงการวิจัย</p> <p>2.เพื่อสร้างความเข้าใจและการตระหนักถึงคุณค่าการรวมกลุ่ม ทั้งในลักษณะของการรวมกลุ่มที่เป็นองค์กร ประชาชน และสหกรณ์ที่จดทะเบียน ถูกต้องตามกฎหมาย สหกรณ์</p> <p>3.เพื่อให้กลุ่มองค์กรประชาชน สหกรณ์และกลุ่มกิจกรรมที่ดำเนินงานอยู่ในจังหวัดมุกดาหารได้พบปะพูดคุยซึ่งกันและกัน</p> <p>4.เพื่อให้เกิดการรับรู้สถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มองค์กร สหกรณ์</p> <p>5.เพื่อเกิดแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานและเครือข่ายธุรกิจร่วมกัน</p> <p>ผลที่เกิดขึ้น</p> <p>1.ผลที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มเป้าหมาย</p> <p>1.1.กลุ่มผู้เข้าร่วมรับรู้ข้อมูลการกระจายตัวของกลุ่มองค์กร ประชาชนและสหกรณ์ที่จดทะเบียน มีการกระจายอยู่อย่างมากมาย แต่ในทางปฏิบัติขาดการรับรู้ข้อมูล ไม่มีการเชื่อมโยงการทำงาน และขาดการหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ทั้ง ๆ ที่กลุ่มองค์กรและสหกรณ์ทำงานคล้ายกัน</p> <p>1.2 กลุ่มผู้เข้าร่วมเข้าใจถึงเจตนาธรรม คุณค่าการรวมกลุ่ม และการทำงานของสหกรณ์ เป้าหมายคือการช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาสมาชิก ให้สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยยึดหลักความเท่าเทียมและสิทธิที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและกิจการของกลุ่มองค์กร</p>
---	--	--	---	---

	<p>7.ทีมวิจัยที่รับผิดชอบจับประเด็น ทำการจับประเด็นและนำเสนอในเวทีใหญ่ และเปิดให้มีการระดมความคิดเห็นตรวจสอบข้อมูล</p> <p>8.จากข้อเสนอในกลุ่มย่อย และนำเสนอในกลุ่มใหญ่ นำสู่การระดมวางแผนการทำงานร่วมของการสร้างเครือข่าย</p>				<p>2.ผลที่เกิดขึ้นกับทีมวิจัย</p> <p>2.1 ทีมวิจัยเกิดทักษะการทำงาน</p> <p>2.2เกิดทีมวิจัยและภาคีความร่วมมือในการทำงาน</p> <p>2.3ทีมวิจัยเห็นแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายที่ชัดเจนมาก</p> <p>3.เกิดแนวทางการทำงานร่วมกันในการที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ</p>
29	<p>ประชุมทีมวิจัย สรุปผลการประชุมวันที่ 29 พ.ย 48</p> <p>กระบวนการ/วิธีการ</p> <p>1.ประเมินผลการจัดประชุม โดยให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ถึงการบรรลุเป้าหมาย กระบวนการที่ใช้ กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมเวที</p> <p>2.ประเมินกลุ่มเป้าหมาย และระดมความคิดเห็น “เครือข่ายเชิงคุณค่าที่ต้องการให้เกิดในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร”</p>	<p>7 ธ.ค 48 ณ บ้านประธานเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดมุกดาหาร</p>	<p>ทีมวิจัย</p> <p>ตัวแทนสหกรณ์ 2 ท่าน</p> <p>และตัวแทนสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร</p>	<p>จำนวน 10 คน</p>	<p>1.เพื่อสรุปผลการประชุม</p> <p>2.เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ทีมวิจัยในการทำงานร่วมกัน</p> <p>3.เพื่อระดมความคิดเห็นต่อแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายในระยะที่ 2 ของโครงการวิจัย</p> <p>ผลที่เกิดขึ้น</p> <p>1.ทีมวิจัยเกิดทักษะการวิเคราะห์ และเข้าใจกระบวนการในการประชุม นำไปสู่การสรุปบทเรียนการดำเนินงานของทีม</p> <p>2.ได้แนวทางการทำงานร่วมของทีมวิจัยในระยะที่ 2 พร้อมกับการกำหนดเป้าหมายการวิจัยในระยะที่ 2 ให้ชัดเจน</p> <p>3.ทีมวิจัยกำหนดเป้าหมายในการสร้างเครือข่ายนาร่อง โดยมองความพร้อมไปที่ 3 ประเด็น คือ ยางพารา เกษตรอินทรีย์และประเพณีไหมผ้าฝ้าย</p>
30	<p>ประชุมนำเสนอรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 1</p>	<p>22-23/ธค /48 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กทม.</p>	<p>ทีมวิจัย</p>		<p>1) นำเสนอรายงานผลการดำเนินงาน และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงาน</p> <p>2) รับฟังข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงขบวนการดำเนินงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย</p>

ระยะที่ 2					
31	ประชุมย่อยระดับพื้นที่ แนวทางการพัฒนาเครือข่าย สนง.สกก.หนองสูง จำนวนคน 7 คน	19-มค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและตัวแทนสหกรณ์ที่ร่วมโครงการวิจัย สก.หนองสูง 7 คน	1)เพื่อเตรียมกรอบและประเด็นการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในระดับพื้นที่ ผลที่เกิดขึ้น ผู้นำ สกก.หนองสูงและทีมวิจัยเห็นแนวทางและเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพารา ตลอดจนเกิดการแบ่งภารกิจในการประสานกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมเวที
32	ประชุมย่อยระดับพื้นที่ สร้างความเข้าใจต่อแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสนง.สกก.นิคมฯ จำนวนคน 6 คน	23-มค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและตัวแทนสหกรณ์ที่ร่วมโครงการวิจัย สกก.นิคมฯ 6 คน	1)เพื่อเตรียมกรอบและประเด็นการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในระดับพื้นที่ ผลที่เกิดขึ้น ผู้นำ สกก.นิคมฯและทีมวิจัยเห็นแนวทางและเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพารา ตลอดจนเกิดการแบ่งภารกิจในการประสานกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมเวที
33	ประชุมย่อยระดับพื้นที่ ร่วมกับ ชุมนุมสหกรณ์มุกข ถึงแนวทางการพัฒนาเครือข่าย	30-มค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและตัวแทนชุมนุมสหกรณ์ที่ร่วมโครงการวิจัย จำนวนคน 5	1)เพื่อเตรียมกรอบและประเด็นการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในระดับพื้นที่ ผลที่เกิดขึ้น ผู้นำ สกก.นิคมฯและทีมวิจัยเห็นแนวทางและเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพารา ตลอดจนเกิดการแบ่งภารกิจในการประสานกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมเวที
34	ประชุมทีมวิจัย 4คน	2-กพ-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	เพื่อติดตามและวางแผนการทำงานร่วมกันของทีมวิจัย ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยเกิดการสรุปบทเรียนของการประสานงานในระดับพื้นที่และประเมินสถานการณ์การทำงานร่วมกับสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการวิจัย พร้อมกับการวางแผนการทำงานร่วมกันต่อไป

35	เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดการความรู้	6-7กพ-49 โรงแรมแก่นอินทร์ จังหวัดขอนแก่น	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย 2 คน	เกิดการเรียนรู้และมีกระบวนการทำงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้นจากประสบการณ์เดิม
36	ประชุมกลุ่มใหม่ฝ่าย หนองสูง 13 คน	14-กพ-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย ผู้จัดการ สหกรณ์ การเกษตร หนองสูง	เพื่อติดตามและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการทำงานของเครือข่ายใหม่ฝ่ายภายใต้หลักการทำงานของสหกรณ์ ผลที่เกิดขึ้น (1) สหกรณ์และทีมวิจัยสามารถติดตามและรับรู้ข้อมูลที่แท้จริงจากสมาชิกกลุ่ม เครือข่ายใหม่ฝ่าย (2) ผู้เข้าร่วมเกิดการตระหนักร่วมกันในการทำงานภายใต้อุดมการณ์และการทำงานของสหกรณ์
37	ทีมวิจัยพื้นที่มุกดาหารได้ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลความคืบหน้า และติดตามผลการแก้ไขปัญหา รูปธรรมของการแก้ไขปัญหาความยากจน ต่อเลขานุการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัดมุกดาหาร (ศตจ.มท.) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสังเคราะห์และวิเคราะห์จากส่วนงานอื่น ๆ	16-กพ-48	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยได้ข้อมูลความคืบหน้า และติดตามผลการแก้ไขปัญหา รูปธรรมของการแก้ไขปัญหาความยากจน จากเลขานุการศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนจังหวัดมุกดาหาร (ศตจ.มท.) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการสังเคราะห์และวิเคราะห์จากส่วนงานอื่น ๆ
38	ประชุมทีมวิจัย สนง.สจก.มท. 6 คน	17-กพ-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	ประชุมทีมวิจัยเพื่อติดตามผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการประสานขอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผลการลงพื้นที่
	ทีมวิจัยพื้นที่มุกดาหารได้จัดเวทีสังเคราะห์การขึ้นทะเบียนคนจนกับสหกรณ์ที่เข้าร่วมเรียนรู้ และพัฒนาเครือข่ายข่างพารามุกดาหาร จำนวน 9 สหกรณ์ และติดตามการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่ 7 อำเภอที่สหกรณ์แต่ละแห่งตั้งอยู่				

39	ประชุมย่อยในระดับพื้นที่เพื่อแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่าย “การพัฒนาธุรกิจโรงฆ่าสัตว์” ณ สกก.หนองสูง	22 -กพ-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและผู้นำสหกรณ์หนองสูงจำนวน 9 คน	1.เพื่อวิเคราะห์แนวทางและความเป็นไปได้ของการเชื่อมโยงธุรกิจโรงฆ่าสัตว์ โดยมีสหกรณ์หนองสูงเป็นแกนกลางในการที่จะเชื่อมกับสหกรณ์อื่นที่มีธุรกิจเดียวกัน ผลที่เกิดขึ้น ผู้นำสหกรณ์หนองสูงและทีมวิจัยได้เกิดการวิเคราะห์กรอบแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายพัฒนาธุรกิจโรงฆ่าสัตว์อย่างรอบด้าน
40	ประชุมหารือ การเชื่อมร้อยเครือข่ายไหมผ้าฝ้าย	27-กพ-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและผู้นำสหกรณ์หนองสูงจำนวน 9 คน	
41	ประชุมทีมวิจัยวางแผนเตรียมเวทีวันที่10 จำนวน5คน สนนง.สกก.มท	6-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	1.เพื่อรวบรวมและประมวลข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การผลิตยางพาราเบื้องต้นในจังหวัดมุกดาหารร่วมกัน 2.จากฐานข้อมูลและสถานการณ์ในพื้นที่ ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วม เวที และแบ่งบทบาทภารกิจในการประสานงานและสิ่งที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบ ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัย ผู้นำสหกรณ์และเจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัดเห็นเป้าหมายและวิธีการทำงานที่ชัดเจนร่วมกัน เกิดการแบ่งงานและรับผิดชอบร่วมกัน
42	ประชุมจัดทำเอกสารประกอบการประชุม 3 คน	7-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	รวบรวมข้อมูลที่แต่ละคนได้ไปประสานขอข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ แล้วนำมาสังเคราะห์ประมวลร่วมกัน เพื่อจัดทำเอกสารประกอบการวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายยางพารา
43	ประชุมติดตาม ประสานงาน	9-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	เพื่อติดตามผลการประสานงานของทีมวิจัย

					ผลที่เกิดขึ้น ที่มิวิจัยได้กระบวนกรและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนร่วมกัน ภายใต้กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมซึ่งที่มิวิจัยทราบล่วงหน้าว่ามีตัวแทนจากสหกรณ์ไหนบ้างที่จะเข้าร่วมเวที และร่วมกันกำหนดเป้าหมายว่าต้องการอะไร แต่ไหนจากผู้เข้าร่วมดังกล่าว
44	เวทีวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของเครือข่ายยางพารา ณ ศาลากลาง มห. 35 คน	10-มีค-49 ณ ศาลากลางจังหวัดมุกฯ	ตัวแทนจากที่มิวิจัยกลาง ผู้เชี่ยวชาญวรรณะ และตัวแทนหน่วยงานราชการ จำนวน 5 หน่วยงาน เช่น -การค้าภายในจังหวัดมุกดาหาร -อุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหาร -สหกรณ์จังหวัด -สภ.มุกดาหาร หอการค้าจังหวัด	ผู้เข้าร่วม จำนวน 35 คน	1.เพื่อระดมข้อมูลและแนวทางความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 2.เพื่อรับทราบแนวนโยบายและแผนงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีผลต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในจังหวัดมุกดาหาร 3.เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกันของสหกรณ์ที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายยางพารา ผลที่เกิดขึ้น 1.รับรู้วิสัยทัศน์ กรอบแนวคิด ทิศทางการพัฒนายางพาราในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารของแต่ละส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 2.เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล แผนงานสถานการณ์ของหน่วยงานต่างๆ 3.ตัวแทนสหกรณ์เห็นภาพรวมของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับเกษตรกรที่ชัดเจนมากขึ้น 4.กลุ่มเกษตรกรและตัวแทนสหกรณ์ที่เข้าร่วมเวทีตกลงร่วมกันจำนวน 7 สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร 2 กลุ่มที่จะเชื่อมโยงธุรกิจยางพารา และกำหนดแผนในการประชุมและพูดคุยต่อในครั้งต่อไป
45	ประชุมสรุปเวทีวันที่ 10 มี.ค 49 ณ สภ.น.ส	11-มี-49	ที่มิวิจัย	ที่มิวิจัย จำนวน	สรุปกระบวนการและประเด็นจากการระดมในเวที ซึ่งที่มิ

	ทหรณ์จังหวัด			4 คน	วิจัยสามารถนำมาวางแผนในการทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ
46	ทีมวิจัยประชุมเตรียม ประสานเวทีวันที่17มีค-49	13-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย จำนวน 4 คน	ประชุมเพื่อประเมินสถานการณ์กลุ่ม องค์กรและสหกรณ์ที่จะเข้าร่วมและกำหนดกระบวนการ เป้าหมาย คนรับผิดชอบในการจัดเวที
47	เวทีเชื่อมร้อยเครือข่ายยางพารา ณ ธารจินดารีสอร์ท 23คน	17-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและผู้จัดการ ประธาน สหกรณ์และ กลุ่มเกษตรกร	1.เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพการผลิตยางพาราในพื้นที่สหกรณ์และติดตามสถานการณ์ตลาดยางพาราร่วมกัน 2.เพื่อติดตามและสำรวจภาวะการผลิตยางพาราในพื้นที่จังหวัด 3.เพื่อระดมแนวทางการพัฒนาเครือข่ายยางพาราร่วมกันถึงภารกิจงาน รูปแบบของเครือข่าย ผลที่เกิดขึ้น รับทราบข้อมูลฐานการผลิตยางพาราในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ว่าผลิตอยู่ที่อำเภอไหน กี่ไร่ ปริมาณยางมีเท่าไร และปัญหาที่เกษตรกรกำลังเผชิญอยู่
48	เวทีวิเคราะห์ศักยภาพ สถานการณ์ยางพารา ณ ธารจินดารีสอร์ท 23 คน	20-มีค-49			1.เพื่อวางกรอบแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยการทบทวนบทเรียนการเชื่อมโยงเครือข่าย สกย.ที่เข้าไปสนับสนุนที่ผ่านมา เพื่อเป็นบทเรียน และหาแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายในระดับจังหวัด ให้ครอบคลุมฐานสมาชิกของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ผลที่เกิดขึ้น เห็นบทเรียนการทำงานของเครือข่าย สกย.ว่าเป็นการทำงานเฉพาะกลุ่ม มีพื้นที่จำกัดไม่ครอบคลุม ไม่ตอบสนองเครือข่ายพันธมิตรในระดับจังหวัด ซึ่งนำมาวิเคราะห์แนวทางและรูปแบบการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในอนาคต

49	ประชุมสรุปเวทีวิเคราะห์ สنج.สกจ.มห	21-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	สรุปกระบวนการและประเมินสถานการณ์การเชื่อมโยงเครือข่ายและวางแผนการประสานต่อ
50	ประชุมย่อยระดับพื้นที่ร่วมกับ สกก.สภย.นิคมฯ 8 คน	22-มีค-49	นักวิจัยในระดับพื้นที่	นักวิจัยในระดับพื้นที่ประธาน สหกรณ์ สกก.สภย.นิคมฯ	เพื่อประชุมหารือกับกรรมการ สกก.สภย.นิคมฯ เกี่ยวกับแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับจังหวัด ว่าการทำงานของเครือข่ายน่าจะเชื่อมโยงกันอย่างไร เพื่อเป็นการเอื้อประโยชน์ของทุกฝ่าย (เพราะพื้นที่นิคมฯเป็นพื้นที่ที่มีผลผลิตยางพารามากที่สุด) ผลที่เกิดขึ้น สกก.สภย.นิคมฯ มองเห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับจังหวัด และยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการ
51	ประชุมทีมวิจัย 6 คน ณ สنج.สกจ.มห.	29-มีค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย 6 คน	เพื่อประชุมสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและวางแผนการทำงานร่วมกัน
52	ประชุมร่วมกับทีมงานประสานงานกลาง 1.การรายงานผลการดำเนินงานของทีมงานในพื้นที่ 2.การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และรับฟังข้อเสนอแนะแนวทางในการทำงาน	1/4/49 ณ จังหวัด อุบลราชธานี			1.รายงานผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา 2.ข้อคิดเห็น และเสนอแนะจากทีมประสานงานกลาง
53	ประชุมเตรียมเวทีวันที่5 สنج.สกจ.มห.4คน	2-เมย-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	ประชุมเตรียมเนื้อหาและกระบวนการประชุมของทีมวิจัย
54	เวทีวิเคราะห์และพัฒนากลไกการพัฒนา เครือข่ายยาง ณ สنج.สกก.หนองสูง 25 คน	5-เมย-49	ทีมวิจัย	การค้าภายในจังหวัด มุกดาหาร ทีมวิจัย ผู้จัดการ และตัวแทนสหกรณ์	1.เพื่อติดตามนโยบายการพัฒนาทางพาราในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารโดยมีการค้าภายในจังหวัดร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูล 2.วิเคราะห์ทิศทางการพัฒนาทางพาราภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของนายกรัฐทักษิณ ชินวัตร 3.เพื่อวางกลไกการประสานงานของเครือข่ายยางพารา ผลที่เกิดขึ้น เกิดคณะทำงานในการยกร่างระเบียบและศึกษาแนวทางการ

					เชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในระดับจังหวัด
55	ประชุมสรุปการประชุมวันที่ 5 สنج.สกจ.มห. 4 คน	6-เมย-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและ ผู้จัดการ สกก. หนองสูง จำนวน 5 คน	ประเมินและปัจจัยความสำเร็จของความเป็นไปได้ในการ เชื่อมโยงเครือข่ายและวางแผนการทำงาน
56	ประชุมการวิเคราะห์ตลาดประมุลยาง สกก.นิคม ฯ 23 คน	16-เมย-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย ประธานและ ผู้จัดการ สหกรณ์หนอง สูง จำนวน 23 คน	1.เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของตลาดการประมุลราคา ยางของ 3 ตลาด ในพื้นที่จังหวัด 2.เพื่อระดมแนวทางการเชื่อมร้อยเครือข่าย และสร้างความ สามัคคีให้เกิดขึ้นตามอุดมการณ์ของสหกรณ์ที่มุ่งเน้นการ หนุนช่วยสมาชิกอย่างแท้จริง ผลที่เกิดขึ้น เกิดแผนความร่วมมือของ 3 ตลาดประมุลยาง และแผนการจัดการตลาดยางร่วมกันของสหกรณ์ที่เข้าร่วม โครงการวิจัย
57	เวทีจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับของเครือข่าย ยางพารา ณ ชุมชุมสกก.มห. จำนวน 23 คน	19-เมย-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย และ ผู้จัดการ สหกรณ์ที่เข้า ร่วมโครงการ จำนวน 23 คน	เพื่อจัดทำร่างข้อบังคับเครือข่ายธุรกิจยางพาราจังหวัด มุกดาหาร ผลที่เกิดขึ้น ได้ยกร่างระเบียบข้อบังคับเครือข่ายธุรกิจ ยางพาราจังหวัดมุกดาหาร และมีมติร่วมกันในการที่จะ กำหนดเอาชุมนุมสหกรณ์มุกดาหารเป็นสถานที่ทำการช่วง คราว
58	ประชุมวางแผนการจัดการเครือข่ายยาง ณ ชุมนุมสกก.มห. จำนวน 23 คน	21-เมย-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย และ ผู้จัดการ สหกรณ์ที่เข้า ร่วมโครงการ จำนวน 23 คน	เพื่อวางแผนการบริหารจัดการเครือข่าย ฯ ผลที่เกิดขึ้น เกิดการแบ่งภารกิจงานให้แก่สหกรณ์รับผิดชอบ ร่วมกัน โดยมีชุมนุมสหกรณ์การเกษตรเป็นเลขานุการ

59	ประชุมสรุปที่มววิจัย	22-เมย-49	ที่มววิจัย	ที่มววิจัย 5 คน	ประชุมสรุปเวทีที่ผ่านมา พบว่า ผู้นำสหกรณ์มีความรู้และความสามารถ ประสบการณ์ในการทำงานดีมาก ในเรื่องของการบริหารจัดการ ซึ่งที่มววิจัยเป็นเพียงผู้จัดการกระบวนการและเป็นผู้เอื้อโอกาสให้ทุกคนได้นำเสนอแนวคิดได้อย่างอิสระ ทุกคนมีสิทธิ์อย่างเท่าเทียม ในการเสนอความคิด และทุกความคิดเห็นเป็นสิ่งที่ดี โดยที่ผ่านมาการประชุมจะใช้กระบวนการ AIC
60	ประชุมย่อยระดับพื้นที่ เตรียมจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายฯ	23-เมย-49 ณ สกก.สยก.นิคมฯ	ที่มววิจัย	ที่มววิจัยและตัวแทน สกก.สยก.นิคม 6 คน	เพื่อหารือแนวทางการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดทำตลาดยางพารา ร่วมกับเครือข่ายในฐานะที่เป็น สหกรณ์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการตลาดยางพารา
61	สนับสนุนกิจกรรมการเชื่อมร้อยเครือข่ายยางพาราตงหลวง สกก.ชช.ตงหลวง 23 คน	26-เมย-49	ที่มววิจัย	ที่มววิจัยและนักวิชาการสหกรณ์จังหวัด	1.เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพสหกรณ์ในระดับพื้นที่ 2.เพื่อสร้างความเข้าใจต่อแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายเชิงคุณค่า กับสหกรณ์การเกษตรชุมชนตงหลวง ผลที่เกิดขึ้น 1.การพูดคุยถึงคุณค่า ความจำเป็นของขบวนการเชื่อมโยงเครือข่าย ถือเป็น การต่อยอดทางอุดมการณ์ของสหกรณ์ที่ สกก.ชช.ตงหลวง ได้ร่วมแลกเปลี่ยนและเข้าใจคุณค่าของเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น 2.สกก.ชช.ตงหลวง เข้าใจและติดตามความคืบหน้าการทำงานของสหกรณ์อื่นที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยและยินดีที่จะเป็นเครือข่ายร่วมกัน
62	ประชุมแนวทางการเชื่อมร้อยเครือข่ายโรงรมยางพารา	30-เมย -49 ณ สกก.หนองสูง	ที่มววิจัย	ที่มววิจัยและตัวแทนสหกรณ์	1.เพื่อจัดทำกรอบความร่วมมือในการจัดทำธุรกิจโรงรมยางพารา

				17 สหกรณ์ รวม 23 คน	ผลที่เกิดขึ้น สหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการตัดสินใจเข้าร่วมทำธุรกิจโรจรร่วมกับ สกก.หนองสูง โดยสกก.หนองสูงกลับไปแก้ไขข้อบังคับสหกรณ์ให้สามารถเปิดรับสมาชิกสมทบได้
63	ประชุมจัดทำแผนพัฒนาผู้นำ สนง.ประมง. มห. 9คนร่วมกับ ทีมอำนาจฯ	2-3, พค-49	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย	เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และจัดทำหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้นำกลุ่ม องค์กรและสหกรณ์
64	เวทีวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มองค์กรและแนวทาง ในพัฒนาเครือข่ายปุ๋ย	6-พค-49 ณ สนง.สกจ.มห.	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและผู้นำ กลุ่มเกษตรกร จำนวน 8 คน	เพื่อสร้างความเข้าใจและกำหนดทิศทางการเชื่อมร้อย เครือข่ายปุ๋ย ผลที่เกิดขึ้น เข้าใจปัญหาของกลุ่มเกษตรกรและกำหนด เป้าหมายในการจัดเวที โดยการตัดสินใจในการที่จะเชื่อมร้อย เครือข่ายหรือไม่ อย่างไรให้ขึ้นอยู่กับเวทีวันที่ 10 พ.ค 49
65	เวทีวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่ม องค์กร ถึงปัจจัย แวดล้อมในการเชื่อมร้อยเครือข่าย	10-พค-49 ณ สนง.สกจ.มห.	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและผู้นำ กลุ่มเกษตรกร จำนวน 30 คน	1.เพื่อสร้างความเข้าใจและกำหนดทิศทางการเชื่อมร้อย เครือข่ายปุ๋ย 2.เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในการเชื่อมร้อยเครือข่ายปุ๋ย บนฐานสถานการณ์จริง ผลที่เกิดขึ้น เกิดการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่จะเชื่อมโยง เครือข่าย ซึ่งปรากฏว่าไม่สามารถที่จะดำเนินงานได้เพราะ ขาด ความพร้อมในหลายเรื่อง ซึ่งกลุ่มปุ๋ยมีข้อเสนอร่วมกัน ว่า กลุ่มเกษตรกรต้องกลับไปสร้างความเข้มแข็งภายในก่อน เมื่อมีความพร้อมแล้วจึงมาเชื่อมโยงเครือข่ายกันในอนาคต ซึ่งมองว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายไม่จำเป็นต้องเร่งรีบ แต่กลุ่ม ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งภายในมากกว่า แล้วค่อยขยายความพร้อม ความเข้มแข็งนี้ออกไปสู่กลุ่มอื่น
66	ประชุมทบทวนและวางแผนการทำงานของทีม	15-พค-49 ณ	ทีมวิจัย	ทีมวิจัย 4 คน	เพื่อทบทวนและวางแผนการทำงานของทีมวิจัย เกี่ยวกับการ

	วิจัย	สนง. สกก.มท.			เชื่อมโยงเครือข่ายยางพารา
67	เวทีจัดทำแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพารา	17-พค-49 ณ ธารจินดารี สปอร์ต	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและ ตัวแทนสหกรณ์ ที่เข้าร่วม เครือข่าย 17 สหกรณ์ และ กลุ่มเกษตรกร 26 คน	เพื่อสังเคราะห์และจัดทำวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และแผนการ ดำเนินงานของเครือข่ายยางพารา ผลที่เกิดขึ้น 1.เกิดการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ร่วมของ เครือข่าย 2. เกิดแนวทางในการจัดทำแผนการทำงานร่วมกัน
68	ประชุมร่วมกับชุดโครงการวิจัย	6-7/7/49 จ.สมุทร สงคราม	นักวิจัย	นักวิจัย	1.นำเสนอผลการวิจัย และข้อค้นพบเบื้องต้น 2.การเสนอแนะแนวทางในการทำงาน
69	ประชุมที่ทีมวิจัยและตัวแทนสหกรณ์ เตรียมจัด เวที (17-พค)	20-พค-49 ณ สกก. หนองสูง	นักวิจัย	นักวิจัย และ ตัวแทนสหกรณ์ 8 คน	เพื่อจัดเตรียมประเด็นและกรอบการวางแผนการทำงานของ เครือข่าย ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยและตัวแทนสหกรณ์เข้าใจกระบวนการ วิธีการและเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกัน
70	เวทีจัดทำแผนการพัฒนาเครือข่ายยางพารา มุกดาหาร	24-กค-49 ณ สกก.ดงหลวง	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและ ตัวแทนสหกรณ์ จำนวน 20 คน	เพื่อจัดทำแผนการดำเนินงานของเครือข่าย ที่ต่อเนื่องจาก วันที่ 17 พ.ค 49 ผลที่เกิดขึ้น เกิดแผนการทำงานร่วมกันของเครือข่าย ยางพาราจังหวัดมุกดาหาร
71	ประชุมเตรียมที่ทีมวิจัยและตัวแทนสหกรณ์เพื่อจัด เวที	10-สค-49 ณ สกก.นิคมฯ	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและ กรรมการ เครือข่าย 9 คน	เพื่อเตรียมกระบวนการในการจัดเวทีกลุ่มสัมพันธ์ วันที่ 11 ส.ค 49
72	เวทีติดตามและประเมินผลการเชื่อมโยง เครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร	11-สค-49 ณ สนง.สกอ.ครู	ทีมวิจัย	ทีมวิจัยและ กรรมการ	สรุปผลการดำเนินงานและสรุปการปฏิบัติการ ทบทวนข้อบังคับ

		มุกดาหาร 23 คน		เครือข่าย 12 คนและตัวแทน กลุ่มเกษตรกร 8 คน	ทบทวนเป้าหมายการดำเนินงานของเครือข่าย
73	จัดทำร่างรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์				
74	ประสาน/เตรียมที่วิจัยเพื่อนำเสนอรายงาน การศึกษา				
75	นำเสนอรายงานการศึกษา				

3.4 สรุประบวนการดำเนินการวิจัย

3.4.1 การสร้างทีมและการพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

กระบวนการวิจัย แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เน้นการสร้างความเข้าใจภายในโดยเฉพาะ ทีมวิจัยหลัก 5 คน ซึ่งมีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวันที่ 11 กันยายน 2548 หลังจากการเข้าร่วมเวทีสังเคราะห์บทเรียนร่วมกับ 9 จังหวัดที่ดำเนินการไปแล้ว เพื่อสร้างความเข้าใจต่อแนวคิด หลักการ กรอบและโจทย์วิจัย พร้อมทั้งการการระดมกระบวนการที่จะทำงานร่วมกัน ว่าทำอย่างไรให้การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เป็นไปตามกรอบแนวคิด หลักการ และบรรลุเป้าหมาย เกิดเครือข่ายเชิงคุณค่า

ทีมได้มีการวิเคราะห์ถึงโอกาสและข้อจำกัดของทีมวิจัย พบว่าทีมวิจัยมีต้นทุนเดิมที่ทำงานอยู่ในพื้นที่อยู่ก่อนแล้ว ซึ่งไม่ใช่เรื่องยากที่จะประสานกับกลุ่ม องค์กรประชาชนในพื้นที่ แต่สิ่งที่ เป็นข้อจำกัดคือ การเข้าไปประสานงานกับหน่วยงานราชการและสหกรณ์ที่จดทะเบียนตามกฎหมาย ทีมวิจัยจึงมีความเห็นร่วมกัน ต้องเชิญเจ้าหน้าที่สหกรณ์และตัวแทนจากหน่วยงานอื่นเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย ซึ่งมี 2 ท่านมาร่วมเป็นทีมวิจัย คือ คุณโสภณ แสงงาม ,คุณชัยนิพนธ์ บุคดา นักวิชาการสหกรณ์ 7 ว. ฝ่ายจัดตั้งและส่งเสริมสหกรณ์

กระบวนการที่ใช้คือ การเข้าไปพูดคุยเป็นรายหน่วยงานและเชิญร่วมประชุมชี้แจงโครงการ พร้อมกับเชิญเข้าร่วมเป็นทีมวิจัย เช่น การไปประชุมทีมวิจัยที่สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแล้วเชิญตัวแทนสหกรณ์เข้าร่วม และการประชุมกลุ่มผู้นำที่ทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่จังหวัด เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2548 เพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้นำเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กรอบการดำเนินงานของโครงการวิจัย ซึ่งหลังการชี้แจงโครงการก็ได้รับความยินดีของกลุ่มผู้นำที่จะเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยด้วย ซึ่งระยะแรกทีมวิจัยจังหวัดมุกดาหารมีทีมวิจัยที่ทำงานประสานร่วมกันทั้งหมด 14 คน คือ ทีมวิจัยหลัก 5 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัด 2 คน เจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟูจังหวัดมุกดาหาร 1 คนและตัวแทนสภาเครือข่ายจังหวัดมุกดาหารอำเภอละ 1 คน รวม 7 คน

ระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้ประชุมและประเมินสถานการณ์การทำงานร่วมกับเป้าหมายที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัยและร่วมเป็นทีมวิจัย มีความเห็นร่วมกันว่า ตัวแทนจากสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนที่จะเข้ามาหนุนเสริมในการทำงานวิจัยครั้งนี้จะเป็นเรื่องยาก เพราะปัจจุบันสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนกำลังได้รับงบประมาณในการทำงานเพื่อสร้างเครือข่ายและพื้นที่นาร่องใน 7 ตำบล จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) แกนนำที่เคยมาช่วยในการประสานงานก็ต้องแบ่งเวลาไปทำงานตามแผนงานที่ต้องรับผิดชอบต่อ พอช. ให้เวลาการวิจัยน้อย ดังนั้นทีมวิจัยจึงมีข้อเสนอ

ร่วมกันว่าการประสานความร่วมมือของทีมวิจัยกับสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนจะเป็นการเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ และเป็นพันธมิตรในการทำงานในขอบเขตจังหวัด ส่วนการที่จะไปหนุนให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายทีมวิจัยวิเคราะห์ว่า ถึงแม้ทีมวิจัยไม่ทำ ทางสภาเครือข่ายองค์กรชุมชนก็ทำอยู่แล้ว ดังนั้นการทำงานของทีมวิจัยน่าจะไม่เกิดความซ้ำซ้อนและเอาทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ไปใช้ในส่วนที่ยังขาดการทำงานในมิตินี้ อยู่ คือร่วมกับสหกรณ์ที่จดทะเบียน

ในการทำงานระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้เรียนเชิญเจ้าหน้าที่อีก 1 ท่านเข้าร่วมทีมวิจัย คือ คุณธเนศ เยื้องกระโทก นักวิชาการ 7 ฝ่ายพัฒนาเครือข่ายธุรกิจ โดยในระยะที่ 2 ทีมวิจัยได้ให้ความสำคัญต่อการประชุมทีมทั้งก่อนและหลังการจัดกิจกรรม โดยเชิญตัวแทนกลุ่ม/องค์กรและสหกรณ์ ผู้นำที่มีความพร้อมเข้าร่วมในขั้นตอนของการเตรียมการจัดเวที ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดเวทีในแต่ละครั้งบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

3.4.1.1 การพัฒนาศักยภาพและการทำงานของทีมวิจัย การทำงานทีมวิจัยจะยึดหลักของการมีส่วนร่วมในการทำงาน ทุกคนร่วมกำหนดเป้าหมาย ร่วมวางแผนและร่วมวางแผนกระบวนการทำงานและเน้นการปฏิบัติจริง เช่น เป็นผู้ดำเนินรายการ เป็นวิทยากรกลุ่มย่อยและเป็นผู้จัดบันทึกการประชุม โดยสลับหน้าที่กันไปในแต่ละครั้ง ซึ่งในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมามีการประชุมทีมวิจัยเพื่อวางแผนการทำงานและสรุปผลการดำเนินงานรวม 26 ครั้ง การประชุมในแต่ละครั้งนอกจากจะทำให้ความสัมพันธ์ของทีมวิจัยกระชับขึ้นแล้วยังเป็นเวทีให้ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงานที่หลากหลายและเพิ่มทักษะการทำงานทั้งในเชิงกระบวนการวิจัยและการทำงานร่วมกับชุมชน

3.4.1.2 การบริหารจัดการทีมวิจัย การทำงานจะถือว่าทุกคนคือนักวิจัยที่จะต้องทำงานร่วมกัน ดังนั้นการทำงานจะมีการแบ่งงาน นักวิจัยจะประสานในพื้นที่อำเภอของตนเองและมีนักวิจัยหลักเข้าไปหนุนเสริมในพื้นที่ และก่อนการจัดเวทีในระดับพื้นที่ ทีมวิจัยมีการเตรียมกระบวนการร่วมกัน ส่วนการจัดการดำเนินงานประมาณทีมวิจัยจะดูแลทีมด้วยการจ่ายค่าเดินทางให้กับทีมวิจัยในการประสานงานในทุกพื้นที่ตามความเหมาะสม

3.4.1.3 การสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจในทีมวิจัย นักวิจัยหลักได้เข้าไปปฏิสัมพันธ์กับผู้ร่วมวิจัย จะใช้กระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ และเน้นการเข้าไปพบปรึกษาเกี่ยวกับแผนงานและการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น การลงพื้นที่เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่พร้อมกับเชิญให้ผู้นำสหกรณ์ กลุ่มมาเข้าร่วมพูดคุยกับเพื่อนในเวทีเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งทีมวิจัยมักอาหารมีนักวิจัยพื้นที่อยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง 4 ท่าน (รวมทั้งเจ้าหน้าที่สหกรณ์จังหวัดที่ทำงานอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง) และที่สำคัญ

แผนการดำเนินงานของทีมวิจัยจะมีการผสมผสานเข้ากับแผนของสหกรณ์จังหวัดที่มีอยู่เดิมโดยไม่มี การแยกส่วนกันทำ นักวิจัยพื้นที่กับเจ้าหน้าที่สหกรณ์จึงสามารถที่จะหนุนเสริมกันทำงานได้อย่าง เต็มที่

3.4.2 การศึกษาสถานการณ์และบทบาทของการดำเนินงานของสหกรณ์ กลุ่ม / องค์กรประชาชน

การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การประสานขอข้อมูลกับหน่วยงาน ราชการและการศึกษาข้อมูลขององค์กรประชาชน

- 3.4.2.1 การประสานขอข้อมูลจากหน่วยงานราชการได้รับข้อมูลรายละเอียด เกี่ยวกับสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสหกรณ์จังหวัด และ ได้รับข้อมูลคนจนที่จดทะเบียนกับศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน จังหวัดมุกดาหาร และสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรราย ย่อย สาขา จังหวัดมุกดาหาร
- 3.4.2.2 การศึกษาข้อมูลกลุ่ม องค์กรประชาชน ได้รับข้อมูลสรุปผลการดำเนินงาน แผน และยุทธศาสตร์การดำเนินงานกลุ่มองค์กรประชาชน จากเครือข่ายสภา องค์กรประชาชนจังหวัดมุกดาหารของทุกอำเภอจากผู้นำ กระบวนการ ได้มาของข้อมูลโดยการสร้างความรู้จักกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนะนำ โครงการ ประสานงานรายหน่วยงานและการลงไปพูดคุยและติดต่อขอ ข้อมูล ซึ่งทุกหน่วยงานยินดีที่จะให้ความร่วมมือ
- 3.4.2.3 ประชุมและจำแนกข้อมูลที่ได้รับ เพื่อจำแนกประเภทกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ ที่มีการดำเนินกิจการที่แตกต่างและดำเนินกิจการที่คล้ายกันเพื่อวางแผนใน การประสานและเชื่อมร้อยเครือข่ายตามกระบวนการวิจัยต่อไป
- 3.4.2.4 การประชุมและสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ทีมวิจัยจังหวัดมุกดาหารพบว่า ข้อมูลที่ได้รับมาจากกลุ่มองค์กรประชาชนได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ ศักยภาพการดำเนินงาน จุดอ่อน จุดแข็งของกลุ่มและองค์กร มาแล้วครั้ง หนึ่งเมื่อปลายปี 2547 โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ฉะนั้นการ วิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการวิจัยจึงเป็นการตรวจสอบข้อมูลเพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องและทันต่อสถานการณ์จริงที่ดำเนินงานอยู่ ซึ่งทีม วิจัยพบว่าข้อมูลที่กลุ่มและองค์กรประชาชนได้วิเคราะห์ไว้ไม่มีความ เปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก การวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นการย้ำให้เห็นข้อเท็จจริง

ปัจจัยเงื่อนไขที่เป็นข้อจำกัดในการดำเนินงาน และระดมแนวทางในการ
ทำงานในอนาคต เพื่อนำสู่การแก้ไขปัญญา

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับสหกรณ์ที่จดทะเบียน ได้จัดเวทีเมื่อวันที่ 10
พฤศจิกายน 2548 ณ ธารจินดารีสอร์ท อ.เมือง จ.มุกดาหาร โดยการระดมข้อมูลสถานการณ์การ
ดำเนินงานของสหกรณ์ที่จดทะเบียน ซึ่งพบว่าแต่ละสหกรณ์มีการดำเนินกิจการในลักษณะต่างคนต่าง
ทำ ขาดการเชื่อมโยงกิจการในลักษณะของเครือข่าย ซึ่งที่วิจัยได้ร่วมวิเคราะห์โดยใช้
แผนภาพประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์และศักยภาพการดำเนินงาน

3.4.3 การจัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กรในการเชื่อมร้อย เครือข่าย

จัดประชุมเพื่อชี้แจงโครงการและสังเคราะห์ข้อมูลทั้ง 16 ครั้ง ที่วิจัยได้
สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ

- หลักการ แนวคิด กระบวนการสร้างเครือข่ายพันธมิตรตามกรอบโครงการ
- ความคาดหวังต่อการเข้าร่วมกระบวนการวิจัย
- สร้างความเข้าใจต่อคุณค่า และความสำคัญของการเชื่อมโยงเครือข่าย
- การเพิ่มพูนทักษะการทำงานผ่านการปฏิบัติจริง และการเสริมความรู้
สถานการณ์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
- ทบทวนบทเรียนและวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มในการดำเนินงาน
- ประมวลสรุปผลการดำเนินงานและวางแผนการทำงานร่วม

3.4.4 การจัดทำกรอบและทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน

3.4.4.1 ระยะที่ 1

- 1) จัดเวที่ย่อยผู้นำกลุ่มองค์กรในระดับพื้นที่และเครือข่ายอย่าง
ต่อเนื่องให้ได้แนวทางในการทำงานที่ชัดเจนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ
โดยใช้กระบวนการ
- 2) จัดประชุมและปรึกษาหารือกลุ่มผู้นำกลุ่ม องค์กรประชาชน
ตัวแทนหน่วยงานราชการ และเจ้าหน้าที่กองทุนฟื้นฟูที่เข้ามาร่วม

เป็นที่มิจัยในระดับพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทต่อการทำงานในระดับพื้นที่ สามารถประสานและสร้างความเข้าใจกับกลุ่มองค์กรชุมชนและ สหกรณ์ได้

- 3) ประสานกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมโดยที่มิจัยในระดับ พื้นที่ประสาน โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและมีความ สนใจในการร่วมกระบวนการวิจัย เช่น ประธานกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และ บุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานพัฒนาในระดับพื้นที่ เพื่อ รับทราบข้อมูลและกรอบแนวทางการร่วมมือในการทำงาน ร่วมกัน
- 4) จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งเวทีในระดับพื้นที่และเวทีเครือข่าย เช่นเวทีวันที่ 21 ตุลาคม 2548 จัดเวทีสร้างความเข้าใจและจัดทำ กรอบแนวทางภาคีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วันที่ 10 พฤศจิกายน 2548 จัดเวทีชี้แจงโครงการและ และวันที่ 29 พ.ย 48 ได้ระดมแนวทางและกรอบการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วน ซึ่ง มีทั้งตัวแทนกลุ่ม องค์กรและสหกรณ์ที่ประกอบไปด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมเวทีจัดทำกรอบแนวทางความร่วมมือกับ สหกรณ์ที่จดทะเบียน เป็นต้น
- 5) สรุปผลการดำเนินงานร่วมกับที่มิจัยผ่านการประชุมอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ยประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง เพื่อจัดทำแผนการทำงานร่วมกัน ในอนาคต

3.4.4.2 ระยะที่ 2 การจัดทำกรอบทิศทางการทำงานและการสนับสนุน การเชื่อมโยง เครือข่าย

ที่มิจัยประชุมเมื่อวันที่ 7 ธ.ค 48 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการ เชื่อมโยงเครือข่ายโดยพิจารณาบนฐานข้อมูลและความสมัครใจที่กลุ่มเป้าหมายแจ้ง ความจำเป็นในการที่จะเชื่อมโยงเครือข่าย ซึ่งที่มิจัยตัดสินใจร่วมกันว่าจะต้องทำ การเชื่อมโยงเครือข่ายนาร่องในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร เพื่อสร้างกระบวนการ เรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นพันธมิตรที่แท้ เป็นกลุ่มเพื่อน เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจในการที่จะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายก่อน แล้วค่อยขยายความร่วมมือไปสู่ การเชื่อมโยงเครือข่ายในประเด็นอื่น ๆ โดยประเด็นที่ที่มิจัยให้ความสำคัญในการ สร้างเครือข่ายควรมีความสำคัญดังนี้

- 1) เนื่องจากระยะเวลาในการวิจัยมีระยะเวลาจำกัด แต่มีโจทย์ร่วมกันว่า “จะสร้างเครือข่ายคุณค่าสหกรณ์ได้อย่างไร” ฉะนั้นในที่ประชุมจึงมีความเห็นร่วมกันว่า กลุ่มองค์กรในพื้นที่จังหวัดมีมากมายเราไม่สามารถที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายองค์กร กลุ่ม และสหกรณ์ได้พร้อมกันและทั่วถึง แต่เราจะทำให้เกิดการนำร่องของเครือข่ายสัก 1 เครือข่าย เพื่อเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายต่อไปในอนาคต โดยการเชื่อมโยงในเครือข่ายแรกที่มีวิจัยเชื่อว่าจะเป็นการทำให้คนรู้จักกัน ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน รู้สึกเป็นเพื่อนกันในอนาคตกลุ่มคนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มคนที่จะทำการเชื่อมโยงเครือข่ายกันเองโดยสหกรณ์จังหวัดอาจจะเป็นเพียงหน่วยงานที่คอยให้คำปรึกษาและประสานหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจและเข้ามาหนุนเสริมเท่านั้น”
 - 2) เครือข่ายต้องเป็นประเด็นที่ไม่มีความเสี่ยงต่อความล้มเหลว ไม่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ แต่เป็นการเชื่อมโยงในลักษณะของการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรแล้วสร้างอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วม
 - 3) เป็นประเด็นปัญหาที่ทุกสหกรณ์ ทุกกลุ่ม ให้ความสนใจและเกิดจากปัญหาของสมาชิกที่แท้จริง ปรากฏเด่นชัดในปัจจุบัน
 - 4) เมื่อเชื่อมโยงเครือข่ายแล้วผลประโยชน์สามารถที่จะไปถึงสมาชิกอย่างแท้จริง
 - 5) สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดและแผนงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะง่ายต่อการประสานความร่วมมือและในอนาคตก็จะมีเจ้าภาพในการรับผิดชอบ
- เมื่อกรอบแนวคิด เป้าหมาย การประมวลจากฐานข้อมูลในการเชื่อมโยงเครือข่ายและความสมัครใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมในเวทีการวิเคราะห์ศักยภาพปัจจัยแวดล้อมและจัดทำแนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายตรงกัน ประเด็นแรกที่มีวิจัยยกขึ้นมาในการที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายคือ การแก้ไขปัญหาตลาดประมงอย่างพารา โดยที่มวิจัยได้ใช้กระบวนการทำการเชื่อมโยงเครือข่าย คือ

- (1) การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพปัจจัยแวดล้อมและจัดทำ

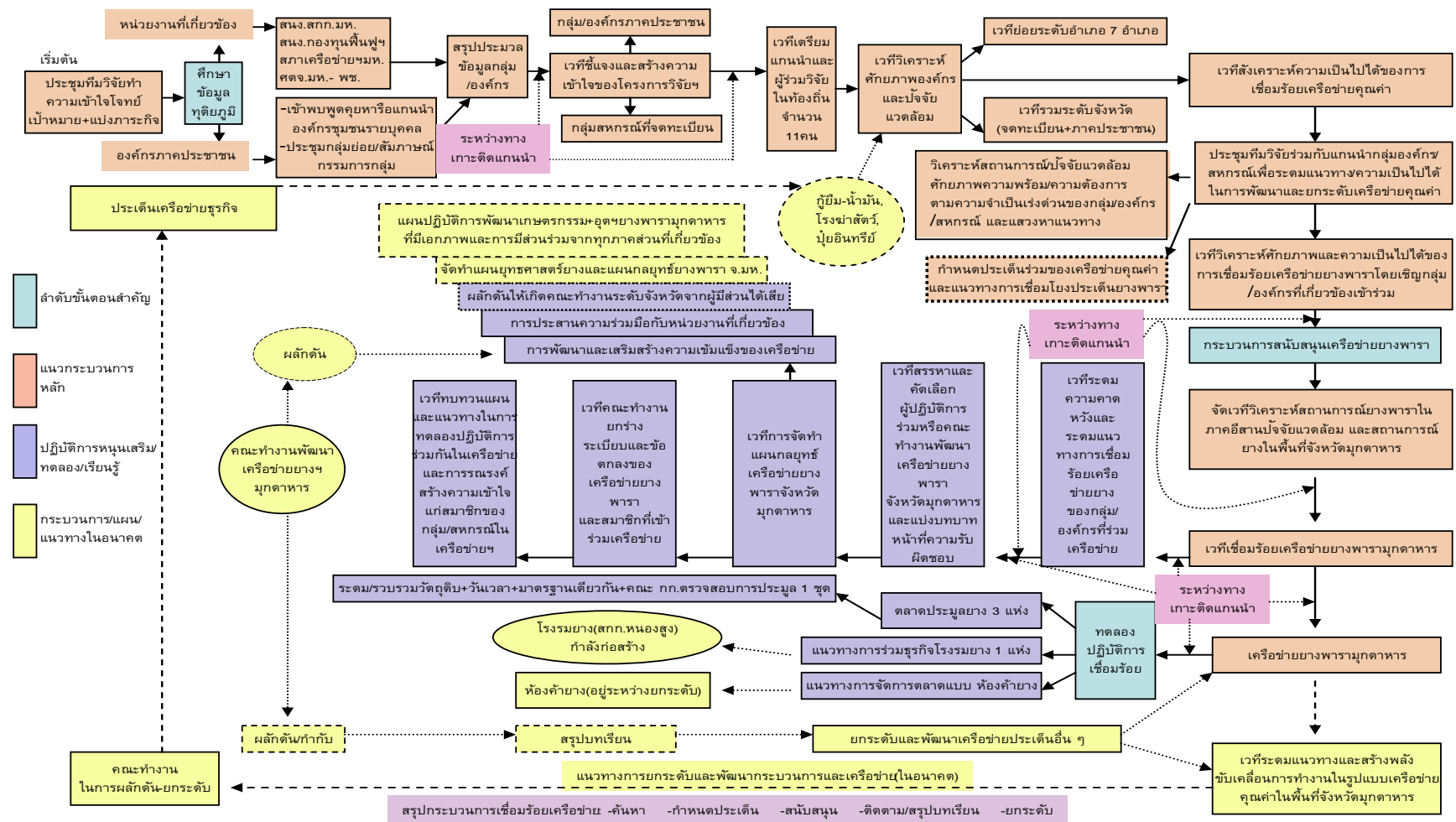
แนวทางในการเชื่อมโยงเครือข่ายประเด็นยางพาราโดย
เชิญกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำตลาด
ยางพารามาประชุมเพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริง และ
จัดทำแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งทุกกลุ่ม
สหกรณ์ที่เข้าร่วมตกลงยินดีที่จะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และคัดเลือกตัวแทนในที่
ประชุมเป็นผู้ประสานงานร่วมกับทีมวิจัย 2 คน โดยในที่
ประชุมพบว่า ผู้เข้าร่วมจะคัดเลือกตัวแทนของสหกรณ์ที่
เขาคิดว่าเป็นสหกรณ์ที่เข้มแข็ง และพร้อมที่จะประสานคน
อื่น ซึ่งได้ผู้จัดการและประธานสหกรณ์ร่อนสูงเป็นผู้
ประสานและผลักดันการเชื่อมโยงเครือข่ายตลาดประมุลยาง
ร่วมกับทีมวิจัย

- (2) ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้
ข้อมูล และศึกษาความเป็นไปได้ทางนโยบายและ
ยุทธศาสตร์จังหวัด ซึ่งจะเชิญตัวแทนหน่วยงานราชการที่
เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม การตลาดเข้าร่วมในเวทีเพื่อให้
ข้อมูลเป็นครั้งๆไป เช่น เวทีวันที่ 5 เมษายน 2549
- (3) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการพัฒนา
เครือข่ายยางพารา และยกร่างระเบียบเครือข่าย
- (4) จัดเวทีในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และ
วัตถุประสงค์เครือข่ายยางพารา
- (5) จัดเวทีวิเคราะห์และรับรองระเบียบเครือข่ายยางพารา
- (6) เลือกตั้งคณะกรรมการเครือข่ายยางพารา โดยมีตัวแทนใน
แต่ละสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกรเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ
สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรละ 1 คน รวมกรรมการเครือข่า
ยางพาราจำนวน 13 คน
- (7) จัดเวทีทำแผนการทำงานร่วมกันของเครือข่าย โดยระบุ
สถานที่ทำการ คณะกรรมการเครือข่ายยางพารา และ
สหกรณ์หลักในการรับผิดชอบ
- (8) ทดลองการดำเนินงานตามแผนและข้อตกลงร่วมกันของ
เครือข่าย โดยการเปิดตลาดประมุลราคารายพาราร่วมกัน
ทั้งจังหวัด และติดต่อสื่อสารร่วมกันโดยผ่านสื่อ
อิเล็กทรอนิกส์

- (9) ชั้นของการติดตามและประเมิน โดยการประชุมเครือข่าย
ยางพาราเพื่อทบทวนระเบียบและข้อตกลงที่เป็นอุปสรรค
ต่อการทำงานเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2549 ณ สหกรณ์ออม
ทรัพย์ครูจังหวัดมุกดาหาร และหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่
เกิดขึ้นพร้อมกับการปรับปรุงระเบียบการทำงานของ
เครือข่าย

สรุปกระบวนการในการทำงานได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3-1 แสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4: เครือข่ายคุณค่าในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

4.1 บทนำ

ในการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาและในระยะเวลาปฏิบัติการในภาคสนามจริงตามเงื่อนไขด้านระยะเวลาอันสั้น และขอบเขตเนื้อหาที่ค่อนข้างกว้าง จึงก่อให้เกิดเพียงแนวทางในการพัฒนา และเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรในระดับท้องถิ่นขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินงานพัฒนาเชิงต่อยอดกระบวนการพัฒนาจากต้นทุนเดิมของกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์ในพื้นที่เท่านั้น ซึ่งทางทีมวิจัยพื้นที่ได้เข้าไปผลักดัน ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์ ตลอดจนการวิเคราะห์ตนเอง และติดตามสนับสนุน ซึ่งจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ก่อให้เกิดเครือข่ายคุณค่าใน 1 ประเด็น คือ เครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมี 12 สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร 5 กลุ่มเข้าร่วมเป็นเครือข่าย และทีมวิจัยเข้าร่วมหนุนกระบวนการเรียนรู้กับสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารอีก 1 เครือข่าย ซึ่งมีกลุ่ม องค์กรในเครือข่ายจำนวน 1,241 กลุ่มร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2 รูปแบบเครือข่ายพันธมิตร

4.2.1 เครือข่ายการเรียนรู้ “สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร”

สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารเป็นเครือข่ายในแนวตั้ง ซึ่งประกอบด้วยกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ จำนวน 1,214 องค์กร และเครือข่ายในแนวราบอีก 5 ประเด็น อันได้แก่ 1-เครือข่ายภูมิปัญญาใหม่ผ้ายหนองสูง 2-เครือข่ายภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย 3-เครือข่ายองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน 4-เครือข่ายธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน 5-เครือข่ายเกษตรกรรมพึ่งตนเอง

สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารเป็นเครือข่ายเดิมที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว โดยมีผู้นำกลุ่ม องค์กร เข้ามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานภายในเครือข่าย และกำหนดกรอบ ตัวชี้วัดเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม องค์กรสมาชิก ตลอดจนการรวมกันเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างการยอมรับสถานภาพองค์กรภาคประชาชน แต่การเข้าไปหนุนเสริมที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในกับฐานสมาชิก ยังเป็นการอาศัยปัจจัยภายนอกเข้าไปกระตุ้นเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งภายใน

ปัจจุบันได้รับงบประมาณจาก พอช. เพื่อสร้างความเข้มแข็งกลุ่ม องค์กรฐานสมาชิกโดย การสร้างพื้นที่รูปธรรมนำร่องกิจกรรมการพัฒนาในมิติองค์กรที่ดำเนินงานอยู่ในระดับ พื้นที่ ซึ่งสภาพพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนมีความเป็นมาที่ยาวนานพอสมควรดังได้ กล่าวแล้วในบทที่ 1

4.2.1.2 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

เนื่องจากสภาพพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารมีจำนวน สมาชิกที่หลากหลายครอบคลุมเกือบทั้งจังหวัด ซึ่งลักษณะของการเชื่อมโยง เครือข่ายมีทั้งแบบเข้มแข็งและสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ ประกอบกับการเข้าไป เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนหลายหน่วยงาน ดังนั้น เพื่อการทำงานที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกและให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของเครือข่าย สภาพพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจึงกำหนด โครงสร้างและกลไกการทำงานดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 1 โดยจัดตั้ง คณะกรรมการในแต่ละฝ่ายดังนี้

- 1) คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วยส่วนราชการระดับจังหวัด จำนวน 20 คนโดยมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้
 - กำหนดนโยบาย แนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของ องค์กรชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนจังหวัด มุกดาหาร
 - อำนวยการด้านข้อมูลและสร้างความเข้าใจให้เกิดความพร้อม ในการปฏิบัติการ
 - ประสานแผนดำเนินงานโครงการ กิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ ในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
 - จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานโครงการและการ ทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสมและตามความจำเป็น ตลอดจน อำนาจความสะดวกด้านวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ สถานที่ และ ยานพาหนะตามขีดความสามารถและศักยภาพที่มีอยู่ในการ ดำเนินงาน
 - สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน และการสร้างการยอมรับภายในชุมชน และภายนอกชุมชน

ภายใต้ระบบมาตรฐานงานชุมชนเพื่อให้ทราบถึงระดับตัวชี้วัด
สถานภาพองค์กรชุมชน

- สรุปประเมินผลและประชาสัมพันธ์งานตามภารกิจและผลงาน
ที่ทำร่วมกันให้บุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบและนำไป
ขยายผลเพื่อประโยชน์ของประชาชน สังคม
- อื่นๆ ตามที่ประธานคณะอำนวยการกำหนด

2) คณะกรรมการสนับสนุนและประสานการปฏิบัติระหว่างภาคี
จำนวน 32 คน โดยมีบทบาทหน้าที่ต่อไปนี้

- วางแผนสนับสนุนการเตรียมความพร้อมด้านการประสานพลัง
องค์กร และการพัฒนากลไกการทำงานของขบวนการองค์กร
ชุมชนให้มีความเข้มแข็งเชื่อมโยงเครือข่ายกันอย่างเป็นระบบ
ตามนโยบาย แนวทางที่คณะกรรมการอำนวยการกำหนด
- นำเสนอรูปธรรมการขับเคลื่อนขบวนการองค์กรชุมชนต่อ
คณะกรรมการอำนวยการ และเครือข่ายในรูปแบบต่างๆ เพื่อ
สร้างการยอมรับและจัดกระบวนการเสริมสร้างมาตรฐาน
ตัวชี้วัดการขับเคลื่อนมุ่งสู่การรับรองสถานภาพของขบวน
องค์กรชุมชนในทุกระดับ
- วางแผนจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันของ
กลไก เครือข่ายเพื่อปรับปรุงฐานคิด ทิศทาง วิธีการ และ
บูรณาการการปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนช่วยสรุปบทเรียน
ขบวนการองค์กรชุมชนในด้านต่างๆ จัดทำกรณีศึกษาองค์ความรู้
เพื่อเผยแพร่
- เสริมสร้างทีมวิทยากรกระบวนการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ
พัฒนาศักยภาพ รวบรวมผู้นำการเปลี่ยนแปลง ช่วย
อำนวยการด้านระบบฐานข้อมูล และช่วยเตรียมการด้านการ
ติดตามประเมินผลในการขับเคลื่อนขบวนการองค์กรชุมชน
- อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

3) คณะทำงานพัฒนาระบบข้อมูลองค์กรชุมชน จำนวน 11 คน มี
บทบาทหน้าที่ต่อไปนี้

- ออกแบบระบบฐานข้อมูล บันทึกข้อมูลเข้าฐาน ประมวลผล จัดทำรายงานข้อมูลองค์กรชุมชน และข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้อง
- เปรียบเทียบ เชื่อมโยงข้อมูลที่มีอยู่ทั้งภาครัฐ และภาคองค์กรชุมชนจัดเก็บ ทำการประเมินคุณภาพ และเสนอแนวทางการรับรองข้อมูลร่วมกัน
- จัดทำรายงานภาพรวมข้อมูลในรูปแบบต่างๆ และเตรียมการให้คณะกรรมการนำเสนอเผยแพร่ต่อสาธารณะ
- อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการสนับสนุนและประสานการปฏิบัติฯ มอบหมาย

4) คณะทำงานติดตามประเมินผล จำนวน 10 คน มีบทบาทหน้าที่ต่อไปนี้

- วางแผนติดตามประเมินผล จัดเก็บรวบรวมสรุปทเรียน เสนอแนวทางการปรับปรุงให้เกิดรูปธรรมความสำเร็จ
- นำเสนอผลการปฏิบัติ เจื้อนไขให้เกิดการขยายผล และช่วยวางแผนทาง การสร้างการยอมรับ การเข้าสู่ระบบมาตรฐานงานชุมชน ทั้งมาตรฐานภายในที่ชุมชนมีอยู่ และมาตรฐานจากภายนอก เพื่อให้เกิดการรับรองสถานภาพ
- อื่นๆ ตามที่คณะกรรมการอำนวยการ และคณะกรรมการสนับสนุนและประสานการปฏิบัติฯ มอบหมาย

4.2.1.3 ยุทธศาสตร์และแผนงาน

จากการศึกษาโดยสรุปกระบวนการดำเนินงานตามแผนงานของ “สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร” นับตั้งแต่การจัดทำบันทึกความเข้าใจร่วมกับภาคีพัฒนาในระดับจังหวัดเมื่อต้นปี 2547 นั้นมีอยู่ 4 แผนงานด้วยกันและมีปัญหาและอุปสรรคซึ่งสรุปได้ดังนี้ (4 ยุทธศาสตร์)

1) แผนพัฒนาระบบข้อมูล

- (1) การออกแบบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

- องค์กรชุมชน โดยใช้แบบสำรวจที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างภาคีพัฒนาและขบวนการองค์กรชุมชนทั้ง 5 ประเด็น
- (2) ดำเนินการรวบรวมข้อมูลองค์กรชุมชนตามแบบสำรวจ
 - (3) ผูกอบรมวิทยากรกระบวนการในการสรุปบทเรียน โดยการคัดเลือกผู้นำในแต่ละประเด็น และภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
 - (4) การสรุปบทเรียน และถอดองค์ความรู้องค์กรชุมชนต้นแบบใน 5 ประเด็น โดยใช้วิทยากรกระบวนการที่ผ่านการฝึกอบรม
 - (5) จัดหาสถานที่สำหรับจัดทำศูนย์ข้อมูล โดยได้รับการสนับสนุนจากภาคี ก็คือ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในการใช้สถานที่ตั้งศูนย์ข้อมูล และวัสดุครุภัณฑ์จำนวนหนึ่ง แต่ยังไม่มียงบประมาณสำหรับการพัฒนา และปรับปรุงสถานที่ให้เหมาะสม
 - (6) พัฒนาบุคลากรสำหรับจัดทำระบบข้อมูลจำนวน 2 คน เพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงาน
 - (7) ดำเนินการป้อนข้อมูลเข้าระบบปฏิบัติการ ซึ่งสำเร็จไปแล้ว 2 ประเด็น ก็คือ (1) สมุนไพรและสุขภาพชุมชน และ (2) วัฒนธรรมภูมิปัญญาใหม่-ฝ้าย ส่วนที่เหลืออยู่ในระหว่างดำเนินการ

2) แผนงานการพัฒนาไกล

- (1) มีการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการสำหรับการดำเนินงานในการถอดชุดบทเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลง 1 ครั้ง รวม 32 คน
- (2) ประชุมคณะกรรมการอำนวยการในระดับจังหวัดที่ประกอบด้วยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องระดับอำเภอทุกอำเภอ 1 ครั้ง

- (3) การประชุมคณะกรรมการสนับสนุนและประสานการปฏิบัติระหว่างภาคี รวมทั้งคณะทำงานพัฒนาระบบข้อมูล 1 ครั้ง

3) แผนพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

- (1) การจัดเวทีตัวแทนองค์กรชุมชนในการกำหนดเป้าหมาย และตัวชี้วัดในการพัฒนาองค์กรชุมชนร่วมกัน ซึ่งนำไปใช้ในกระบวนการรวบรวมข้อมูล และทบทวนบทเรียนขององค์กรชุมชนทั้ง 5 ประเด็น พื้นที่ 7 อำเภอ
- (2) การจัดเวทีทบทวนตนเองตามตัวชี้วัด รวม 17 ครั้ง และสรุปผลการดำเนินงานทั้ง 7 เวทีเพื่อค้นหาพื้นที่ต้นแบบในการขยายผล
- (3) ประชุมผู้แทนขบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชน 5 ประเด็น เพื่อวิเคราะห์ และสรุปจัดทำพื้นที่ต้นแบบจาก 5 ประเด็น ก็คือ (1) บ้านโคกกลาง ต.หนองสูง ในประเด็นเกษตรยั่งยืนอย่างครบวงจร (2) บ้านกกไฮ ต.คำชะอี ในประเด็นวัฒนธรรมภูมิปัญญาใหม่-ฝ้าย (3) บ้านเกษตรสมบูรณ์ ต.นาออก อ.นิคมคำสร้อย ในประเด็นองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน
- (4) การแต่งตั้งคณะทำงานในระดับอำเภอ โดยมีการ คัดเลือกตัวแทนกลุ่มสตรี และเยาวชนเข้ามาสมทบกับตัวแทนจาก 5 ประเด็น ซึ่งอยู่ในระหว่างการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากผู้ว่าราชการจังหวัด

4) แผนงานการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

- ยังไม่มีการดำเนินการ

4.2.1.4 บทบาทภาคีพัฒนาเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ภาคีการพัฒนาและการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีทั้งหมด 8 หน่วยงาน มีสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และหน่วยงานรัฐ 7 หน่วยงาน ได้แก่ 1-สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร 2-สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร 3-ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมุกดาหาร 4-ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดมุกดาหาร 5-พัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดมุกดาหาร 6-สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดมุกดาหาร 7-พัฒนาการจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งมีบทบาทดังต่อไปนี้

- 1) การประสานงานทางด้านนโยบาย และการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแก่ขบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมประชุมในคณะกรรมการชุดต่างๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัด
- 3) การเข้าร่วมกิจกรรมตามแผนงาน โดยเฉพาะการเข้ารับการอบรมวิทยากรกระบวนการสรุปทบทเรียน และถอดองค์ความรู้ องค์กรชุมชนใน 5 ประเด็น
- 4) การสนับสนุนด้านทรัพยากรตามความจำเป็น และเหมาะสม เช่น สถานที่จัดตั้งศูนย์ข้อมูล และสถานที่ประชุมตามแผนงาน

4.2.1.5 วัตถุประสงค์เป้าหมาย

เป้าหมายในการดำเนินงานของสภาพัฒนาองค์กรเครือข่ายชุมชนจังหวัดมุกดาหาร มีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

- 1) **เป้าหมายร่วม**
 - (1) การพัฒนาคุณภาพความเข้มแข็งองค์กรชุมชนทุกระดับภายใต้ 5 ประเด็น
 - (2) การสร้างกระบวนการกำหนดคุณภาพวัดความเข้มแข็งองค์กรชุมชน

- (3) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์กรชุมชน
- (4) การสนับสนุนการยกระดับการพัฒนาองค์กรชุมชน ภายใต้แผนงานขององค์กรชุมชนเป็นหลัก อันจะนำไปสู่การสร้างการยอมรับ และการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน

2) เป้าหมายเชิงประเด็น

- (1) ประเด็นเกษตรยั่งยืนครบวงจร
 - เมืองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพ จำนวน 91 องค์กร จำนวนสมาชิก 4,000 ราย
 - สมาชิกองค์กร จำนวน 2,000 ราย มีรูปธรรมการเกษตรที่พึ่งตนเองได้
- (2) ประเด็นธุรกิจและวิสาหกิจชุมชน
 - เมืองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพ จำนวน 21 องค์กร
 - องค์กรชุมชน จำนวน 21 องค์กร มีการพัฒนาระดับธุรกิจและวิสาหกิจชุมชนสู่ผู้ประกอบการขนาดเล็ก และขนาดกลาง (SME)
- (3) ประเด็นองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน
 - เมืองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพ จำนวน 1,031 องค์กร
 - องค์กรการเงินชุมชนมีการบูรณาการกองทุนของชุมชนเป็น “ธนาคารชุมชน” จำนวน 52 ตำบล
- (4) ประเด็นวัฒนธรรมภูมิปัญญาใหม่-ผ้าฝ้าย
 - เมืองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพ จำนวน 75 องค์กร
 - มีพื้นที่ 4 ตำบลเป็นต้นแบบในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น
- (5) ประเด็นสมุนไพรและสุขภาพชุมชน
 - เมืองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพ จำนวน 10 องค์กร
 - องค์กรชุมชน 10 องค์กร ที่มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาด้าน

สมุนไพรร และหมอพื้นบ้าน เพื่อเสริมสร้างสุขภาพ ชุมชน

ทั้งนี้มีเป้าหมายในระดับแผนงานที่สำคัญ (Goal) ก็คือ “องค์กรชุมชน จำนวน 1,214 องค์กร ใน 5 ประเด็นมีความเข้มแข็งสามารถแก้ไขปัญหาของ สมาชิกองค์กร ชุมชน และสังคมได้” โดยมีเป้าหมายสูงสุด ก็คือ “ชุมชน 528 ชุมชน ในพื้นที่ 7 อำเภอ 52 ตำบล มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้” (Super Gold)

4.2.1.6 บทบาทที่มิจัยกับการสร้างเวทีการเรียนรู้ร่วมกับสภาพัฒนา เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร

จากฐานข้อมูลเดิมจะพบว่าสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดมุกดาหารมีฐานสมาชิก วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์เครือข่าย และแผนการดำเนินงาน ที่ชัดเจน ดังนั้นบทบาทของที่มิจัยที่เข้าไปจึงเป็นการหนุนเสริมกระบวนการเรียนรู้ จัดเวทีเพื่อก่อให้เกิดการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานบนฐานเครือข่ายเดิมที่ดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งที่มิจัยพบว่า เวทีการเรียนรู้ของสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารจะเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในเชิงของการบริหารจัดการกลุ่ม การติดตามแผนและผลการดำเนินงานที่ได้รับงบประมาณ จากแหล่งทุนเป็นประเด็นหลัก ส่วนการแลกเปลี่ยนในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ฐานการผลิต นโยบายรัฐ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในภาพรวม และการวิเคราะห์ระบบโลก สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารยังมีการแลกเปลี่ยนกันน้อย โดยเฉพาะการต่อยอดเรื่องคุณค่าอุดมการณ์ของการรวมกลุ่มและการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารยังขาดการต่อยอดให้เห็นคุณค่าและความสำคัญ การทำงานยังพึ่งพาปัจจัยและทุนสนับสนุนจากภายนอก ในขณะที่มีต้นทุนภายใน เช่น ทรัพยากรบุคคลที่มีพื้นฐานการทำงานด้านสังคม ความสามารถของกลุ่มผู้นำที่หลากหลายและพร้อมที่จะนำออกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทุนที่เป็นตัวเงินซึ่งเกิดจากการระดมจากฐานสมาชิก

ดังนั้นที่มิจัยจึงเข้าไปหนุนเสริมในกระบวนการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมในมิติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการทำงานของฐานกลุ่ม องค์กรสมาชิก เกิดการสังเคราะห์ร่วมกันของตัวแทน

องค์กรและเครือข่ายในแนวราบและทวิวิสัย จนกระทั่งเกิดการทบทวนแนวทางการทำงานและประสานแผนงานระหว่างทวิวิสัยกับสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนมุกดาหาร ในการที่จะพัฒนาและยกระดับศักยภาพผู้นำ ให้มีแนวคิดและหลักการสหกรณ์ ในแผนงานการพัฒนา กลไก ประเด็นการพัฒนาประสิทธิภาพและยกระดับผู้นำ เพื่อเป็นนักยุทธศาสตร์ นักประสานงาน และนักจัดกระบวนการ ที่มีอุดมการณ์และหลักการสหกรณ์ และจิตวิญญาณสาธารณะ

แผนงานที่ได้จัดทำร่วมกันกับทวิวิสัยคือ แผนงานการพัฒนา กลไก โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) พัฒนาประสิทธิภาพและยกระดับผู้นำ เพื่อเป็นนักยุทธศาสตร์ นักประสานงาน และนักจัดกระบวนการ ที่มีอุดมการณ์และหลักการสหกรณ์และจิตวิญญาณสาธารณะ โดยจัดทำเป็นหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้นำ
- 2) แผนการรวบรวมองค์ความรู้ โดยการถอดบทเรียน ประสบการณ์ผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 3) สัมมนาสรุปบทเรียน และกำหนดแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ของประชาภาคี
- 4) ประชุมคณะทำงานและติดตามการดำเนินงาน

ส่วนแผนงานอื่น ๆ ที่สภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน ได้วางแผนไว้ ก็มีการดำเนินงานไปตามแผนงาน โดยการสนับสนุนของ พอช. โดยมีเจ้าหน้าที่ของ พอช. เข้ามาติดตามเป็นระยะ ๆ ซึ่งทวิวิสัยก็เข้าไปร่วมในการวางแผน แลกเปลี่ยนแนวความคิดอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นเครือข่ายพันธมิตรในขอบเขตจังหวัดที่จะมีการเชื่อมโยงความร่วมมือกันในอนาคต

การดำเนินงานของสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดมุกดาหารจะสำเร็จได้หรือไม่ที่ทวิวิสัยได้จัดเวทีร่วมกัน ตัวแทนสภาพัฒนาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร

ผ่านตัวแทนเครือข่ายประเด็น ทั้ง 5 ประเด็น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

4.2.1.7 ปัญหาอุปสรรค

จากการจัดเวทีตัวแทน 5 ประเด็นร่วมกับภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้องของจังหวัดในช่วงวันที่ 3 ตุลาคม 2547 ที่ผ่านมา พอที่จะสรุปปัญหาอุปสรรคได้ดังนี้

- 1) ตัวแทนภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้ง 7 ภาคีเข้าร่วมกิจกรรมกับขบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้ง 5 ประเด็นไม่มีความต่อเนื่องทั้งตัวบุคคล และองค์กร ทั้งนี้มีปัจจัยข้อจำกัดในด้านภารกิจหลักขององค์กรที่รับผิดชอบตามแผนงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย รวมไปถึงโครงสร้างการบริหารจัดการขององค์กร และระเบียบข้อบังคับของผู้ปฏิบัติงานต้องได้รับอนุญาตจึงจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับขบวนการเครือข่ายได้
- 2) แนวคิด และระบบการวางแผนงานระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ปฏิบัติงานที่คำนึงถึงผลงานองค์กร และความก้าวหน้าของผู้บริหาร จึงไม่สามารถตอบสนองตามแผนงานของขบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชนที่ได้ร่วมกับภาคีวางแผนงานไว้ได้จริง
- 3) กระบวนการพัฒนาผู้นำขององค์กรชุมชนขึ้นมาทดแทนไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้นำองค์กรต้องแบกรับภาระทั้งทางเศรษฐกิจครอบครัว และสังคมในการบริการชุมชน จนทำให้ผู้นำองค์กรชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว และออกจากองค์กรไป
- 4) ผู้นำบางส่วนที่หวังผลทางการเมือง และมีอำนาจทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงบ้างในบางช่วง แต่ความเห็นของผู้นำองค์กรชุมชนส่วนใหญ่คิดว่าไม่ได้รับผลกระทบเท่าใดนัก

- 5) ความคาดหวังของกลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับฐานล่างของแต่ละประเด็นมีความคาดหวังการสนับสนุนด้านงบประมาณจากขบวนการเครือข่ายองค์กรชุมชนที่เข้าไปประสานงาน และจัดกิจกรรมทบทวนบทเรียนในระดับอำเภอ
- 6) ความเข้าใจ และตระหนักในบทบาทขององค์กรชุมชนกับการพัฒนาสังคมของภาคีพัฒนาอื่นๆ ที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมยังมีความแตกต่าง และช่องว่างค่อนข้างสูง จึงทำให้เกิดความหวาดระแวง และหวังเอาชนะในการดำเนินงานเกิดขึ้น
- 7) สมาชิกกลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับฐานล่างของแต่ละประเด็นยังขาดความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น ไม่ให้ความสนใจในการพัฒนาคุณภาพ และทักษะการทำงาน จึงทำให้คุณภาพสินค้าไม่เป็นที่ต้องการของตลาด และเป็นภาระต้นทุนแก่กลุ่มที่ต้องรับผิดชอบ รวมทั้งการสนใจเพียงประโยชน์ที่จะได้รับจากกลุ่มเท่านั้น เป็นต้น

4.2.1.8 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถสรุปปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานของกลุ่ม/เครือข่ายได้ 2 ระดับ คือ

- 1) ปัจจัยภายในกลุ่ม/เครือข่าย
 - (1) กลไกในการเชื่อมโยง และสานความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มให้มีความต่อเนื่องในกิจกรรมของเครือข่าย และเกิดอัตลักษณ์ในนาม สภาเครือข่ายพัฒนาองค์กรชุมชนมุกดาหาร ที่มีกลไกในแนวตั้ง คือ กลไกจังหวัด และกลไกระดับอำเภอ
 - (2) ผู้นำกลุ่ม/เครือข่ายมีประสบการณ์ อันยาวนานทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

และโอกาสในการเรียนรู้จากกิจกรรมเครือข่าย
อื่นๆ ในท้องถิ่น ภูมิภาค และชาติ จึงได้นำมา
ปรับใช้ในการทำงานของเครือข่าย

- (3) กิจกรรม และผลประโยชน์สามารถตอบสนอง
ต่อความต้องการของกลุ่มต่างๆ และสมาชิก
ได้
- (4) พื้นฐานทางวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งยังคงเกาะ
เกี่ยวทางสายสัมพันธ์ทางเครือญาติ จารีต
ประเพณี และหลักความเชื่อทางศาสนา โดย
ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชน และ
บทเรียนร่วมกันมาพอสมควร
- (5) ปัจจัยด้านปริมาณกลุ่ม และองค์กรชุมชนใน
ระดับพื้นฐานที่มีอยู่อย่างหลากหลายของ
จังหวัดก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน อันเป็นผล
สืบเนื่องมาจากการพัฒนาชุมชนในยุคที่ผ่าน
มาขององค์กร และหน่วยงานต่างๆ รวมถึง
การเติบโตของภาคประชาชนเองด้วย เพราะ
กลุ่ม หรือองค์กรชุมชนพื้นฐานดังกล่าวเหล่านี้
ได้มีการสั่งสมประสบการณ์ และองค์ความรู้
มาในระดับหนึ่งเพียงพอที่จะต่อยอดมาเป็น
เครือข่ายได้

2) ปัจจัยภายนอกกลุ่ม/เครือข่าย

- (1) นโยบายรัฐ และกระแสโลกาภิวัตน์ที่ชุมชน
เผชิญอยู่จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้
สามารถดำรงอยู่ได้และเกิดการประสาน
แผนงานตามนโยบายผ่านองค์กรภาคีอื่น ๆ
เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(มหาชน)-
(พอช.)
- (2) การสนับสนุนทั้งด้านบุคคลากร และ
งบประมาณจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง
เช่น หน่วยงานภาครัฐที่เกิดจากกรอบความ

- ร่วมมือรัฐ-องค์กรชน และ สถาบันพัฒนา
องค์กรชุมชน(มหาชน)- (พอช.)
- (3) กระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านแนวคิด
และทิศทางการพัฒนากลุ่ม/องค์กรชุมชนที่เริ่ม
มีการทบทวนบทเรียน จากการดำรงอยู่แบบ
องค์กรเชิงเดี่ยวไม่อาจจะต้านทานกระแสโลก
ได้ และมักมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน
- (4) จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย ปี 2540 นั้นมีส่วนสำคัญที่
ก่อให้เกิดความตื่นตัวทางด้านสิทธิ และ
บทบาทหน้าที่ขององค์กรชุมชนค่อนข้างสูง
โดยเฉพาะใน มาตรา 45 ที่เขียนไว้ว่า “บุคคล
ย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม
สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร
องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น...” จึงเป็นการ
เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถรวมตัวกันจัดตั้ง
กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายได้ตามบทบัญญัตินี้
นอกจากนี้ ยังปรากฏในมาตรา 60 ที่ได้ระบุ
ถึงสิทธิของบุคคลในการเข้าไปมีส่วนร่วม
ทางการเมืองการปกครองว่า “บุคคลย่อมมี
สิทธิในการกระบวนพิจารณาของ
เจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทาง
ปกครองอันมีผล หรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิ
เสรีภาพของตน...” ซึ่งเป็นการให้สิทธิแก่
บุคคลในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐใน
การดำเนินงานตามกฎหมายได้

จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าวที่ให้สิทธิ และเสรีภาพแก่
ประชาชนในการรวมกลุ่ม และเข้าไปมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการ
ดำเนินงาน เพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายของตน หรือชุมชน
จึงเป็นปัจจัยด้านโอกาสที่เอื้อต่อกระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม/
องค์กรชุมชน และเครือข่ายได้อย่างสมบูรณ์มากกว่าในอดีตที่ผ่านมา

- (5) นโยบายการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองของประเทศเป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างกระบวนการยอมรับ และรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนและเครือข่าย โดยเฉพาะการขยายแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการสู่ท้องถิ่นนั้นมีผลกระทบต่อรูปแบบ และวิธีการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการในทุกๆระดับ ทั้งในระดับกลุ่มองค์กร เครือข่าย
- (6) แผนยุทธศาสตร์และการพัฒนาจังหวัด จากการศึกษา พบว่า กระบวนการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายในจังหวัดมุกดาหารจะสามารถบรรลุตามเป้าหมายได้นั้นมีปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ก็คือ ผู้บริหารสูงสุดของจังหวัดให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานพัฒนาแบบภาคีที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอย่างจริงจัง รวมทั้งมีระยะเวลาสอดคล้องกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งการยอมรับในระดับแผนงานที่นำเสนอจากภาคประชาชนดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชน และเครือข่ายร่วมกันกับภาคีต่างๆ ในจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งกลไกการประสานงาน และปฏิบัติการร่วมกันนั้นในพื้นที่มุกดาหาร ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมลงนามในสัญญาประชาคม

ถึงอย่างไรก็ตามปัจจัยดังกล่าวนี้ ไม่สามารถเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรขององค์กรชุมชนได้

ทั้งหมด เพราะวาทโยบายดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสูงสุด และมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ไม่มั่นคง จึงมักเกิดช่องว่างในการเชื่อมประสานงานด้านแนวคิดและการปฏิบัติระหว่างการเปลี่ยนผ่านผู้บริหาร(CEO) เสมอ

- (7) บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนและชนชั้นกลาง ในช่วงหลังสถานการณ์เคลื่อนไหวทางสังคมของขบวนการนักศึกษา และปัญญาชน ตั้งแต่ปี 2516 ได้มีส่วนทำให้กระแสความตื่นตัวทางด้านประชาธิปไตยในสังคมไทยค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขบวนการนักศึกษา และปัญญาชนได้ขยายผลสู่ภาคชนบท ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากจน และด้อยโอกาสทางการพัฒนาค่อนข้างสูง

ดังนั้น ภาพรวมด้านองค์ประกอบของแกนนำในขบวนการเคลื่อนไหวของสหกรณ์ภาคประชาชนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร จึงมีปัญญาชนที่เคยผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยในยุคดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญที่ยังคงปฏิบัติการงานพัฒนาสังคม และสนับสนุนกิจกรรมองค์กรชุมชน รวมทั้งการเข้าไปทำงานในองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ในท้องถิ่น และภูมิภาคที่เป็นกลไกสนับสนุน

ซึ่งจากการศึกษาในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ที่แกนนำในการเคลื่อนไหวปฏิบัติการทางสังคมมักมีบุคคลในกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมประสานทางด้านแนวคิดในการจัดตั้งองค์กรชุมชน และเครือข่ายมาอย่างยาวนาน รวมไปถึงการสร้างกระบวนการยอมรับและรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนและการเชื่อมโยงเครือข่ายในภายหลังด้วย

- (8) ทศนะคติและความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ จากการศึกษา พบว่า ในจังหวัดทัศนคติ และความเข้าใจของเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในระดับปฏิบัติการทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องมีผลต่อการสนับสนุนกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายขององค์กรชุมชนค่อนข้าง

สำคัญ โดยเฉพาะพื้นฐานประสบการณ์การทำงานกับกลุ่ม/สหกรณ์ องค์กรชุมชนมาก่อน มีส่วนค่อนข้างสำคัญ จึงส่งผลให้มีการเข้าร่วมกระบวนการตามแผนงานค่อนข้างสม่ำเสมอ

แต่ทั้งนี้ก็มีเงื่อนไข และปัจจัยอื่นๆ ที่มีส่วนสัมพันธ์กับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนแผนงาน และกระบวนการดังกล่าวนี้ ก็คือ

(8.1) ความสอดคล้องกับนโยบาย และแผนงานขององค์กรที่ตนเองสังกัด ซึ่งค่อนข้างมีความสำคัญอย่างสูง เพราะมีส่วนได้ส่วนเสียกับผลงาน และการเลื่อนชั้นทางด้านหน้าที่การงาน

(8.2) พื้นฐานประสบการณ์การดำเนินงานที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมกลุ่ม/องค์กรชุมชน และเครือข่ายมาในระดับหนึ่ง จึงความผูกพัน และมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยระหว่างกันกับองค์กรชุมชน¹ เช่น การให้คำปรึกษากลุ่มในด้านการผลิต และการตลาด เป็นต้น

(8.3) ประโยชน์ร่วมในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน เช่น การพัฒนาแนวคิด ทักษะกระบวนการกิจกรรมกลุ่มทางสังคม และสร้างผลงานในการทำงานสนับสนุนสาธารณชน เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้เป็นผลงานประจำปีแก่เจ้าหน้าที่ผู้ขึ้นได้

¹ เจ้าหน้าที่รัฐบางคนยังคงมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับกลุ่ม/องค์กรชุมชนในลักษณะการดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา และกรรมการบริหารร่วม แม้ว่าจะไม่ได้ดำรงตำแหน่ง หรือปฏิบัติงานในพื้นที่รับผิดชอบแล้วก็ตาม เพราะถูกโยกย้ายตามวาระ หรือเลื่อนชั้นตำแหน่งสูงขึ้น

(9) นโยบายและแผนงานภาครัฐ พบว่า ปัจจัยด้านนโยบาย และแผนงานของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัดค่อนข้างมีความสำคัญ และพบในทุกพื้นที่ จึงมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงาน ดังนี้

(9.1) นโยบาย และแผนงานมักถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูงไว้ล่วงหน้าเป็นระยะเวลายาวนานหลายปี ดังนั้นหากแผนงานการสร้างการยอมรับ และการเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนขององค์กรชุมชนมีความสอดคล้องกับหน่วยงานก็สามารถให้การสนับสนุนได้อย่างเต็มที่

(9.2) นโยบาย และแผนงานหน่วยงานที่ดำเนินงานสนับสนุนองค์กรชุมชน และเครือข่ายเป็นงานหลักจะให้ความสำคัญกับแผนงานกระบวนการสร้างเครือข่ายขององค์กรชุมชนค่อนข้างสูง เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานสหกรณ์จังหวัดและศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ฯลฯ

4.2.1.9 โครงสร้างเครือข่ายและวงจรความสัมพันธ์

จากการศึกษากลไกการดำเนินงานในระดับกลุ่มฐานล่างของแต่ละประเด็น ก็พบว่า ส่วนมากอาศัยพื้นที่ปกครองเป็นหน่วยในการประสานความร่วมมือมากกว่าการรวมตัวในรูปแบบเครือข่ายประเด็น

แต่ก็พบในบางเครือข่ายประเด็นที่ดำเนินงานร่วมกันรูปแบบเครือข่ายครอบคลุมมากกว่าระดับอำเภอ คือ ประเด็นใหม่-ฝ้าย โดยจำแนกออกเป็นระดับ

- 1) กลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับชุมชน
- 2) กลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับเครือข่ายอำเภอ
- 3) กลุ่ม และองค์กรชุมชนในระดับเครือข่ายระหว่างอำเภอ

4.2.2 เครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร

4.2.2.1 ความเป็นมาและสถานการณ์ยางพาราในภาคอีสาน และจังหวัดมุกดาหาร

1) พัฒนาการการปลูกยางในภาคอีสาน

ยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีผู้พยายามนำมาปลูกลานมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากมีต้นยางเก่าอายุมากอยู่ในหลายพื้นที่ อาทิต้นยางพาราอายุมากกว่า 40 ปีที่บริเวณหลังอาคารพิพิธภัณฑ์หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร จากรายงานการสำรวจการปลูกยางพาราของนายชัยโรจน์ ธรรมรัตน์ เมื่อปี 2525 พบว่า มีผู้นำเอาเมล็ดยางพาราจากภาคใต้และภาคตะวันออกไปปลูกทดลองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพอจะสรุปพื้นที่เริ่มแรกในการปลูกยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ดังนี้

(1) สวนยางเก่าตำบลเนินสำโรง อ.กันทรลักษณ์ จ.ศรีสะเกษ คาดว่าปลูกมาก่อนปี 2500 ครั้งแรกปลูกได้จำนวนหลายสิบไร่เป็นลักษณะสวนยาง แต่ต่อมาได้โค่นต้นยางเปลี่ยนสภาพเป็นไร่ข้าวโพด การสำรวจในปี 2525 พบว่ายังมีต้นยางเหลืออยู่บริเวณแปลงกระจัดกระจายอยู่ประมาณ 20 ไร่

(2) ต้นยางที่วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเกษตรสุรินทร์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ มีต้นยางพาราขึ้นอยู่ในบริเวณวิทยาลัย ริมสระน้ำ ปลูกด้วยเมล็ดพื้นเมืองอยู่ 2 ต้น ต้นหนึ่งแตกเป็นลำต้นคู่ขึ้นมาจากโคน ปลูกประมาณปี 2507 การเจริญเติบโตของลำต้นที่ระดับความสูง 1.50 เมตรขนาดเส้นรอบวงของลำต้นประมาณ 1 เมตร กรีดทดสอบผลการไหลของน้ำยางไหลดี

(3) ต้นยางพื้นเมืองริมทางหลวง ถนนสายร้อยเอ็ด - มหาสารคาม เยื้องสถานีทดลองพืชไร่ร้อยเอ็ด มีต้นยางพารา

ปลูกด้วยเมล็ด 1 ต้น การเจริญเติบโตที่ระดับ 1.50 เมตร ขนาดเส้นรอบวงของลำต้นประมาณ 78 เซนติเมตร เจ้าของ คาดว่าปลูกไว้เมื่อประมาณปี 2508 ทดสอบกรีดยางดูการไหล พบน้ำยางไหลดี

(4) ต้นยางพื้นเมืองนิคมสร้างตนเองคำสร้อย อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร เกษตรกรผู้ปลูกได้ไปทำงานรับจ้างกรีดยางที่ อ.ธารโต จ.ยะลา ได้นำเมล็ดยางมาจาก จ.ยะลา ปลูกในเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ปลูกตั้งแต่ปี 2501 เมื่อต้นยางอายุได้ 22 ปีเจ้าของจึงโค่นทิ้งยังคงเหลือ 8 ต้น การเจริญเติบโตที่ระดับ 1.50 เมตรวัดเส้นรอบวงของลำต้นเฉลี่ยประมาณ 1 เมตรได้ ทดสอบกรีดดูมีการไหลของน้ำยางดี

(5) ต้นยางพื้นเมืองที่บ้านซัง อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร ปลูกด้วยเมล็ดยางพื้นเมืองมีอยู่ 1 ต้นคาดว่าปลูกประมาณปี 2503 บริเวณหน้ายางสูงจากพื้นดินขึ้นไปสูงประมาณ 2 เมตรและได้เสียหายเป็นปุ่มปมหมดแล้วเนื่องจากชาวบ้านในหมู่บ้านได้ใช้มีดฟันโค่นต้นเพื่อเอาน้ำยางมาใช้ปะยางในจักรยาน

(6) ต้นยางพื้นเมืองที่บ้านโนนสำราญ หมู่ที่ 14 ต.ปากคาด กิ่ง อ.ปากคาด จ.หนองคาย มีอยู่ 1 ต้น คาดว่าปลูกไว้ประมาณปี 2518-2519

(7) ต้นยางพื้นเมืองที่ด่านซ้าย อ.ด่านซ้าย จ.เลย เกษตรได้้นำเมล็ดยางพื้นเมืองมาจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช ประมาณ 20 เมล็ด มาปลูกงอก 5 ต้นถูกควายกินเสียหายเหลือรอดมาเพียง 1 ต้นคาดว่านำมาปลูกไว้ประมาณ ปี 2509

2) การศึกษาและทดลองปลูกอย่างเป็นทางการ

มีการศึกษาและพัฒนาอย่างเป็นวิชาการในการนำยางพารามาปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเริ่มดำเนินการซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากที่ประชุมหัวหน้าสถานีทดลองยางของกองการยาง(ชื่อในขณะนั้น)

ที่จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2520 ได้มีมติให้สำรวจความเป็นไปได้ในการทดสอบการปลูกยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งระยะเวลาการสำรวจตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2520 ถึง 6 สิงหาคม 2520 มีการเดินทางไปดูสวนยางเก่าที่ตำบลโนนดินแดง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีต้นยางเก่าอยู่ 15 ต้น อายุยังไม่ต่ำกว่า 20 ปี ลักษณะของยางแสดงให้เห็นว่าเป็นการปลูกมีแนวแถวแต่เป็นยางพื้นเมืองเปลือกหนา พบว่ามีความเป็นไปได้ในการปลูกยางพารา

จากนั้นจึงมีการวางแผนทดลองปลูกยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยนายประพจน์ เรชะรุจิ อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ในขณะนั้นทำเรื่องแจ้งให้กรมวิชาการเกษตรที่ดูแลเรื่องการปลูกยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทราบว่าการประชาสัมพันธ์มีโครงการที่จะพัฒนาการเกษตรในนิคมสร้างตนเองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้รับความช่วยเหลือด้านเงินกู้จากธนาคารโลก จึงขอความร่วมมือจากกรมวิชาการเกษตรให้ดำเนินการสำรวจสภาพพื้นที่ในนิคมสร้างตนเองบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์และนิคมสร้างตนเองโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ว่ามีความเหมาะสมที่จะจัดทำแปลงทดลองปลูกยางพาราหรือไม่

จากนั้นกรมวิชาการเกษตรเห็นควรให้ทดลองปลูกยางพาราในพื้นที่นิคมสร้างตนเองหลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นที่เบื้องต้นและเห็นความเป็นไปได้ จึงมีการทดลองปลูกยางพาราในพื้นที่นิคมสร้างตนเองทั้ง 3 แห่ง ซึ่งเพิ่มพื้นที่ปลูกในนิคมสร้างตนเองปราสาท จ.สุรินทร์ โดยศูนย์วิจัยการยางได้มอบหมายให้งานพัฒนาช่าง ศูนย์วิจัยการยางหาดใหญ่เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับนิคมสร้างตนเองบ้านกรวด นิคมสร้างตนเองปราสาทและนิคมสร้างตนเองโพนพิสัย

- นิคมสร้างตนเองบ้านกรวด ปลูกเสร็จ วันที่ 30 มิถุนายน 2521
- นิคมสร้างตนเองปราสาท ปลูกเสร็จ วันที่ 30 มิถุนายน 2521
- นิคมสร้างตนเองโพนพิสัย ปลูกเสร็จ วันที่ 1กรกฎาคม 2521

หลังจากปลูกแล้วเสร็จยังมีการปลูกซ่อมอีกหลายครั้ง รวมทั้งหาทางแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการดูแลรักษา โดยเฉพาะการกำจัด

วัชพืช การใส่ปุ๋ย การเอาใจใส่บำรุงรักษาและอื่น ๆ ซึ่งต้นยางเริ่มเปิดกรีดและเริ่มทดลองกรีดในปลายปี 2527 ที่นิคมสร้างตนเองโพนพิสัย และเปิดกรีดจริงจังที่นิคมสร้างตนเองโพนพิสัยและนิคมสร้างตนเองบ้านกรวดในเดือนมิถุนายน ปี 2528

สำหรับนิคมสร้างตนเองปราสาท เปิดกรีดล่าช้ากว่าแปลงอื่น ๆ เนื่องจากพื้นที่ปลูกไม่เหมาะสมต่อการปลูกยางพารา กล่าวคือ พื้นที่ปลูกเป็นดินเหนียวจัดที่ลุ่มระบายน้ำยาก ประกอบกับแปลงปลูกยางอยู่ใกล้แปลงหม่อนจึงมีความจำกัดในการใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช ทำให้วัชพืชมากและรบกวนการเจริญเติบโตของยางพารา สภาพปัจจุบันของแปลงยางพาราในนิคมสร้างตนเอง ส่วนใหญ่หยุดกรีดยางแล้วเพราะหน้ายางไม่สามารถเปิดกรีดต่อได้ แต่ต้นยางยังคงอยู่ยังไม่มีการตัดทิ้ง โดยต้นยางพาราที่ปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปีแรกจะกรีดได้ประมาณ ร้อยละ 50-60 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะเปิดกรีดได้ช้ากว่าภาคใต้เพราะปริมาณน้ำฝนน้อยกว่า

3) เริ่มทดลองปลูกในแปลงเกษตรกร

หลังจากนั้นเริ่มส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเมื่อดูผลจากการศึกษาใน 3 แปลงของนิคมฯ พบน้ำยางมีคุณภาพดีเหมือนภาคใต้ กรมวิชาการเกษตรโดยสถาบันวิชาการยางมีความเห็นว่าน่าจะปลูกในแปลงเกษตรกรได้ วันที่ 20 มิถุนายน 2532 คณะรัฐมนตรีมีมติให้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ปลูกยางในภาคอีสาน โดยเริ่มแรกให้ทุนแบบให้เปล่าแก่เกษตรกร 2 ปีครึ่ง กำหนดพื้นที่ 150,000 ไร่ แต่เมื่อครบกำหนดให้สนับสนุนทุนแบบให้เปล่า ยางพาราก็ยังไม่สามารถเปิดกรีดได้เกษตรกรมีปัญหาเรื่องทุนในการดูแลรักษาต้นยางพารา

คณะรัฐมนตรีจึงมีมติวันที่ 2 มิถุนายน 2537 ให้ขยายเวลาการให้ทุนสนับสนุนการปลูกยางพาราแบบให้เปล่าโดยให้ทุนแก่เกษตรกรในการดูแลรักษาในระยะเวลา 7 ปีครึ่ง โดยสนับสนุนทั้งพันธุ์ยาง ค่าปุ๋ย ปีละ 2 ครั้งและ เงินค่าแรงงานเกษตรกรไร่ละ 4,621.50 บาท โดยมีเงื่อนไขการให้การสนับสนุนเกษตรกร 1 รายสนับสนุนได้ไม่เกิน 14 ไร่

และมีมติคณะรัฐมนตรีในวันเดียวกันให้ สกย. รับผิดชอบงานที่หน่วยงานอื่นส่งเสริมมาดูแลทั้งหมด ซึ่งการส่งเสริมการปลูกยางพาราในขณะนั้นมีการส่งเสริมของหน่วยงานกรมส่งเสริมการเกษตร ดำเนินการโดยเกษตรจังหวัดทุกจังหวัดและสปก.อุดรธานี โดยสกย.ก็รับพื้นที่เหล่านี้เข้ามาดูแลและให้ทุนสนับสนุนตามมติ ครม.วันที่ 2 มิถุนายน 2537 มีพื้นที่รวมประมาณ 250,000 ไร่ พื้นที่กระจายทั่วภาคอีสานปลูกมากที่จังหวัดหนองคาย ศรีสะเกษและบุรีรัมย์

ปี 2540-2544 ทางกระทรวงเกษตรฯได้มอบหมายให้ สกย. ดำเนินการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกยางพาราต่อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีพื้นที่เป้าหมายปีละ 40,000 ไร่ กระทั่งปี 2544 รัฐบาลมีนโยบายหยุดการสนับสนุนทุนแบบให้เปล่าเพราะถูกเกษตรกรที่ปลูกพืชอย่างอื่นเรียกร้องการดูแลแบบให้ทุนแบบให้เปล่า กระทั่งปัจจุบันการส่งเสริมการปลูกยางพาราเกษตรกรต้องออกทุนในการดูแลรักษาสวนยางเอง โดยที่หน่วยงานรัฐจะให้กล้าพันธุ์และประสานกับแหล่งทุนอื่น ๆ ให้เกษตรกรกู้ยืมเป็นทุน

4) โครงการปลูกยางพื้นที่ล้านไร่

จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2546 อนุมัติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินโครงการปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงให้แก่เกษตรกรในแหล่งปลูกยางใหม่ ระยะที่ 1 (2547-2549) ในเนื้อที่ 1 ล้านไร่ แบ่งเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 700,000 ไร่ และภาคเหนือ 300,000 ไร่ โดยปลูกในปี 2547 จำนวน 200,000 ไร่ ปี 2548 ปลูก 300,000 ไร่ และปี 2549 ปลูก 500,000 ไร่ ซึ่งเกษตรกรที่จะเข้าโครงการต้องมีคุณสมบัติที่กำหนด เช่น มีที่ดินของตนเองหรือเป็นที่ดินเช่าจากรัฐ และต้องมีหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ หรือเอกสารสิทธิ หรือสัญญาเช่าซึ่งทางราชการเป็นผู้ออกให้มายื่น ทางโครงการจะสนับสนุนกล้าพันธุ์ยางไร่ละ 90 ต้น เกษตรกรที่ไม่มีทุนในการดูแลรักษาสามารถยื่นขอกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ในโครงการแปลงสินทรัพย์ให้เป็นทุน ซึ่ง ธกส.ได้จัดสรรเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกร ไร่ละ 5,360 บาท โดยจะอนุมัติให้เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการปลูกยางรายละ 4-10 ไร่

รัฐบาลได้ตั้งงบประมาณสำหรับโครงการนี้ไว้เป็นเงินรวมทั้งสิ้น 6,800 ล้านบาท โดยรัฐบาลคาดหวังว่าผลผลิตยางพาราของไทยจะเพิ่มจากโครงการนี้ 220,000 ตันต่อปี

เกษตรกรในภาคเหนือและภาคอีสานสนใจเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก เพราะราคายางพาราที่สูงเป็นประวัติการณ์เป็นแรงจูงใจหลักอีกทั้งหน่วยงานรัฐต่างก็สร้างความเชื่อมั่นเรื่องราคาให้เกษตรกรว่าจะมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการคัดเลือกเกษตรกรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการและเงื่อนไขที่กำหนดมีเกษตรกรที่มีสิทธิเข้าร่วมโครงการจำนวน 141,151 ราย พื้นที่รวม 983,536 ไร่ แยกเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื้อที่ 768,982 ไร่และภาคเหนือเนื้อที่ 214,554 ไร่ จากจำนวนเกษตรกรที่ขอเข้าร่วมโครงการในเบื้องต้นจำนวน 142,872 ราย พื้นที่รวม 2,052,276 ไร่

5) สถานการณ์ยางในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

การปลูกยางในพื้นที่มุกดาหารเริ่มแรกปลูกในพื้นที่นิคมสร้างตนเองคำสร้อย ในพื้นที่ อ.นิคมคำสร้อย โดยการสนับสนุนของนิคมสร้างตนเองคำสร้อยและสำนักงานสนับสนุนการทำสวนยาง (สกย.) ในราวปี พ.ศ. 2535 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน พ.ศ.2548 มีปริมาณพื้นที่การปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิต แล้วแสดงดังตาราง

ตารางที่ 4.2-1 ตารางแสดงพื้นที่ปลูกและพื้นที่ให้ผลผลิตยางพาราจังหวัดมุกดาหาร ปี 2548

อำเภอ	พื้นที่ปลูก		พื้นที่ให้ผลผลิต		หมายเหตุ
	ไร่	ราย	ไร่	ราย	
เมือง	13,872	1,544	1,464	147	พื้นที่ปลูกเฉลี่ย ราย/ ไร่ 8.5 ไร่ พื้นที่ให้ผล ผลิตเฉลี่ย ราย/ไร่ 9.5 ไร่
นิคมคำสร้อย	18,173	1,662	2,839	245	
ดอนตาล	17,662	2,023	1,800	220	
ดงหลวง	12,342	1,984	891	131	
คำชะอี	3,395	397	139	8	
ห้วยน้ำดี	1,851	278	254	25	
หนองสูง	2,926	368	42	6	
รวม	70,221	8,256	7,429	782	

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร 2548

ซึ่งจากการประมาณการจากปริมาณการปลูกยางที่ให้ผลผลิต จากสำนักงานสนับสนุนการทำสวนยางพื้นที่เขตจังหวัดมุกดาหารคาดหมาย ปริมาณผลผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ.2548-2551 พบว่า ปริมาณการผลผลิตยางมี แนวโน้มเพิ่มขึ้นดังตาราง

ตารางที่ 4.2-2 แสดงปริมาณพื้นที่การปลูกยางที่ให้ผลผลิต (ต้นยางอายุตั้งแต่ 7 ½ขึ้นไป) และการคาดหมายปริมาณผลผลิตตั้งแต่ปี 2548-2551ของจังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	พื้นที่ปลูกยางที่ให้ผลผลิตและคาดหมายปริมาณผลผลิต											
	ปี 2548			ปี 2549			ปี2550			ปี 2551		
	ราย	ไร่	ตัน	ราย	ไร่	ตัน	ราย	ไร่	ตัน	ราย	ไร่	ตัน
เมือง	242	1,748.40	386.40	348	2,642.00	607.66	359	2,762.00	1,325	373	2,864	716
นิคมฯ	345	2,763.00	610.62	531	4,561.00	1,049.03	609	5,300.00	907.75	658	5,738	1,434.50
ดอนตาล	268	1,995.25	440.95	398	3,133.00	720.59	458	3,631.00	618.50	460	3,659	914.75
ดงหลวง	72	590.90	130.59	168	1,442.00	331.66	274	2,474.00	56.21	302	2,729	682.25
คำชะอี	-	-	-	-	-	-	28	224.85	-	28	224.85	56.21
หว้านใหญ่	23	224.95	49.71	33	329	75.67	41	407.60	101.90	51	526.25	131.56
หนองสูง	-	-	-	44	344	79.12	54	422.50	105.63	54	422.50	105.63
รวม	950	7,322.50	1,618	1,522	12,451	2,863.73	1,823	1,5221.95	3,114.99	1,926	1,6163.60	4,040.90

ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการทำสวนยางพื้นที่เขตมุกดาหาร 2548

- หมายเหตุ
1. ผลผลิตเฉลี่ยปี 48 = 221 กก./ไร่/ปี
 2. ผลผลิตเฉลี่ยปี 49 = 230 กก./ไร่/ปี
 3. ผลผลิตเฉลี่ยปี 50-51 = 250 กก./ไร่/ปี

ตารางที่ 4.2-3 แสดงผลการซื้อ - ขาย ยางพาราตลาดประมูลยางพาราสหกรณ์ สกย.อำเภอนิคมคำสร้อย จำกัดอำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	เกรด 1-3			เกรด 4			เกรด 5			เศษฟอง			เศษยางแห้ง		
		น้ำหนัก (กก.)	ราคา (บาท)	รวมเป็นเงิน(บาท)	น้ำหนัก (กก.)	ราคา (บาท)	รวมเป็นเงิน (บาท)	น้ำหนัก (กก.)	ราคา (บาท)	รวมเป็นเงิน (บาท)	น้ำหนัก (กก.)	ราคา (บาท)	รวมเป็นเงิน (บาท)	น้ำหนัก (กก.)	ราคา (บาท)	รวมเป็นเงิน (บาท)
1	4 ก.ค. 48	6,870	58.00	398,460.00	597	57.09	34,082.73	230	56.39	12,969.70	37	33.19	1,228.03	3,883	30.78	119,518.74
2	18 ก.ค. 48	8,123	64.59	524,664.57	1,463	62.09	90,837.67	183	60.19	11,014.79	36	41.21	1,483.56	7,238	32.89	238,057.82
3	8 ส.ค. 48	15,442	61.33	947,057.86	1,248	60.32	75,279.36	114	58.05	6,617.70	107	38	4,066	6,560	35.68	234,060.80
4	5 ก.ย. 48	3,979	62.00	246,698.00	685	61.00	41,785.00	120	58.00	6,960.00				9,278	37.09	344,121.02
5	19 ก.ย. 48	28,258	63.23	1,786,753.34	1,251	62.69	78,425.19	128	59.00	7,552.00				9,285	38.00	352,830.00
6	3 ต.ค. 48	11,392	62.22	708,810.24	1,656	61.50	101,844.00	50	59.00	2,950.00				12,476	38.99	483,944.04
7	17 ต.ค. 48	40,024	63.40	2,537,521.60	1,382	62.01	85,697.82							14,437	39.09	564,342.33
8	7 พ.ย. 48	52,362	55.75	2,919,181.50	1,457	54.50	79,406.50	207	53.00	10,971.00				29,920	36.79	1,100,756.00
9	21 พ.ย. 48	58,308	57.37	3,345,129.96	1,812	55.53	100,620.36							14,375	35.00	503,125.00
10	6 ธ.ค. 48	34,864	59.48	2,073,710.72	190	58.49	11,113.10	76	56.52	4,295.52				23,571	36.27	854,920.17
11	19 ธ.ค. 48		60.43		1,269	60.09	76,254.21		58.00					18,515	37.12	687,276.80
12	9 ม.ค. 49	39,672	64.36	2,553,289.92	978	63.00	61,614.00							25,375	38.32	972,370.00
13	23 ม.ค. 49	60,566	68.30	4,136,657.80	331	67.10	22,210.10							15,274	39.70	606,377.80
14	6 ก.พ. 49	32,580	75.37	2,455,554.60	312	74.00	23,088.00							10,533	43.05	453,445.65
15	20 ก.พ. 49	36,167		2,524,818.27	643	67.00	43,081.00							5,369	39.42	210,385.98

ที่มา:สหกรณ์ สกย. นิคมคำสร้อยจำกัด ก.พ. 2549

4.2.2.2 ความเป็นมาของเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร

การเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหารได้มีความพยายามในการเชื่อมโยงเครือข่ายยางพาราในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อยมาตั้งแต่ปี 2544 โดยการสนับสนุนของกองทุนสนับสนุนการทำสวนยาง (สกย.) เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปลูกยางในระดับแปลง ซึ่งเป็นการรวมกันเป็นเครือข่ายหลวม ๆ ในขอบเขตอำเภอ

ปี 2546 - 2547 สกย. ได้ขยายแนวความคิดเกี่ยวกับการเปิดตลาดประมุลยางกับกลุ่มเกษตรกรสวนยางที่เป็นสมาชิกของ สกย. แต่ด้วยยังไม่พร้อมจึงไม่สามารถร่วมกันเปิดตลาดประมุลยางได้ แต่ในทางปฏิบัติกลุ่มเกษตรกรสวนยางได้มีการรวบรวมยางจากสมาชิก แล้วเชิญพ่อค้าคนกลางมาประมุลยางเป็นครั้ง ๆ ไป ซึ่งมูลค่าการประมุลยางพาราได้เพิ่มจำนวนเงินเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่กลุ่มเกษตรกรก็ต้องเผชิญปัญหาในการทำสัญญากับพ่อค้าคนกลาง เพราะกลุ่มไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล กลุ่มเกษตรกรสวนยางจึงร่วมกันจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ สกย. นิคมคำสร้อยจำกัด เพื่อให้มีสภาพเป็นนิติบุคคลในการทำสัญญาประมุลยางพารา กับพ่อค้าคนกลาง

ปลายปี 2547 – ปี 2548 ราคาพาราได้ถีบตัวสูงขึ้นถึงกิโลกรัมละ 59.48 บาท(ราคา ณ 19 ธ.ค.48) ขณะเดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายขยายพื้นที่การปลูกยางในพื้นที่ภาคอีสานตามโครงการเพิ่มพื้นที่ปลูกยางหนึ่งล้านไร่ โดยจังหวัดมุกดาหารได้มีการศึกษาความเหมาะสมและแนวทางการพัฒนาพาราในพื้นที่จังหวัด และมีนโยบายในการพัฒนาพาราให้เป็นพืชเศรษฐกิจโดยทุ้มงบประมาณในการสนับสนุนการทำสวนยางพารา การทำตลาดกลางพารา เป็นเหตุผลที่ทำให้ในจังหวัดมุกดาหารมีตลาดประมุลยางเพิ่มขึ้น อีก 2 แห่ง คือตลาดประมุลยางสหกรณ์การเกษตรนิคมคำสร้อยจำกัดและตลาดประมุลยางสหกรณ์นิคมคำสร้อยพัฒนาจำกัด ซึ่งทำให้แนวทางที่จะเชื่อมโยงเครือข่ายมากยิ่งขึ้น ผลตรงข้ามกลับเป็นว่าตลาดประมุลยางทั้ง 3 แห่งเกิดการแย่งสมาชิกและประมุลยางแข่งขันกันเอง คนที่ได้ประโยชน์คือ พ่อค้าคนกลาง

ปี 2548 - 2549 ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ผู้ว่า CEO ได้มอบหมายให้สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมุกดาหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาและสำรวจความเป็นไปได้และหาช่องทางในการพัฒนาการจัดตั้งตลาดกลาง

ยางพาราจังหวัดมุกดาหาร แต่แผนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ดังกล่าวยังเป็นเพียงแผนการดำเนินงานเท่านั้น ยังไม่มีโครงการในการดำเนินงานที่ชัดเจน

ท่ามกลางบรรยายกาศของการวางแผนการทำงานของสหกรณ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะพัฒนาตลาดกลางยางพารา ทีมวิจัย “การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร” เข้าไปจัดเวทีในการวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ในพื้นที่จังหวัด เพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า โดยเชิญตัวแทนสหกรณ์จังหวัดมุกดาหารร่วมเป็นทีมวิจัย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางของการเชื่อมโยงเครือข่าย จนเกิดการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดทำกรอบทิศทาง ความร่วมมือการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่ากับกลุ่มเป้าหมาย กลุ่ม องค์กร สหกรณ์ จึงมีความเห็นร่วมกันว่าเครือข่ายที่น่าจะเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อเป็นการนำร่อง คือ เครือข่ายยางพารา ซึ่งมีเกณฑ์และปัจจัยในการพิจารณา (ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 หัวข้อที่ 3.4.7.2)

จากการศึกษา และจัดเวทีวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม การจัดทำกรอบทิศทางการทำงานร่วมกัน ตลอดระยะเวลาของโครงการวิจัยมีกลุ่ม องค์กร สหกรณ์เข้าร่วมโครงการเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายพันธมิตรธุรกิจยางพาราจำนวน 12 สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรจำนวน 5 กลุ่มดังนี้ คือ

- 1) สหกรณ์ สกย. นิคมคำสร้อย จำกัด
- 2) สหกรณ์นิคมดอนตาลสอง จำกัด
- 3) สหกรณ์นิคมดงเย็น จำกัด
- 4) สหกรณ์การเกษตรคำชะอี จำกัด
- 5) สหกรณ์การเกษตรหนองสูงจำกัด
- 6) สหกรณ์การเกษตรดงหลวง จำกัด
- 7) สหกรณ์การเกษตรห้วยน้ำใหญ่ จำกัด
- 8) สหกรณ์ยางพาราหนองแคน จำกัด
- 9) สหกรณ์การเกษตรนิคมคำสร้อย จำกัด
- 10) สหกรณ์การเกษตรห้วยบางทราย จำกัด
- 11) สหกรณ์นิคมคำสร้อยพัฒนา จำกัด
- 12) สกต.อุตสาหกรรมการเกษตร จำกัด
- 13) กลุ่มสกย. ดอนตาล
- 14) กลุ่มสกย.คำชะอี
- 15) กลุ่มสกย.นาโสก
- 16) กลุ่มสกย.คำเซียง
- 17) กลุ่มสกย.นิคมคำสร้อย

4.2.2.3 การดำเนินการของเครือข่ายในปัจจุบัน

เนื่องจากเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร ฝั่งเป็นเครือข่ายที่มีการเชื่อมโยงธุรกิจกันอย่างจริงจังหลังจากที่ทีมวิจัย และสหกรณ์จังหวัดมุกดาหารเข้าไปหนุนเสริมกระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายอย่างจริงจัง โดยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงก่อให้เกิดเครือข่ายและการดำเนินงานดังนี้

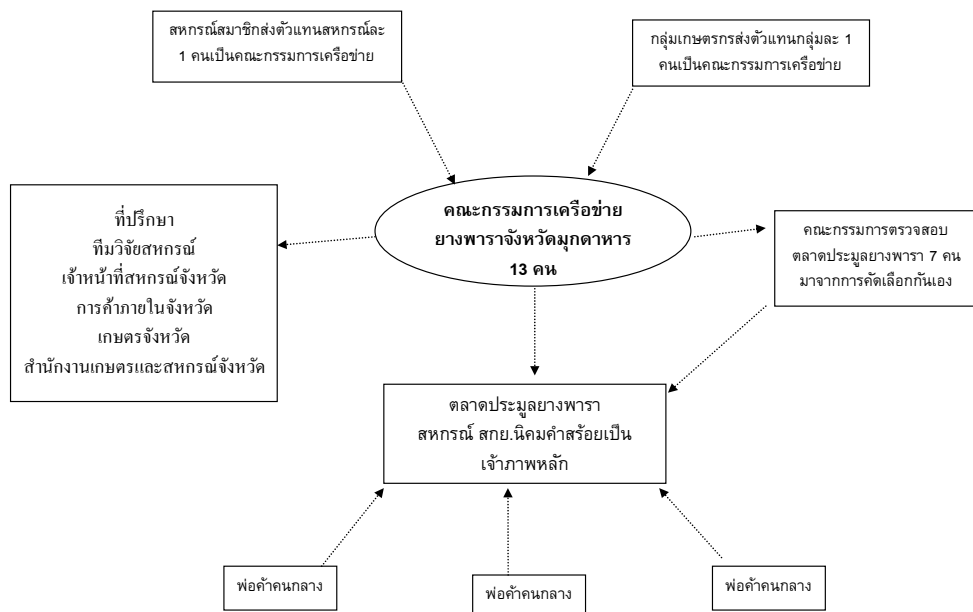
- 1) การจัดทำข้อตกลงและทิศทางการดำเนินงานของตลาด
ประมุขยางของสมาชิก 3 แห่งให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันของ
เครือข่าย
- 2) การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักการและอุดมการณ์สหกรณ์ร่วมกันใน
เครือข่าย
- 3) การลงพื้นที่ศึกษาแลกเปลี่ยนบทเรียนและประสบการณ์การทำงาน
การบริหารจัดการจากองค์กรสมาชิกที่มีประสบการณ์ในการจัดการ
ผลผลิตและการประมุขยาง
- 4) การจัดทำกรอบและทิศทางในการพัฒนาเครือข่าย
- 5) การจัดตั้งคณะทำงานเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร เพื่อศึกษา
และวิเคราะห์สถานการณ์ยางพารา ภายใต้นโยบายและแผนพัฒนา
จังหวัด
- 6) ยกร่างและรับรองกฎระเบียบในการบริหารจัดการเครือข่าย
(รายละเอียดแนบในภาคผนวก)
- 7) จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร โดย
บุคคลที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการเครือข่ายจะต้องมาจากตัวแทนของ
สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ๑ ละ 1 คน ซึ่งมีทั้งหมด 13 คน คือ

1.นายอุทิน แสนสุข	ประธาน สกก.หนองสูง	ประธาน
2.นายสมัย อุคำ	ประธาน สกก.นิคมคำสร้อย	รองประธาน
	พัฒนาจำกัด	
3.นายราตรี เข้มพันธ์	ประธาน สกย. นิคมคำสร้อยจำกัด	เลขาฯ
4.นายทองพูน คล่องดี	ประธาน สกน.ดอนตาล 2	กรรมการ
5.นายหนูดำ แข็งแรง	ประธาน สกน.ดงเย็นจำกัด	กรรมการ
6.นายคำมอญ เชื้อคำจันทร์	ประธาน สกชย.ยางพาราหนองแคน	กรรมการ
7.นายสัมฤทธิ์ คำนนท์	กลุ่มเกษตรกรสวนยางนิคมคำสร้อย	กรรมการ
8.นายเฟื่อง ประทุมลี	ประธาน สกก.ดงหลวงจำกัด	กรรมการ

9.นายนายทองดี ห้วยทราย	ประธาน สกก.นิคมคำสร้อยจำกัด	กรรมการ
10.นายศักดิ์ชัย รอบรู้	ประธาน สกก.คำชะอีจำกัด	กรรมการ
11.นายประทับ เมืองโคตร	ประธาน สกก.ห้วยใหญ่จำกัด	กรรมการ
12.นายคำล้ำ ซาโมงค์	ประธาน สกน.ดอนตาล 1	กรรมการ
13.นายประวิทย์ นามเหล่า	ประธาน สกก.หนองสูงจำกัด	กรรมการและ
14.นายอภิรักษ์ บุญทอน (นักวิจัย)และนายธเนศ เยืองกระโทก (เจ้าหน้าที่	หกรณ์จังหวัด) ที่ปรึกษา	

การดำเนินงานของคณะกรรมการเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร ได้คัดเลือกตัวแทนจำนวน 7 คน เป็นกรรมการตรวจสอบตลาดประมุลยาง เพื่อตรวจสอบ และควบคุมมาตรฐานยางพาราที่นำเข้าไปประมุลในตลาดประมุลยาง โดยกรรมการที่ได้มาเกิดจากการคัดเลือกกันเองของคณะกรรมการเครือข่ายยางพาราฯ ซึ่งพิจารณาจากประสบการณ์ในการประมุลยาง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ทุกคนในเครือข่ายไว้วางใจ และการติดต่อสื่อสาร เดินทางไม่ลำบากมากนัก

โครงสร้างการบริหารและกรรมการเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร
 แผ่นภาพที่ 4-1 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการเครือข่ายยาง

- 8) ปรับปรุงระบบมาตรวัดและเครื่องชั่งของสมาชิกในเครือข่าย
- 9) เปิดตลาดประมูลยางตามข้อตกลงร่วมของเครือข่ายยางพารา ซึ่งการดำเนินงานของเครือข่ายจากเดิมที่มีตลาดประมูลยางพารา 3 จุดในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย คือ ตลาดประมูลยางสหกรณ์ สกย.นิคมคำสร้อยจำกัด 1 แห่ง ตลาดประมูลยางสหกรณ์นิคมคำสร้อยพัฒนาจำกัด 1 แห่งและตลาดประมูลยางสหกรณ์การเกษตรนิคมคำสร้อยจำกัด 1 แห่ง

หลังการเชื่อมโยงเครือข่าย ได้ยุบรวมตลาดประมูลยางเป็น 1 แห่ง โดยมีสหกรณ์ สกย.นิคมคำสร้อยจำกัดเป็นที่ทำการตลาดประมูลยางของเครือข่าย เนื่องจากเป็นสหกรณ์ที่มีประสบการณ์ในการเปิดประมูลยางมานาน พร้อมทั้งมีประธาน สหกรณ์ที่มีแนวความคิดก้าวหน้าและมีประสบการณ์คอยดูแล ยางพาราที่จะนำมาประมูลในตลาดยางพาราของเครือข่าย ณ ปัจจุบันเครือข่ายรับเฉพาะยางแผ่นดิบเท่านั้น เนื่องจากเครือข่ายยังไม่มีความพร้อม

ในอนาคตสหกรณ์การเกษตรหนองสูงจำกัดกำลังก่อสร้างโรงรม ซึ่งเหลืออีก 30 % ก็ก่อสร้างเรียบร้อย ซึ่งประเด็นนี้ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องยางพาราจังหวัดมุกดาหารก็ได้ให้ความสำคัญร่วมกัน เพราะ ณ ปัจจุบันในจังหวัดมุกดาหารยังไม่มีโรงรม แต่ในขณะที่เกษตรกรต้องเจอปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรักษายางแผ่นดิบ ในที่ประชุมจึงตกลงร่วมกันว่าหากสหกรณ์การเกษตรหนองสูงก่อสร้างโรงรมเสร็จเรียบร้อยจะมีการเชื่อมโยงเครือข่ายในการนำน้ำยางหรือยางแผ่นดิบนำเข้าโรงรม แต่ทั้งนี้ในที่ประชุมได้มีการถกเถียงประเด็นข้อขัดแย้งเรื่องข้อบังคับของสหกรณ์ ที่ไม่เอื้อต่อการให้ทำธุรกิจที่ข้ามสหกรณ์ ในที่สุดสหกรณ์การเกษตรหนองสูงจำกัด โดยมีผู้จัดการประวิทย์ นามเหลา และประธานนายอุทิน แสนสุข นำเรื่องนี้เข้าที่ประชุมของสหกรณ์ และเสนอให้มีการแก้ไขข้อบังคับที่ขัดแย้งต่อการทำธุรกิจ ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบและแก้ไขข้อบังคับ ปัจจุบันสหกรณ์การเกษตรหนองสูงจำกัด ได้เปิดรับสมาชิกสมทบที่อยู่นอกพื้นที่และเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ที่มีน้ำยางพาราเป็นสมาชิกสมทบ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการดำเนินงานร่วมกันในอนาคตโดยไม่ขัดต่อข้อบังคับของสหกรณ์

ส่วนการดำเนินการของตลาดประมูลยางพาราของเครือข่าย สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายแต่ละจุดจะเป็นผู้รวบรวมยางจากเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ แล้วแจ้งตัวเลขในแต่ละ

จุด ไปยังตลาดประมูลยางที่มีสหกรณ์ สกย.นิคมคำสร้อยจำกัดเป็นจุด
ประสานงานกลาง ว่า ณ วันที่มีการประมูลยางในแต่ละจุดมีปริมาณ
ยางเท่าใด แล้วสหกรณ์ในแต่ละจุดจะทำหน้าที่ในการขนย้ายยางจาก
สหกรณ์ของตนเองไปส่งที่ตลาดประมูลยาง โดยเกษตรกรไม่ต้อง
เสียเวลาในการขนส่ง ส่วนค่าขนส่งที่เกิดขึ้นสหกรณ์ในแต่ละจุดจะมี
การเฉลี่ยค่าใช้จ่ายจากสมาชิกตามน้ำหนักยางของแต่ละคน ซึ่งเมื่อ
เฉลี่ยรวมแล้วเกษตรกรก็สามารถที่จะประหยัดค่าขนส่งได้มากที่สุด

หลังจากได้ตัวเลขผลผลิตในแต่ละจุดแล้ว ตลาดประมูลยางจะ
รวบรวมตัวเลขทั้งหมด แล้วแจ้งให้พ่อค้าคนกลางทราบว่า ณ ปัจจุบัน
ตลาดประมูลยางมีปริมาณยางอยู่จำนวนเท่าใด พร้อมกับเปิดประมูล
ราคาภายในวันนั้น โดยในรอบ 1 เดือนจะมีการเปิดตลาดประมูล
ยาง 2 ครั้งต่อเดือน ซึ่งทุกจุดจะได้ราคาเท่ากัน

หลังการเปิดประมูลราคาเป็นที่เรียบร้อย ตลาดประมูลยางจะ
เป็นผู้ทำสัญญากับพ่อค้าคนกลาง โดยพ่อค้าคนกลางจะขนย้าย
ยางพาราออกจากตลาดประมูลยางได้ก็ต่อเมื่อนำเงินมาจ่ายก่อนแล้ว
ค่อยมีการเคลื่อนย้ายยางพารา ซึ่งลักษณะการซื้อขายแบบนี้ชาวบ้าน
เรียกว่า “หมูไป ไก่มา” เพื่อป้องกันการโกง เมื่อได้รับเงินตามที่ได้
สัญญากันไว้ตลาดประมูลยางจะทำการโอนเงินคืนให้สมาชิก เกษตรกร
ทันที ซึ่งจากการเปิดตลาดประมูลยางที่ผ่านมาจะใช้เวลาประมาณ 2 –
3 วันก็สามารถจ่ายเงินให้สมาชิกได้

- 10) ประชุมสรุปบทเรียนการเปิดตลาดประมูลยางร่วมกันของเครือข่าย และ
แนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายในประเด็นอื่น ๆ ในอนาคต เช่น จัดทำ
ข้อตกลงและทิศทางการบริหารจัดการโรงแรมแผนยางแบบมีส่วนร่วม
ของเครือข่าย การร่วมแสวงหาแนวทางในการเชื่อมโยงธุรกิจ อื่น ๆ
ภายในเครือข่ายพันธมิตรสหกรณ์(นอกเหนือจากธุรกิจยางพารา) เช่น
การร่วมลงทุนธุรกิจโรงฆ่าสัตว์ น้ำมัน ปุ๋ย และสินเชื่อ

4.2.2.4 วัตถุประสงค์เป้าหมายของเครือข่าย

- 1) เป้าหมายของเครือข่าย

เสริมสร้างองค์ความรู้ในการกระบวนการผลิตยางพารา พัฒนาระบบการตลาดยางพาราในท้องถิ่นด้วยหลักการสหกรณ์ และผลักดันการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการพัฒนาธุรกิจยางพารา

2) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกระดับความรู้ในกระบวนการผลิตยางพาราระหว่างสมาชิกผู้พึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิต
- (2) เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบตลาดยางพาราในท้องถิ่นด้วยหลักการและแนวคิดสหกรณ์
- (3) เพื่อสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาธุรกิจยางพาราในระดับท้องถิ่นจังหวัดและร่วมเรียนรู้ในระดับนโยบาย

4.2.2.5 แนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร

แนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายยางพาราจังหวัดมุกดาหาร เกิดจากกระบวนการคิดค้นของกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ที่ตกลงร่วมกันจะเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย โดยการจัดเวทีประชุมที่มีตัวแทนของทุกองค์กรที่ตกลงจะเป็นเครือข่าย ร่วมกันมาประชุม วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเชิญตัวแทนหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วม แผนงานที่วางไว้แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1) ระยะที่ 1 การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

- (1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักการและอุดมการณ์สหกรณ์
- (2) การสร้างความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และความคาดหวังที่ตรงกันของสมาชิกเครือข่าย
- (3) การวิเคราะห์ศักยภาพภายในเครือข่าย
- (4) การสร้างกรอบความร่วมมือและบริหารจัดการเครือข่าย

**2) ระยะที่2 การประสานงานและผลักดันการดำเนินงานของ
เครือข่าย**

- (1) การจัดเวทีหารือและระดมแนวทางจากการพัฒนา
เครือข่ายจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัด
- (2) จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจยางพารา
มุกดาหาร
 - กำหนดกฎระเบียบของเครือข่ายเพื่อถือใช้
 - ทดลองปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของเครือข่าย
 - ทบทวนและแสวงหาแนวทางในการพัฒนาเครือข่าย
- (3) การจัดเวทีหารือและระดมแนวทางและการพัฒนาระบบ
ตลาดยางพาราในท้องถิ่นจาก
ภาคเอกชน พ่อค้ายาง
- (4) คณะกรรมการพัฒนาเครือข่ายยางพารา กลุ่มเกษตรกร
สวนยาง ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
สังเคราะห์และจัดทำแนวยุทธศาสตร์และแผนกลยุทธ์การ
พัฒนาธุรกิจยางพาราระดับจังหวัด
- (5) จัดเวทีสาธารณะเพื่อนำเสนอแนวยุทธศาสตร์และแผนกล
ยุทธ์การพัฒนาธุรกิจยางพาราต่อ
ผู้บริหาร (ECO) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อ
แลกเปลี่ยนพิจารณา หาแนวทางแก้ไข ปรับปรุงแนว
ยุทธศาสตร์และแผนกลยุทธ์เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์และกล
ยุทธ์การพัฒนาธุรกิจยางพาราระดับจังหวัดมุกดาหาร และ
เสนอให้มีการจัดตั้งคณะทำงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนา
ธุรกิจยางพาราระดับจังหวัด อันมีองค์ประกอบคณะทำงาน
ประกอบด้วย ตัวแทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตัวแทน
กลุ่ม/สหกรณ์ในภาคเกษตรสวนยาง ตัวแทนผู้ค้ายางใน
ท้องถิ่น

3) ระยะที่3 การผลักดันแผนสู่การปฏิบัติการ

- (1) การพัฒนาเครือข่ายด้านการผลิต

- ส่งเสริมและยกระดับองค์ความรู้ด้านการผลิต เช่น การปลูก การผลิตพันธุ์ยาง การบำรุงรักษา การจัดการผลผลิต
- การพัฒนาคุณภาพยางแผ่นดิบ

(2) การพัฒนาเครือข่ายการตลาด

- การแปรรูปยางพารา ยางแผ่น ยางแผ่นรมควัน ผลิตภัณฑ์ยางพารา
- การพัฒนาระบบตลาดยางพารา ตลาดประมูลยางห้องค้ายาง

4.2.2.6 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1) ปัจจัยภายใน

- (1) มีกลุ่มเกษตรกรชาวสวนยางที่ตั้งใจทำการผลิตและมีความสนใจในการพัฒนาศักยภาพทั้งด้านการผลิตและการตลาด
- (2) มีกลุ่ม/สหกรณ์ที่มีบทเรียนความสำเร็จและประสบการณ์ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการตลาด เป็นตัวอย่างในการสร้างการยอมรับ ในการบริหารการจัดการผลผลิตและการตลาดที่ดีสามารถเป็นแบบอย่างและขยายผลสู่สมาชิกในเครือข่ายได้
- (3) ประสบการณ์ และองค์ความรู้ในการทำงานของผู้นำที่ได้รับการสนับสนุน และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- (4) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แนวคิด และองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- (5) สมาชิกมีความเห็นพ้องกันในการเข้าจัดการระบบตลาดภายในท้องถิ่นด้วยหลักการสหกรณ์

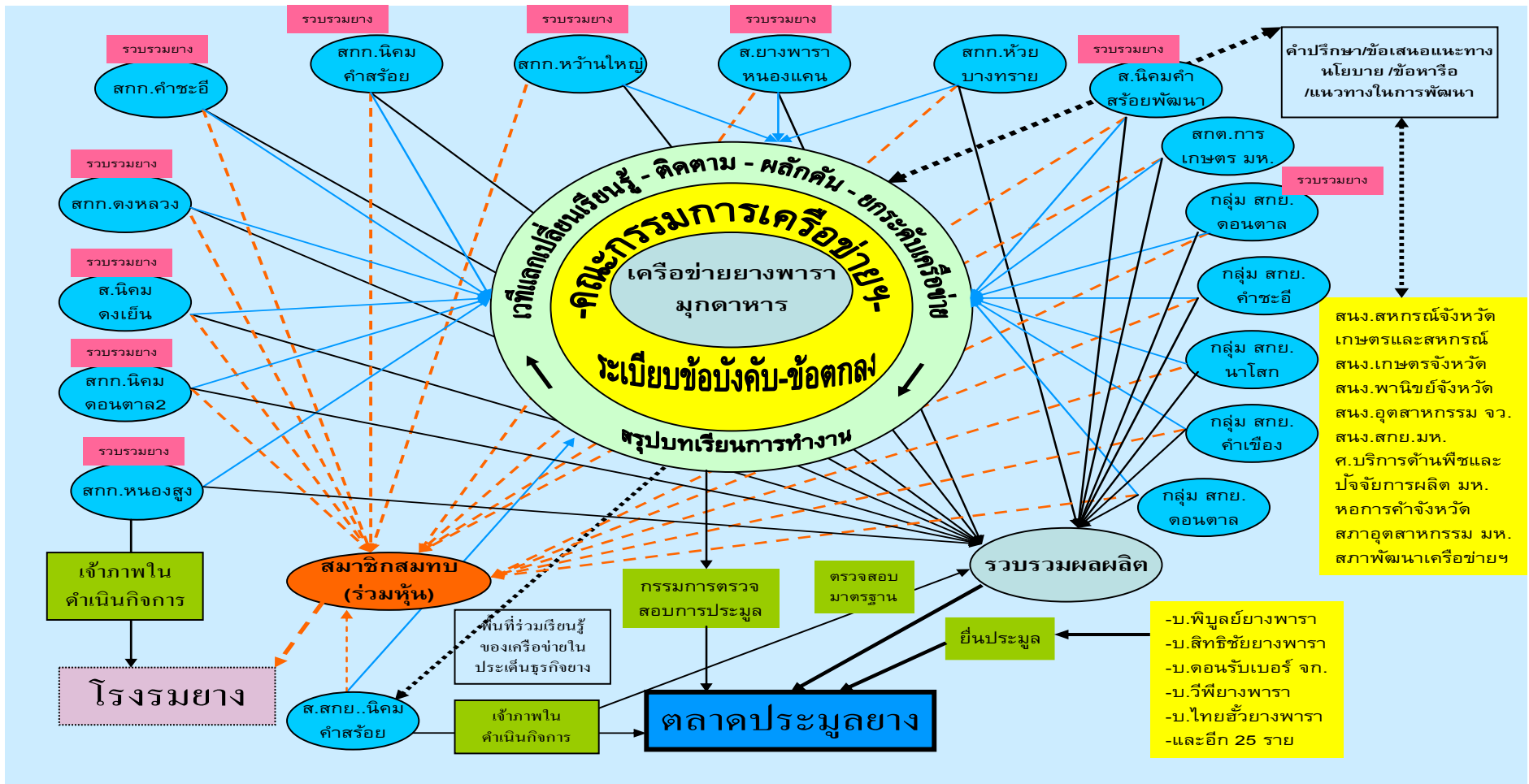
2) ปัจจัยภายนอก

- (1) มีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและให้การ

- สนับสนุน เช่น เกษตรจังหวัด สำนักงานสหกรณ์จังหวัด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการทำสวนยาง (สกย.) อุตสาหกรรมจังหวัด การค้าภายใน พาณิชย์จังหวัด ฯลฯ
- (2) การปลูกยาง การเพิ่มผลผลิตยาง การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางเป็นแผนซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์การปรับเศรษฐกิจให้สมดุลโดยส่งเสริมและสร้างโอกาสสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพในการแข่งขันเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งได้รับการเห็นชอบและสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง (Eco) ของจังหวัด
- (3) ศักยภาพการพัฒนาของจังหวัด ที่เน้นเปิดประตูสู่ประเทศอินโดจีนตามโครงการการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงเศรษฐกิจตามแนวตะวันตก-ตะวันออก (East west Economic Corridor :EWEC)และการส่งเสริมและพัฒนา ระบบรวบรวมและกระจายสินค้า (Distribution Center) และระบบโลจิสติกส์ (Logistics Management)
- (4) แผนนโยบายจากส่วนกลางในการส่งเสริมสนับสนุนและเพิ่มพื้นที่การปลูกยางในภาคอีสานในระยะที่ 2

4.2.2.7 โครงสร้างเครือข่ายและวงจรความสัมพันธ์

แผนภาพที่ 4-2 แสดงความสัมพันธ์ในเครือข่ายยางพารา

บทที่ 5 : บทสังเคราะห์เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ไขปัญหาความยากจน

บทนำ

ปัจจุบันมีนักคิดนักวิเคราะห์สังคมไทย ที่มองปัญหาความยากจนในความหมายกว้าง คือ มองความยากจนในเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หรือปัญหาเชิงนโยบายของรัฐมากขึ้น

อาจารย์ประเวศ วะสี มองว่า โครงสร้างหรือกลไกในสังคมมีลักษณะเอาเปรียบคนจนหรือทำให้คนจนจน โครงสร้างทางสังคมที่ทำให้เกิดความยากจนมีอย่างน้อย 10 ประการคือ 1) พรรคชนเผ่า ๑ ของสังคมที่รังเกียจคนจน คิดว่าคนจนเพราะเวรกรรมในชาติก่อน พรรคชนที่รังเกียจการใช้แรงงาน การแต่งตัวแบบปอน ๆ ฯลฯ 2) โครงสร้างทางกฎหมาย 3) โครงสร้างการใช้ทรัพยากร 4) ระบบการศึกษา 5) ระบบการธนาคาร 6) ระบบการสื่อสาร 7) ระบบราชการ 8) การกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ 9) ระบบการเมือง 10) สังคมอ่อนแอ ขาดการรวมกลุ่มร่วมกันคิดร่วมกันทำให้มีพลังเข้าใจปัญหา โครงสร้างทางสังคมทั้ง 10 อย่างเอื้อต่อกันรวยและเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความยากจนเชิงโครงสร้าง ซึ่งไม่ใช่ยากจนเพียงเพราะไม่ขยันหรือไม่ดี ดังนั้นจึงจะต้องแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างทางสังคมทั้ง 10 ประการนี้ให้ได้ จึงจะมีทางแก้ความยากจนได้

อาจารย์เสน่ห์ จามริก มองว่า ความยากจนในปัจจุบันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยระบบโครงสร้างสังคมและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 40-50 ปีที่ผ่านมา ที่ทำให้การแบ่งสรรทรัพยากรโน้มเอียงไปในทางที่ทำให้คนมีได้เปรียบ คนจนเสียเปรียบ ไม่ใช่เป็นเรื่องแค่คุณสมบัติส่วนตัว ที่คนบางคนจนเพราะไม่ยอมเอาดี ไม่ยอมขยันเหมือนในยุคอดีต

อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ มองว่า ความยากจนในโลกปัจจุบันไม่ได้เป็นปัญหาของปัจเจกชน ที่บางคนมีรายได้น้อย บางคนมีรายได้มาก หากเป็นผลพวงมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้การครอบงำจากประเทศมหาอำนาจ ที่ได้แย่งเอาทรัพยากรที่ประชาชนทั่วไปเคยใช้อยู่ แหล่งจับปลา ทรัพยากรชายฝั่ง ไปให้คนอื่นใช้ เช่น ทำเป็นเขื่อนสร้างกระแสไฟฟ้า เอาไปทำนา กุ้ง ปล่อยุให้เรือกระตักทำลายสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ทำให้ประชาชนไร้สมรรถภาพที่จะเข้าถึงทรัพยากรในการดำรงชีวิต จึงต้องกลายเป็นคนจน ไร้อำนาจในการตัดสินใจ ทั้งในตลาดและในการเมือง ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้เหมือนเมื่อก่อน จึงต้องกลายเป็นคนจนการไร้สมรรถภาพไร้อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรในที่นี้ อาจารย์นิธิ ยังมองกว้างถึงทรัพยากรในด้านการศึกษา ซึ่งกลายเป็นสมบัติของคนชั้นกลางที่คนจนเข้าไม่ถึงมากขึ้น ส่วนที่คนจนเข้าถึงก็มักเป็นการศึกษาประเภทใช้ประโยชน์

ไม่ได้จริง (เสนห์ จามริก และคณะ คลังสมองคนจน หนังสือชุดความรู้เล่มที่ 5 สถาบันพัฒนา
การเมือง 2543)

กล่าวโดยรวมก็คือ ควรเข้าใจความหมายของความยากจน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง
สังคม และวัฒนธรรม และเข้าใจที่มาของความยากจน ว่าถูกกำหนดโดยเงื่อนไขหลายประการ
เงื่อนไขที่สำคัญคือ ระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ที่มีลักษณะเอื้อคนรวย และเอา
เปรียบคนจน และนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ที่เป็นตัวสร้างความ
ยากจนยุคใหม่เพิ่มขึ้น

5.1 ตัวแบบในการวิเคราะห์ความยากจนสมัยใหม่

จากการศึกษาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่มุกดาหาร
พบว่า ภาวะความยากจนนั้นเกี่ยวข้อย่างมีเหตุมีผลกับการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง ทั้ง
ด้านความสัมพันธ์ทางการผลิต ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์
ระบบคิดเชิงคุณค่า หรือกระบวนการทัศน์ ซึ่งสามารถสังเคราะห์ภาวะความยากจนและการแก้ไข
บรรเทา ด้วยกระบวนการเครือข่ายเชิงคุณค่าได้ดังนี้

5.1.1 ภาวะความยากจนสมัยใหม่ในสังคมไทย

การวัดการกระจายรายได้ของคนไทยพบว่า ยิ่งพัฒนา การกระจายรายได้ของกลุ่มคนต่าง ๆ
ในประเทศยิ่งมีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงมากขึ้น ในปี 2518/19 คนที่รวยที่สุด 20% มีรายได้ 49.3% ของ
คนทั้งประเทศ คนอีก 80% มีรายได้ 50.7% แต่อีก 23 ปีต่อมาคือ ปี 2542 คนที่รวยที่สุด 20% มี
รายได้เพิ่มขึ้น 58.5% ขณะที่คน 80% มีรายได้ลดลงเหลือเพียง 41.5% ของรายได้ของคนทั้ง
ประเทศ (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และคณะ เศรษฐศาสตร์การเมือง(เพื่อคนจน)2543)

ดังนั้นจึงควรจำกัดความคนจน ให้ครอบคลุมคนยากจนขัดสนในด้านสังคม การเมือง
และวัฒนธรรมด้วย และหาตัวชี้วัดทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม ด้วย และหาตัวชี้วัด
ทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรม(ที่ยังเป็นข้อถกเถียงอยู่) ซึ่งต่างจากตัวชี้วัดทางรายได้หรือทาง
เศรษฐกิจ มาพิจารณาประกอบกับตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจ จึงจะเห็นภาพความยากจนซึ่งเป็นปัญหา
เชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมอย่างเป็นองค์รวม และสามารถวิเคราะห์สาเหตุของความยากจน
ทั้งจากปัจจัยภายนอก (ทุนนิยมโลก) และปัจจัยภายใน (โครงสร้างเศรษฐกิจสังคมในประเทศที่เป็น
เผด็จการล้าหลัง) ปัญหาผลกระทบปัญหาความยากจนต่อสังคม และแนวทางแก้ไขปัญหาคความ
ยากจนได้อย่างถูกต้องหรือใกล้เคียงความเป็นจริงได้มากขึ้น

แผนภาพที่ 5-1 แสดงกรอบวิเคราะห์ความยากจนสมัยใหม่

จากแผนภาพจะพบว่าความยากจน มีความเป็นมาเชิงพลวัตของความยากจน อันเกี่ยวข้องกับหลายระบบด้วยกัน มีความซับซ้อนในกระบวนการ/ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์จากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งภาวะความยากจนไม่ได้จำกัดเฉพาะความขาดแคลนด้านเศรษฐกิจ(เงิน) ในปัญหา สย. 8 ปัญหา และใช้กระบวนการสังเคราะห์เฝ้าระวังความยากจนที่ปลายเหตุแต่ถ่ายเดียว ซึ่งพอจำแนกแต่ละระบบความสัมพันธ์ได้ดังนี้

5.1.1.1 ความยากจนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิต

เมื่อประเทศกำลังพัฒนาเริ่มพัฒนาวิธีการผลิตและวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ในระยะแรก ๆ ดุเหิน ๆ เหมือนจะดีที่ทำให้ประชาชนมีรายได้เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น มีสินค้าให้จับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น แต่ยิ่งพวกเขาพัฒนาการเกษตรเป็นแบบการผลิตเพื่อขายมากขึ้น ทำให้เกิดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกมากขึ้น ประชาชนถึงได้พบในตอนหลังว่ารายจ่ายเพิ่มสูงเร็วกว่ารายได้ เกษตรกรต้องเป็นผู้เช่า, เป็นหนี้ ต้องซื้อแพลงขายถูก ทำงานหนักเพิ่มขึ้น เสี่ยงภัยและได้รับมลภาวะเพิ่มขึ้น คนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตลดลงกว่าวิถีชีวิตในยุคสมัยเกษตรยังชีพแบบดั้งเดิม

ก่อให้เกิดภาวะขาดแคลนปัจจัยการผลิตและปัจจัยการยังชีพที่เหมาะสม เช่น ไม่มีที่ดิน, ที่ดินไม่ดี ขาดน้ำ ไม่มีเงินทุน ไม่มีอุปกรณ์การผลิตของตนเอง ต้องกู้หนี้ยืมสิน ต้องเช่า ดันทุนสูง ประสิทธิภาพต่ำ ผลตอบแทนต่ำ การบริโภคต้องซื้อมากขึ้น ไม่มีป่า, ทะเล, สภาพแวดล้อมที่จะพึ่งพาหาอาหารจากธรรมชาติหรือผลิตเองได้เหมือนในอดีต จึงเป็นผู้เสียเปรียบจากระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมผูกขาด การเปลี่ยนวิธีการผลิตจากการปลูกข้าวและทำเกษตรผสมผสานเพื่อกินเพื่อใช้มาปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขาย ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น แต่ได้ผลตอบแทนต่ำ เพราะระบบพ่อค้าผูกขาด, การเป็นหนี้เรื้อรัง และเสียดอกเบี้ยสูง การเสียเปรียบในเรื่องซื้อแพลงขายถูก

กระบวนการตลาดผ่านนโยบายบางนโยบายได้เอื้อให้เกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการเกษตรแบบผสมผสานเพื่อกินเพื่อใช้ ไปเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อขายหาเงินไปซื้อของกินของใช้ ทำให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองด้านอาหารและเครื่องใช้ไม่สอยได้ลดลงจากเดิม และเปลี่ยนมาพึ่งพาการใช้เงินและระบบตลาดที่มีลักษณะผูกขาดมากขึ้น เกษตรกรในยุคตั้งแต่มีการพัฒนาการเกษตรแบบทุนนิยมต้องตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบ ต้องทำงานหนักขูดรีดแรงงานของตนเองเพิ่มมากขึ้น อพยพโยกย้ายพลัดพรากจากครอบครัว บ้านเกิด เมืองนอน มีรายได้เป็นตัวเงินสูงขึ้น แต่รายจ่ายกลับเพิ่มมากกว่ารายได้ ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบากขึ้น ดังวาทะกรรมของชาวนาภาคกลางในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 ว่า “ทำนาปีมีแต่หนี้กับซัง ทำนาปรังมีแต่ซังกับหนี้”

จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตดังที่กล่าวมา ก่อให้เกิดภาวะ **จนโอกาส** นำไปสู่ความยากจนในปัจจุบัน**จำเป็นพื้นฐาน** (Basic needs) ในการดำรงชีพ ซึ่งมักถูกตีค่าว่าเป็นเงินตรา

5.1.1.2 ความยากจนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม

จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิต ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากนโยบาย และการผลักดันทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ก่อให้เกิดการยอมรับระบบกรรมสิทธิ์เพียง 2 ระบบ คือ กรรมสิทธิ์ของรัฐ และกรรมสิทธิ์เอกชน กระบวนการดังกล่าวได้ทำลายวิถีชีวิตชุมชนแบบยอมรับกรรมสิทธิ์ร่วม เช่น ในเรื่องป่าไม้ ที่ทำกิน ทรัพยากรต่าง ๆ และการอยู่แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ไปเป็นวิถีชีวิตแบบการแข่งขันทรัพยากรไปเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน เพื่อแสวงหากำไรสูงสุดและการบริโภคสูงสุด การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในสังคมเกษตรแบบดั้งเดิม ซึ่งนักวิชาการเรียกว่า ความมั่นคงหรือเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมหายไป ชีวิตเกษตรกรในระบบทุนนิยมมีความเสี่ยงและยากลำบากแบบตัวใครตัวมันมากขึ้น

กระบวนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมจากระบบเกื้อกูลพึ่งพากัน ในวิถีการผลิตแบบสังคมเกษตรเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความสัมพันธ์เชิงคู่แข่งชั้น ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจ ก่อให้เกิดภาวะความยากจนในระบบความสัมพันธ์ทางสังคม **จนมิตร จนเพื่อนฝูง** ดำรงชีวิตในภาวะโดดเดี่ยวในระบบปัจเจก อีกทั้งจากภาวะการแข่งขันกันทำให้ระบบคุณค่าที่ยกระดับความเป็นมนุษย์อย่างเช่น ระบบศีลธรรม จริยธรรม ถูกละเลย เน้นและแสวงหาความพึงพอใจ หรือรสนิยมในระดับปัจเจกเป็นสำคัญ ทำให้ความผิดชอบต่อส่วนร่วม หรือ **“สำนึกทางสังคม”** ต่ำ ดังนั้นความยากจนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมจึงสะท้อนคุณภาพสังคม คุณภาพชีวิตได้อีกทางหนึ่ง

5.1.1.3 ความยากจนเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบคิดเชิงคุณค่า

จากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคม ประกอบกับการจัดระบบการศึกษาและการพัฒนาทางเทคโนโลยีข่าวสาร ก่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ที่เอื้อต่อการขยายตัวของระบบตลาด ในลักษณะความพึงพอใจ หรือ **“ปัจเจกนิยม”** ผู้ที่เสียเปรียบจากระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมือง

ก่อให้เกิดระบบคิดแบบอำนาจนิยม ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ การเล่นพวกเส้นสาย ผู้ที่เสียเปรียบจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตมักนับถือเงินเป็นเป้าหมายและเกิดภาวะแข่งขันการสะสมทุนหรือการ อวดร่ำอวดรวย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทั้งสองระบบ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการบริโภค หรือ **บริโภคนิยม** ตามแรงผลักดันของกลไกตลาด คนจนผู้มักจะมีความรู้น้อย อำนาจต่อรองน้อย ยิ่งเป็นผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบง่ายแทบทุกด้าน พวกเขาต้องจ่ายค่าบริการแพงกว่าคนอื่น ต้องจ่ายภาษีเถื่อน หรือค่านายหน้าให้กับผู้มีอำนาจมากกว่า และจ่ายภาษีทางอ้อมคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้สูงกว่าคนอื่น ๆ หรือแม้แต่การยอมทำงานในลักษณะเสี่ยงภัย งานที่อันตราย การผลิตที่ซู่ตริตแรงงานตนเอง และผู้อื่น หรืองานที่ไม่คำนึงถึงค่าความเป็นคนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อสนองต่อความต้องการและรสนิยมการบริโภคที่แอบแฝงในระบบตลาด ทำให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ถูกริดรอน ละเมิด หรือ **จนศักดิ์ศรี** เช่น การค้ามนุษย์ แรงงานข้ามชาติ การขายบริการทางเพศ เมียเช่า เพื่อแลกกับโอกาสที่เสียไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตและสังคม เช่น โอกาสทางการศึกษา โอกาสในการเข้าถึงส่วนแบ่งทางการตลาด โอกาสในการเลื่อนสถานะทางสังคม หรือหนีจากเกณฑ์ความยากจน หรือภาวะ**ความยากจนทางความคิด** เกิดค่านิยมที่เชิดชูคนรวยและความร่ำรวยที่สะท้อนให้เห็นในสื่อทุกแขนง หรือสะท้อนในวาทะกรรมของชาวบ้านว่า “คนรวยทำอะไรก็ไม่ผิด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ที่เคยสอดคล้องกับระบบศีลธรรม จริยธรรมมาสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ทำให้ระบบความรู้คุณค่าด้านศีลธรรมและจริยธรรมเบี่ยงเบนคลาดเคลื่อนและยากที่จะแยกแยะได้ระหว่างระบบมูลค่า และระบบคุณค่า

5.1.2 เครือข่ายยางพารากับการแก้ไขปัญหาความยากจน

5.1.2.1 มิติด้านเศรษฐกิจ

การรวมกลุ่มและจัดตั้งเพื่อจะทำการดำเนินงานตามแผนและข้อเรียกร้องของตนมีพลังอำนาจ(ไม่ใช่การร้องขอ) การต่อรองราคากับระบบตลาดในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการผ่านตลาดประมูลเพื่อปกป้องมูลค่าผลผลิต จากการแทรกแซงราคาของพ่อค้าคนกลาง และพ่อค้าเร่ การสร้างเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกร ยางพาราอีกด้านหนึ่งเพื่อที่จะประสานข้อเรียกร้องของสมาชิกที่หลากหลายและแตกต่างกัน จัดทำเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจยางพาราเพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานความร่วมมือ แบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียและสิทธิที่จะได้รับการ

ส่งเสริมสนับสนุน (หรือสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา)หรือรับรู้รับทราบทิศทาง นโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตยาง จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่ได้รับการส่งเสริมในทางนโยบาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เกษตรกรผู้มีส่วนได้เสียจะได้มีกระบวนการลุกขึ้นติดตาม ตรวจสอบทิศทางการพัฒนาตามนโยบายดังกล่าว ซึ่งจากการพัฒนาตามนโยบาย ด้านการเกษตรในอดีตที่ผ่านมา (เช่น ข้าว ลำไย ฯลฯ) ส่วนมากเกษตรกร หรือ “ผู้ผลิต” ที่อยู่ในสายพานการผลิตอันดับต้น ๆ มักถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกตรึงราคา สิทธิอันพึงมีพึงได้จากการผลิต (ในระบบตลาดที่เป็นธรรม) ก่อให้เกิดระบบตลาดที่ ผูกขาดไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ผลิต กระบวนการลุกขึ้นตรวจสอบ เสนอแนะแนวทาง และแสดงความต้องการในการพัฒนาตนเอง เป็นศักยภาพที่สะท้อนถึงสิทธิและ ศักดิ์ศรีของผู้ถูกพัฒนา ในเจตน์จำนงค์ที่ต้องการกระบวนการผลิตที่ไม่เบียดเบียน ผู้อื่นและตนเอง (ซูดริตแรงงานตนเอง) และต้องการสร้างระบบตลาดที่เป็นธรรม อัน สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นคนในด้านคุณธรรม

5.1.2.2 มิติด้านสังคม

รูปแบบ “เครือข่าย” เป็นการค้นพบหนทางการเอาตัวรอดและการพัฒนาที่เป็นของตนเองอยู่แล้วในหมู่บ้าน หลายแห่งและหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการทำวนเกษตรกรรม, การทำกลุ่มออมทรัพย์, การทำเกษตรทางเลือกประเภทต่างๆ, การจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามวิถีทางของตนเอง เช่น จัดการป่า, แหล่งน้ำและ ที่ดิน, และการจัดกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง ฯลฯ เป็นต้น

สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กันกว้างไกล ข้ามหมู่บ้าน ข้ามตำบล ข้าม อำเภอ ที่ได้ยกระดับข้ามผ่านผลประโยชน์เฉพาะหน้า ไปสู่ความสำนึกถึงองค์รวมของ “สังคม” และผลประโยชน์ของ “ส่วนรวม”

เครือข่ายความสัมพันธ์ตลอดจน “สำนึกทางสังคม” ที่เกิดขึ้นนี้ เกิดขึ้นนอก อำนาจของตลาดและนอกอำนาจของรัฐ ฉะนั้น จึงมี “สำนึกทางสังคม” ชนิดหนึ่ง ที่ปรากฏเด่นชัดขึ้นในหมู่บ้านระดับล่าง อันเป็น “สำนึกทางสังคม” ในลักษณะที่เป็น “สังคม” จริงๆ ไม่ใช่สิ่งที่ถูกรัฐหลอหลอมขึ้น หรือไม่ใช่ความเป็นลูกค้ำของ ตลาดอันเดียวกันเท่านั้น

เครือข่ายยางพาราก็อยู่ในข่ายความสัมพันธ์อันนี้ ด้วยสำนึกทางสังคมที่ มองว่ากระบวนการผลิตและกลไกการตลาดที่ไม่เป็นธรรม จึงแสวงหา “ระบบตลาด

ที่เป็นธรรมในสังคม” เครือข่ายยางพาราได้ก่อให้เกิดสำนึกเล็ก ๆ อันนี้ ท่ามกลางกระบวนการที่ซับซ้อนของกลไกการตลาด ซึ่งมีนักวิชาการบางท่านกล่าวไว้ว่า

“ กลไกตลาด คือ มือที่มองไม่เห็น
 กลไกรัฐ คือ มือที่มองเห็น
 กลไกประชาชน คือ ดินที่มองเห็น “

(ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ :นิเวศน์เศรษฐศาสตร์ 2544)

กระบวนการหล่อเลี้ยงสำนึกอันนี้จะอยู่ได้และเติบโตใหญ่ จึงด้วยการเรียนรู้สิ่งที่อยู่ระหว่าง 3 กลไกและการแสวงหามิตร ที่มีสำนึกในแนวทางเดียวกันทั้งส่วนภาครัฐ ภาคการตลาด และภาคประชาชนผู้ผลิต เพื่อลดความเป็นศัตรูจากภาวะ “คู่แข่ง” มาสู่ความเป็นมิตรในฐานะ “ผู้มีส่วนร่วม” เพื่อลดช่องว่างจาก “ความได้เปรียบ-เสียเปรียบทางตลาด” สู่ภาวะ “การสร้างโอกาสเข้าถึงตลาดอย่างเท่าเทียมกัน”

5.1.2.3 มิติด้านกระบวนการเรียนรู้

เครือข่ายคุณค่าได้เปิดพื้นที่การเรียนรู้ในหลายระดับซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการ “ปลดปล่อย” จากภาวะ “ความยากจนทางปัญญา” อันเนื่องมาจากการ “ถมทับ เบียดขับให้เป็นอื่น และครอบงำ” จากกระบวนการทัศน์การพัฒนาแนวภาวะทันสมัย (Modernization) สู่การแบ่งปันทางความรู้และกระบวนการเรียนรู้ระดับต่าง ๆ เช่น

การเรียนรู้ระดับบุคคล (ประเวศ วะสี : 2542) เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อฝึกฝนตนเอง ดังนี้ คือ การคิดวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง(เหตุปัจจัย-ทางออก) การฝึกสังเกตปรากฏการณ์สิ่งรอบตัว, การฝึกบันทึกด้วยเทคนิคต่าง ๆ การนำเสนอต่อแลกเปลี่ยนในที่ประชุมกลุ่ม, การฝึกการฟัง, การฝึกปุจฉา – วิสัชนา, การฝึกตั้งสมมุติฐานและตั้งคำถาม, การฝึกหาคำตอบ เป็นต้น

การเรียนรู้ในระดับกลุ่ม จากการเรียนรู้โดยการทำงานร่วมกัน เช่น การประชุม/หารือทั่วไป การอภิปรายกลุ่ม การสาธิต การวางแผนและการนำไปปฏิบัติ การร่วมสรุปผลหลังการปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันและสื่อสารสู่สมาชิกและชุมชนด้วยการใช้สื่อที่มีในชุมชน เช่น สื่อวิทยุและการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้ตามธรรมชาติ

การเรียนรู้ในระดับเครือข่าย เพื่อเกิดความสัมพันธ์ ของ “คน” ในการ แลกเปลี่ยนความรู้ ให้กำลังใจ ประสานกำลังทรัพยากรและความร่วมมือ ฟังพากัน ในการแก้ปัญหา ยกฐานะเป็นเครือข่ายระหว่างพื้นที่ มีแผนและแนวทางร่วมกัน

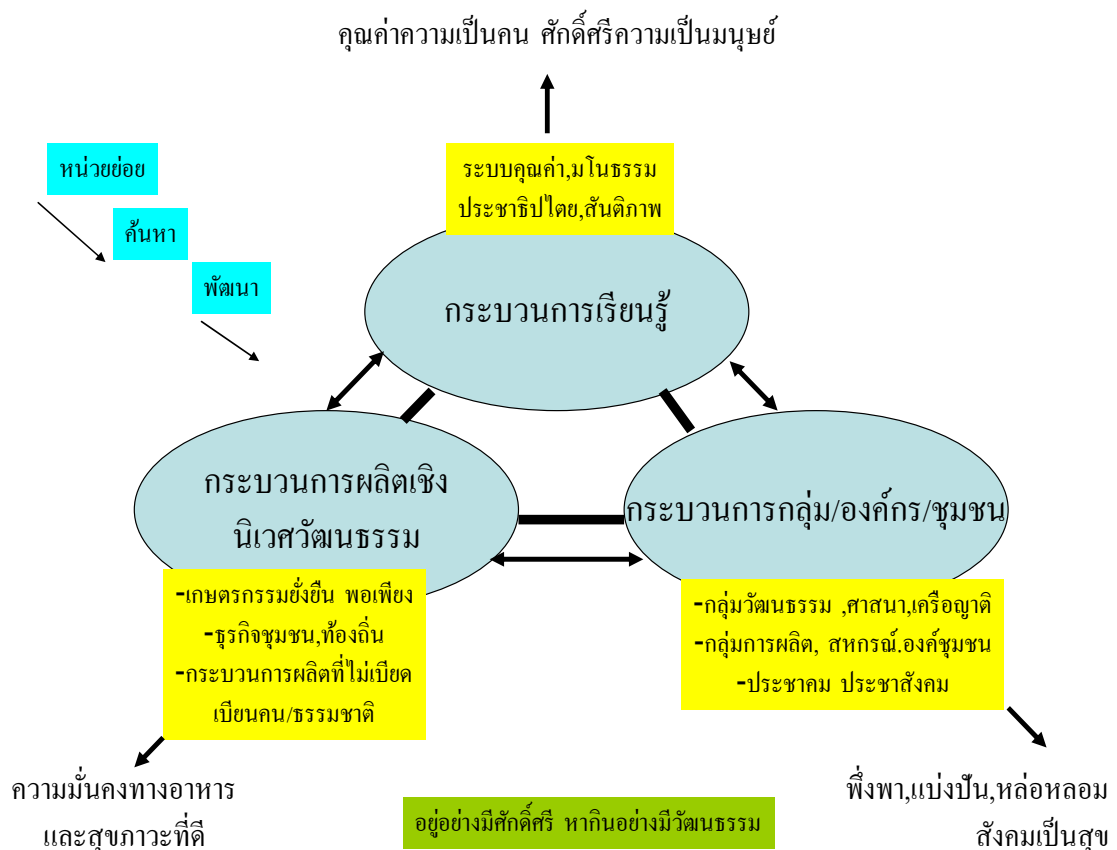
กระบวนการเรียนรู้ในระดับต่าง ๆ เหล่านี้ดำเนินไปเพื่อลดช่องว่าง “ความไม่รู้” และเป็นการเพิ่มพื้นที่ให้กับความร่ำรวยทางโอกาสในการที่จะแก้ไขปัญหา ความยากจนของตนเอง ของญาติมิตร และเพื่อนฝูง สอดคล้องกับวาทะกรรม โบราณที่ว่า “มีปัญญา เหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน”

5.2 สรุปผลการวิเคราะห์

5.2.1 เครือข่ายคุณค่ากับการแก้ไขปัญหาความยากจน

กล่าวโดยสรุปจากตัวแบบในการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าสถานภาพ และ บทบาทของเครือข่ายคุณค่าในท้องถิ่นนั้นสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ทั้งโดยตรง และทางอ้อม ได้แผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 5-2 แสดงเครือข่ายคุณค่ากับการแก้ไขปัญหาความยากจน

การสร้างเครือข่ายคุณค่า คือ กระบวนการที่คนจนและคนด้อยโอกาสได้ลุกขึ้นมา แก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเอง ขณะที่กลไกโครงสร้างส่วนบนต้องเอื้อให้มีการเข้าถึง และมีสิทธิเสมอภาค ศักดิ์ศรีกับคนอื่นที่จะต่อรองและมีโอกาสในเชิงนโยบายได้อย่างเท่าเทียมกัน การจะทำได้เช่นนั้นได้ คนจนก็ต้องมีสถานะทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ มโนธรรม (หรืออุดมการณ์) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมวงกว้าง ไม่ได้เป็นแต่เพียงคนที่น่าเวทนาอันควรได้รับความเอื้ออาทรจากคนอื่นเท่านั้น หากแต่ได้มีการประสานเชื่อมโยงของประชาชนในท้องถิ่นที่ทำให้เกิด "สำนึกทางสังคม" เพื่อแสดงถึง "การมีตัวตน" และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มี "สิทธิ" และ "ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์" หรือมีความ "เป็นคนเหมือนกัน" มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง และเอื้อเพื่อแก่ผู้อื่น เมื่อ "มีโอกาส" กระบวนการและเป้าหมายอันนี้จึงควรเป็นเป้าหมายแรก ๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น ความยากจนยุคใหม่ซึ่งมีความยากจนขึ้นอยู่กับการที่คนหาเงินได้ไม่พอกับรายจ่ายที่จำเป็นส่วนใหญ่แล้วถูกสร้างขึ้นโดยระบบเศรษฐกิจทุนนิยมผูกขาด(ที่ได้ปิดกั้นสิทธิการเข้าถึงระบบตลาดเสรีที่แท้จริง) ที่ทำลายทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรม วิถีชีวิต ชุมชนแบบดั้งเดิม(ด้วยกระบวนการผลิตที่เป็นการเบียดเบียน) ซึ่งเปรียบเสมือนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน

การพัฒนาแบบทุนนิยมผูกขาด ทำให้คนบางส่วน นายทุน, พ่อค้า, ผู้ประกอบการ รายใหญ่,คนชั้นกลาง รวยขึ้น แต่ทำให้คนส่วนใหญ่จนลง นี่คือการยากจนขนานใหญ่ เป็นความยากจนเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมสมัยใหม่ ซึ่งต่างไปจากความยากจนเชิงเปรียบเทียบในสังคมเกษตรดั้งเดิมสมัยก่อนทุนนิยมโดยสิ้นเชิง

การพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ มีแง่บวกในด้านการพัฒนา สาธารณสุข การศึกษา วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการบริหารจัดการที่ช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต ช่วยเพิ่มผลผลิต ทำให้บางประเทศ หรือคนบางกลุ่มมีฐานะความเป็นอยู่ ที่ดีขึ้นจากเดิม อัตราการตายของแม่และเด็กลดลง, คนอายุเฉลี่ยยืนยาวขึ้น ฯลฯ แต่ผลกระทบในแง่ลบของระบบทุนนิยมโลกที่มีลักษณะผูกขาดแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา นั้น โดยส่วนรวมแล้วทำให้คนส่วนน้อยเพียงราว 20% ของคนทั้งโลกเท่านั้นที่รวยขึ้น คนส่วนใหญ่อีก 80% ถูกทำให้ยากจน ขัดสนและอยู่ในภาวะยากลำบากมากขึ้น ทรัพยากร, ทุนทางสังคมวัฒนธรรม(ชุมชนที่เคยเข้มแข็งและช่วยเหลือเกื้อกูลสมาชิกได้อย่างดี ถูกทำลายมากขึ้น มีการแก่งแย่งแข่งขันแบบเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงควรที่จะมองผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมผูกขาด ทั้งแง่บวกและแง่ลบอย่างวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ใช่มองแต่แง่บวกแง่เดียว เราถึงจะเข้าใจปัญหาความยากจนได้อย่างแท้จริง

5.2.2 ปัจจัยเด่นของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาความยากจน

- 1) ระบบเครือข่ายช่วยป้องกัน และลดความเสี่ยงการเกิดปัญหาความยากจนในชุมชนไม่ให้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เพราะเครือข่ายสามารถเข้าไปจัดการและสร้างพลังอำนาจต่อรองกับระบบตลาด และระบบการผลิตในท้องถิ่นนั้นช่วยเหลือสมาชิกได้ในระดับหนึ่ง
- 2) เครือข่ายได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยงองค์ความรู้ทั้งภายในและภายนอก ซึ่งทำให้เกิดการรู้เท่าทันสถานการณ์ และสามารถปรับตัวรองรับสถานการณ์ที่เข้ามากระทบได้
- 3) การสร้างระบบการพึ่งตนเอง ทั้งในด้านการเรียนรู้ เศรษฐกิจ และสังคม หรือ “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนจากการพึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไปที่มักถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลไกตลาดในระบบทุนนิยมเสรี และโลกาภิวัตน์
- 4) นอกจากเครือข่ายจะช่วยแก้ไขและบรรเทาความยากจนในระดับหนึ่งแล้วยังยกระดับคุณค่าความเป็นคนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในคุณค่าแห่งการพึ่งพา แบ่งปัน ไม่เบียดเบียน

5.2.3 ปัจจัยด้อยของเครือข่ายของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาความยากจน

- 1) เครือข่ายคุณค่า และกลุ่ม/องค์กรในท้องถิ่นโดยทั้งหมดไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนา “ทรัพยากรมนุษย์” อย่างจริงจัง เพราะว่าเครือข่ายมุ่งเป้าไปยังการพัฒนาในเชิง “ปริมาณ” มากกว่าจนกลายเป็นจุดด้อยที่อาจจะมีผลกระทบต่อความยั่งยืนของการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
- 2) เครือข่ายจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากภาคีพัฒนาต่างๆ ภายนอกทั้งในด้านทรัพยากรทุน และวิชาการ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้สำหรับการบริหารจัดการองค์กร และการตลาด
- 3) ผลประโยชน์ทับซ้อนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายการยกระดับหรือเส้นทางเมืองภายในองค์กรของผู้นำ และเครือข่ายมากกว่าการให้คุณค่า และความสำคัญต่อเป้าหมายที่แท้จริงขององค์กร หรือเครือข่ายรวมไปถึงความขัดแย้งในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มกับ

เครือข่าย เพราะว่า “กลุ่ม และเครือข่าย” เป็นพื้นที่ทางสังคมของการช่วงชิงการนำนั่นเอง

- 4) ปัจจัยเชิงโครงสร้างระดับบนของกลไกตลาดยางพาราส่งผลต่อความมั่นคงยั่งยืนของเครือข่ายยางพาราและจะส่งผลต่อสมาชิกในอนาคต ถึงแม้ว่าจะต่อรองและจัดการตลาดระดับท้องถิ่นได้ระดับหนึ่งก็ตาม

5.2.4 แนวทางการเสริมศักยภาพในอนาคต

จำเป็นต้องมีหน่วยย่อยในการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อยกระดับกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการผลิต กระบวนการกลุ่มในระดับฐานสมาชิก เพื่อ

- 1) ตอกย้ำสร้างความเข้มแข็งของการดำเนินการเครือข่ายและยกระดับศักยภาพการเรียนรู้ภายในเครือข่าย และระหว่างเครือข่ายกับสมาชิก
- 2) การผลักดันและยกระดับเครือข่ายสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง/แนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตยางในระดับจังหวัด
- 3) พัฒนาต่อยอดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ในประเด็นยางพาราสู่ประเด็นอื่น ๆ เช่น ประเด็นปุ๋ยอินทรีย์ สินเชื่อ โรงเนื้อสัตว์

บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการดำเนินการ

6.1.1 แผนการวิจัย

การดำเนินงานการวิจัยได้เป็นไปตามแผนการวิจัยที่เสนอต่อชุดโครงการวิจัย แต่มีความไม่เหมาะสมในมิติของระยะเวลากับฤดูกาลผลิตของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้แผนงานที่วางไว้ในแต่ละช่วงเลื่อนออกไป แต่ถ้าพิจารณาในเชิงกระบวนการวิจัย ที่วิจัยสามารถดำเนินงานได้ครบกระบวนการวิจัย ภายใต้กรอบแนวคิดหลักของชุดโครงการ ทั้งนี้ ในช่วงของการดำเนินงานคณะวิจัยได้มีการปรับแผนการดำเนินงานและวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยยึดเอาข้อเสนอจากเวทีในแต่ละครั้งนำไปปรับหรือกำหนดวิธีการ รูปแบบในกิจกรรมครั้งต่อไป โดยที่วิจัยยังคงยึดยุทธศาสตร์ และเป้าหมายการวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดหลักของชุดโครงการ และจากการวิจัยพบว่า

6.1.1.1 การจัดกิจกรรมเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กร

การทำความเข้าใจเรื่องการจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานขององค์กร และการเชื่อมโยงเครือข่าย และเวทีสร้างกรอบแนวทางในการจัดทำแผนความร่วมมือ นั้นพบว่า

- 1) การลงพื้นที่และการจัดวงคุยเพื่อสร้างความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการร่วมกับผู้นำกลุ่มเป้าหมาย (Informal meeting) ก่อนการจัดเวทีตามแผนงาน มีส่วนช่วยเตรียมความพร้อม และความเข้าใจในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายค่อนข้างสูง เนื่องจากผู้นำกลุ่ม/องค์กรได้มีโอกาสพบปะพูดคุยสร้างความคุ้นเคย และไว้วางใจ หรือเชื่อใจนั่นเอง จึงถือว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานในช่วงการเตรียมชุมชน (community preparation phase) ที่ค่อนข้างสำคัญ และต้องกระทำบ่อยๆ อย่างต่อเนื่อง
- 2) การสื่อสาร ที่วิจัยพบว่า การสื่อสารต้องใช้การสื่อสาร 2 ทาง คือ การสื่อสารอย่างเป็นทางการด้วยเอกสารซึ่งจำเป็นที่จะต้องใช้ใน

กรณีที่เกิดต่อกับหน่วยราชการ หรือในช่วงของการดำเนินงานใน
ระยะเริ่มต้นโครงการ และการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการด้วยการ
ลงเยี่ยมกลุ่ม / องค์กรเป้าหมาย ซึ่งวิธีที่ 2 จะเป็นการสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างทีมวิจัยและพื้นที่เป้าหมาย หากทีมวิจัย
ไปเชิญกลุ่มหรือองค์กรด้วยตนเองพบว่ากลุ่ม/องค์กรและสหกรณ์
จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเป็นความสัมพันธ์ที่ยาวนาน
เพราะเป็นการสื่อสาร 2 ทาง สงสัยหรือมีประเด็นอะไรสงสัยก็
สามารถแลกเปลี่ยนได้ทันที

- 3) การกำหนดแผนงานการงานต้องมีการวางแผนในเชิงกระบวนการ
ซึ่งกระบวนการที่ดีจะต้องเกิดจากข้อเสนอใน 2 ส่วน คือ (1) เกิด
จากข้อเสนอในแต่ละเวทีที่กลุ่มผู้เข้าร่วมจะเป็นคนกำหนดร่วมกัน
ว่าจะทำอะไร อะไร เมื่อไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยจะ
มีการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเสมอ (2) เกิดจากทีมวิจัย
ร่วมแลกเปลี่ยนและเสนอแนะแนวทางในการทำงานร่วมกันเพื่อ
ควบคุมเป้าหมายของการวิจัย แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ชี้นำ และแผนงาน
ที่วางไว้ต้องมีความยืดหยุ่นตามปัจจัยแวดล้อมในพื้นที่ เพื่อให้
กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการไม่รู้สึกว่าคุณบังคับ หรือเหมือนมี
ใครมากำหนดชะตาชีวิต

6.1.1.2 ขั้นตอนการเตรียมทีมวิจัย

พบว่ามีความจำเป็น และสำคัญ โดยเฉพาะการคำนึงถึงปัจจัยในด้าน

- 1) องค์กรประกอบผู้ร่วมทีมที่จะต้องมีความหลากหลาย ทั้งในส่วนที่
สามารถดำเนินงานต่อได้หลังจากการสิ้นสุดโครงการวิจัย และทีม
วิจัยก็จำเป็นที่จะต้องมีบุคคลภายนอกเข้าไปเป็นทีมวิจัยร่วม โดย
ทีมจังหวัดมุกดาหารเป็นทีมวิจัยที่มีนักพัฒนาเอกชนร่วมกับ
หน่วยงานราชการ ซึ่งพบว่าตลอดระยะเวลาของการวิจัยจะมีการ
ปะทะกันทางด้านความคิดในวิธีการ อุดมการณ์ในการทำงาน
อย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อมีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ประชุมกันอย่าง
ต่อเนื่องก็สามารถที่จะหลอมแนวคิดในการทำงานร่วมกันได้ โดย
ความคิดที่แตกต่างระหว่างราชการกับนักพัฒนาเอกชนกลับเป็น

มิติการทำงานที่หลากหลาย และมองปัญหาได้อย่างรอบด้าน การประสานความร่วมมือกับหน่วยต่างได้ดี ส่งผลให้การทำงานในกระบวนการวิจัยเกิดการค้นหาคำตอบอย่างต่อเนื่อง

- 2) การจัดเวทีเตรียมทีมวิจัยและสรุปผลการจัดกิจกรรมร่วมกับผู้นำกลุ่มองค์กร สหกรณ์ ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม เพื่อการประเมินสถานการณ์ในพื้นที่และจัดเตรียมกระบวนการ แบ่งภารกิจงาน ถือเป็น การสร้างการเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะเป็นการสร้างการเรียนรู้และการทำงานอย่างยั่งยืนหลังโครงการวิจัยเสร็จสิ้น และกระบวนการนี้ก็จำเป็นต้องมีการจัดเตรียมและสรุปประเด็นและกระบวนการประชุมทุกครั้ง เพื่อประโยชน์ใน 2 ส่วน คือ ต่อทีมวิจัยถือเป็น การสร้างทีมในการทำงาน และเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานจากกลุ่มองค์กรโดยตรงและต่อผู้นำกลุ่ม องค์กรที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้เรียนรู้วิธีการทำงานไปในขณะเดียวกัน ซึ่งทีมวิจัยถือเป็นกระบวนการสร้างคนทำงานในระดับพื้นที่ และเมื่อคนมีความเข้าใจต่อแนวทาง หลักการอุดมการณ์สหกรณ์แล้วกลุ่มคนเหล่านี้ย่อมนำเสนอประสบการณ์บทเรียนไปขยายต่อสู่เครือข่ายอื่น ๆ ได้ในอนาคต
- 3) การจัดกระบวนการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ทางการเมือง แนวนโยบายรัฐ นโยบายท้องถิ่น นโยบายจังหวัด เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะเป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลากรในองค์กรให้เกิดการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมได้อย่างชัดเจน รอบด้าน และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงาน

6.1.1.3 เครื่องมือสำหรับการจัดกระบวนการ

ในเวทีทั้ง 2 ระดับในข้อ 1) นั้นผู้วิจัยได้นำเครื่องมือมาใช้ในกระบวนการเตรียมการวิจัย คือ SWOT Analysis, Mind map, FSC โดยใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองและนิเวศน์วัฒนธรรมช่วยในการวิเคราะห์ซึ่งช่วยให้ผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม/องค์กรเป้าหมายได้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม ผลลัพธ์ที่มีความสัมพันธ์กับองค์กร และชุมชนทั้งในด้านที่ส่งผลกระทบต่อด้านบวกและลบโดยตรงต่อชุมชน

องค์กร สหกรณ์ ซึ่งพบว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แนวคิดนี้เข้ามาวิเคราะห์ ทำให้การมองปัจจัยแวดล้อมในการทำงานได้อย่างรอบด้าน

6.1.1.4 ขั้นการจัดทำกรอบทิศทางและการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า

- 1) การเชิญตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวทีการจัดทำกรอบทิศทาง การดำเนินงานการเชื่อมโยงเครือข่ายสามารถสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่ม องค์กร สหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการวิจัยได้เป็นอย่างดี
- 2) การติดตามแบบกระชดขีดกับผู้นำที่มีแนวความคิดก้าวหน้าทันที หลังจากจัดเวทีเสร็จเรียบร้อย เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กระบวนการเชื่อมโยงเครือข่ายประสบผลสำเร็จ
- 3) การจัดกลุ่มสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการในระดับพื้นที่ย่อยมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจและผลักดันให้เกิดเครือข่ายคุณค่า เพราะเป็นเวทีวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่จะสามารถแลกเปลี่ยนแนวคิด วิธีการทำงานร่วมกับทีมวิจัยได้อย่างเปิดเผย ซึ่งถือเป็นกระบวนการสร้างความไว้วางใจและหล่อหลอมแนวคิดอุดมการณ์ร่วมกับทีมวิจัย
- 4) เมื่อเกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจ ไม่จำเป็นที่จะต้องรอการประชุมตามวาระที่กำหนดไว้ ซึ่งหากมีการประชุมทันทีเมื่อเครือข่ายมีข้อสงสัย และเกิดปัญหาในการดำเนินงานก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที ถือเป็น การติดตามและประเมินผลหลังการดำเนินงาน

6.1.2 ปัญหา/อุปสรรค ที่เกิดจากทีมวิจัย/ปัจจัยสภาพแวดล้อมอื่น

สภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการวิจัยนั้น พบว่า มีองค์ประกอบทั้งจากปัจจัยภายใน และภายนอก ก็คือ

6.1.2.1 ปัจจัยภายใน

ซึ่งประกอบด้วยกลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และทีมวิจัย ก็คือ

- 1) การวิจัยและการเชื่อมโยงเครือข่ายของสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร เคยมีการเชื่อมโยงในหลายประเด็นที่ผ่านมา แต่เมื่อหมดระยะเวลาโครงการและงบประมาณ การเชื่อมโยงเครือข่ายกลับล้มเลิก และไม่สามารถเข้าถึงความต้องการของสมาชิกได้จริง ดังนั้นจากที่ปรากฏให้เห็นในช่วงที่ผ่านมา การเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้สหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารจึงเข้าร่วมโครงการน้อย
- 2) ความเคยชินกับระบบพึ่งพา ทำให้กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยถามหา “หลักประกัน ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจในการเชื่อมโยงเครือข่าย” และไม่สามารถก้าวข้ามระบบอุปถัมภ์ (ภายใต้กลไกและการสนับสนุนของส่วนราชการ) ได้ ทั้ง ๆ ที่ศักยภาพกลุ่ม องค์กร สหกรณ์สามารถสร้างหลักประกันร่วมกันได้ ฉะนั้นการเชื่อมโยงเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร จึงเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายเชิงประเด็นในบางประเด็นที่กลุ่มเป้าหมายมองร่วมกันว่าเป็นเครือข่ายที่มีความเสี่ยงน้อย และนำร่องเพียง 1 ประเด็น นั้นเพราะสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารยังขาดความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน และการเชื่อมโยงเครือข่ายในเชิงประเด็นก็เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความเชื่อใจ และกลุ่มเพื่อนในระยะยาวระหว่างกลุ่ม องค์กรและสหกรณ์
- 3) ภาระกิจและบทบาทหน้าที่ของผู้นำกลุ่ม/องค์กรชุมชน ตัวแทนสหกรณ์ มีค่อนข้างมาก เพราะว่ามีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรหลายหน่วยงาน และมีความซ้ำซ้อนกัน จึงทำให้ไม่ค่อยมีเวลาเพียงพอสำหรับการทุ่มเทงานร่วมกับโครงการได้อย่างเต็มที่
- 4) ทักษะคติและความเคยชินในการพึ่งพารัฐของสหกรณ์ที่เข้าร่วมโครงการอาจจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของโครงการในอนาคต

- 5) ทักษะที่แตกต่างกันบางประการของทีมนักวิจัยที่มาจากส่วนภาคราชการและภาคองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น ทักษะด้านตลาด ที่นักวิจัยจากส่วนภาคราชการมองถึงการต่อรองราคาในตลาดระดับล่าง(ท้องถิ่น) ส่วนนักวิจัยที่มาจากส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนมองกลไกการตลาดในระดับโครงสร้าง

ทักษะด้านการมีส่วนร่วม เช่น นักวิจัยที่มาจากส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนมองการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายวิจัยในการกำหนดแผนและแนวทาง ในระดับกลไก ส่วนนักวิจัยที่มาจากภาคราชการเน้นที่ความร่วมมือในการปฏิบัติการตามแผน เป็นต้น

6.1.2.2 ปัจจัย และผลกระทบจากภายนอก

- 1) นโยบายการส่งเสริมการปลูกยางพาราในภาคอีสานและยุทธศาสตร์จังหวัด กระตุ้นให้เกษตรกรปลูกยางเพิ่มมากขึ้นโดยขาดการศึกษาองค์ความรู้เทคนิคอย่างแท้จริง เช่น กรณีเกษตรกรถูกหลอกให้ซื้อยางตาซอย เพราะไม่รู้ว่า “ยางตาซอยคืออะไร” และจากการเพิ่มพื้นที่ปลูกยางพาราในระดับจังหวัดได้ลดพื้นที่ป่าธรรมชาติลง โดยเฉพาะป่าหัวไร่ปลายนา ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านอาหารของสมาชิกสหกรณ์ ส่งผลให้เกษตรกรที่ปลูกยางพาราและต้นยางยังไม่สามารถให้น้ำยางได้ต้องอยู่ในภาวะเศรษฐกิจรัดตัว ต้องหารายได้จากที่อื่นมาจุนเจือครอบครัวทำให้การสนใจต่อการรวมกลุ่มหรือการสร้างกลไกการตลาดรองรับผลผลิตในอนาคตน้อย ปล่อยให้เป็นกลไกการตลาด เป็นปัจจัยที่ทำให้คณะกรรมการที่เข้าไปทำงานร่วมกับฐานสมาชิกหมดกำลังใจขาดพลังในการผลักดัน เพราะสมาชิกไม่ให้ความสนใจ
- 2) การแทรกแซงของพ่อค้าคนกลาง พ่อค้าเร่ และสหกรณ์บางสหกรณ์ที่เสียผลประโยชน์จากเดิมที่เคยเป็นผู้ประมวลยางเองเสียผลประโยชน์แล้วไปสร้างความเข้าใจที่แตกต่างจากเครือข่ายยางพาราที่กำหนดไว้ ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจต่อแนวทางการดำเนินงานของเครือข่าย
- 3) การแอบแฝงผลประโยชน์ทางการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ

รวมถึงการโยกย้าย เปลี่ยนส่วนราชการ(CEO) ส่งผลต่อแผนการมีส่วนร่วมในการพัฒนายุทธศาสตร์ยาง ซึ่งมีความล่าช้าและไม่มี
ความต่อเนื่อง

- 4) สภาวะภูมิอากาศในช่วงระยะที่สองหลังจากการรายงาน
ความก้าวหน้าโครงการต้องมีการเลื่อนกิจกรรมออกไปเพื่อให้
สอดคล้องกับฤดูกาลเพาะปลูก

6.2 ประโยชน์ที่ตัวนักวิจัยและทีมวิจัยได้รับ

6.2.1 ชุดความรู้ใหม่

- 1) จากการศึกษาในพื้นที่ พบว่า กรอบคิดนิเวศวัฒนธรรมมีอิทธิพล
ต่อการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและเครือข่าย (เฉพาะถิ่น)
และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์กรและเครือข่าย
- 2) กรอบคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองมีความจำเป็นในการใช้เป็น
เครื่องมือในการวิเคราะห์ปัจจัย เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และการ
เปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต ในการเชื่อมโยงเครือข่าย โดยเฉพาะเครือข่ายธุรกิจ
- 3) จากการศึกษาพบว่า ลักษณะทางวัฒนธรรมหรือกลุ่มทาง
วัฒนธรรมและขอบเขตเชิงพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกันมีอิทธิพล
ต่อการบริหารจัดการ กลุ่ม/องค์กร/สหกรณ์ อันเนื่องมาจากการใช้
วัฒนธรรมของชาติพันธุ์เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร การจัดการ
การจัดการความขัดแย้งภายใน เกิดอัตตะลักษณะในการจัดการ
องค์กรที่เป็นเฉพาะ ในกลุ่มวัฒนธรรมที่รักษาตัวตนไว้ได้

6.2.2 ทักษะ/ประสบการณ์ใหม่

- 1) เป็นการสร้างความเชื่อมั่น และต่อย้ำถึงอุดมการณ์การทำงาน

ร่วมกับชุมชน ว่าการทำงานตามแนวทาง หลักการ อุดมการณ์ สหกรณ์ คือ แนวทางในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ดีของชุมชน และนำสู่การแก้ไขปัญหาในระดับชุมชนหมู่บ้าน ท้องถิ่นและเครือข่าย อย่างแท้จริง

- 2) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยสหกรณ์จังหวัด และสหกรณ์ ที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งมีชุดประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่าง กัน
- 3) กระบวนการวิจัย คือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่รอบด้านและ พัฒนาศักยภาพทีมได้เป็นอย่างดี ซึ่งกระบวนการนี้มีความจำเป็นต่อ กระบวนการพัฒนา อนาคตการพัฒนา ก็คืองานวิจัย งานวิจัยก็คือ งานพัฒนาที่มีการวางแผนอย่างเป็นกระบวนการ ผ่านการปฏิบัติจริง มีการจดบันทึก และสรุปเรียบเรียงเพื่อที่จะสื่อสารกับ บุคคลภายนอกและสาธารณะ
- 5) ราชการและนักพัฒนาเอกชนก็สามารถทำงานร่วมกันได้ เพียงแต่ ละฝ่ายปล่อยวางอะไรบางอย่างลงบ้าง ยึดหลักคิดที่ว่า “แสงจูด ร่ม สวงจูดต่าง” แล้วจะทำงานร่วมกันได้ โดยจูดร่วมที่ว่า คือ ยึดถือผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นที่ตั้งและเคารพต่อ คุณค่าทางศีลธรรม และจริยธรรม โดยไม่เห็นแก่ ลาภ ยศ ผลประโยชน์ส่วนตน

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงกระบวนการวิจัย

- 1) การวิจัยจะต้องเน้นใช้วิธีวิทยาการวิจัยและการศึกษาที่เคร่งครัด โดยเฉพาะ ประเด็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาระดับชาติ นักวิจัยต้องมีความเป็นกลางทางวิชาการ ไม่ด่วนสรุปผลใด ๆ ก่อนที่จะได้มีการ ตรวจสอบผลให้ถ่องแท้ การใช้จินตนาการเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ แต่ต้อง ไม่ใช่ขั้นสุดท้ายของการวิจัยซึ่งให้นำไปสู่ผลสรุป (ซึ่งอาจจะโน้มเอียงไป

ทางความเชื่อทางการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และกระบวนการทางสังคม หรืออาจจะถึงขั้นรับใช้นโยบาย โดยขาดการวิเคราะห์เหตุปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการวิจัย)

- 2) กระบวนการวิจัยต้องเน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่วิจัยให้ได้มากที่สุด ในประเด็นการวิจัยที่มีส่วนได้ ส่วนเสียในวงกว้าง หรือที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ

6.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการต่อยอดโครงการวิจัยในอนาคต

- 1) ใช้กระบวนการศึกษาแบบเล็ก-เล็ก ศึกษาเรื่องอุดมการณ์สหกรณ์กับความยากจนตลอดชีพและความยากจนเรื้อรัง (life-time and chronic poverty) ซึ่งเป็นการศึกษาในลักษณะ dynamics การศึกษาเรื่องนี้มีความสำคัญ เพราะสภาพลักษณะและการคงอยู่ของคนจนกลุ่มนี้มีนัยที่สำคัญต่อการสะท้อนภาพคุณค่าสหกรณ์และต่อระดับการเปลี่ยนแปลง (หรือไม่เปลี่ยนแปลง) ของความไม่เท่าเทียมกันในรายได้ (โอกาสทางเศรษฐกิจ) ของสังคมโดยรวม
- 2) อุดมการณ์สหกรณ์เป็นกระบวนการและระบบคิดเชิงคุณค่าและมีลักษณะความเป็นสากลสูง เพื่อให้เกิดประโยชน์และศักยภาพสูงสุดจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเชิงรูปแบบและรูปการณ์ ของกระบวนการ/อุดมการณ์สหกรณ์ที่เหมาะสมกับบริบทและลักษณะสังคมไทย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เพื่อเป็นการต่อยอดความมั่นคงของอุดมการณ์สหกรณ์บนรากฐานระบบคุณค่าที่มีอยู่จริงในสังคม เช่น อุดมการณ์สหกรณ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมหรือศาสนา อุดมการณ์สหกรณ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณค่าด้านเศรษฐกิจ (และระบบเศรษฐกิจแบบไหน) กระบวนการ/อุดมการณ์สหกรณ์เพื่อผู้ยากไร้และคนด้อยโอกาส และการวิจัยในประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงเพื่อเปิดพื้นที่การวิพากษ์วิจารณ์ หรือ “ชุมชนทางวิชาการ” เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ของอุดมการณ์สหกรณ์ในฐานะที่เป็นมายาคติทางการเมือง (หรือไม่/และอย่างไร) เป็นต้น

บรรณานุกรม

- การสร้างการยอมรับและรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนสู่การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนจังหวัดมุกดาหาร.สภาเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร:สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.). ม.ป.ท. ,2548.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพมหานคร :อมรินทร์ฯ. มูลนิธิวิถีธรรมศรี, 2544.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา,บำรุง บุญปัญญา,นิพนธ์ เทียนวิหาร.แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.โครงการหนังสือดอกตี่ว่าป่าและกลุ่มศึกษาวัฒนธรรมชุมชน วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.).2549
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.จากประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ.จังหวัดสุรินทร์:สถาบันราชภัฏสุรินทร์.2548.
- ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย.เครือข่ายทางสังคม.จังหวัดมหาสารคาม:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,2549
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. บรรณาธิการ ed. ธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพมหานคร :เอดิชั่นเพรส โปรดักส์,2543.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. บรรณาธิการ ed. เศรษฐศาสตร์การเมือง(เพื่อคนจน). กรุงเทพมหานคร :เอดิชั่นเพรส โปรดักส์,2543
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และวิทยา ว่องกุล บรรณาธิการ eds. วิสาหกิจชุมชนกลไกเศรษฐกิจฐานราก. กรุงเทพมหานคร : เอดิชั่นเพรส โปรดัก,2545.
- ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์วิภาษา,2543..
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ข้อเสนอแบบทุนนิยมไทยแบบก้าวหน้า. บทความถอดเทป. มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน, 2548
- บำรุง บุญปัญญา.จับปลาต้องลงน้ำ. โครงการหนังสือดอกตี่ว่าป่า.ม.ป.ท,2548
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์,ชยันต์ วรรณระภูติ,อานันท์ กาญจนพันธ์ุ์ และกาญจนา แก้วเทพ. วิธีวิทยาศึกษาสังคมไทย. โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ปรีชา เปี่ยมพงษ์สานต์. บทความอภิปรายปรัชญาสีเขียวและนิเวศน์เศรษฐศาสตร์.ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์,2532
- ประเวศ วะสี.ทางเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนาของไทย.วารสารวิจัยสังคม ปีที่ 7 ฉบับที่ 1-2. หมอชาวบ้าน ,2527
- พัฒนา กิติอาษา. ท้องถิ่นนิยม. กรุงเทพมหานคร:โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์, 2546.

ยุคติ มุกดาวิจิตร. วัฒนธรรมชุมชน:วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร :ฟ้าเดียวกัน,2548.

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. แนวทางพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด-กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),2549.

รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. คู่มือการจัดทำแผนกลยุทธ์สหกรณ์. สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ,2548.

วิภาส ปรัชญาภรณ์ บรรณาธิการ ed.ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพมหานคร : ไอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์ .ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2547.

ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร.วาทกรรมการพัฒนา.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์วิภา.2543

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2540.

เสนห์ จามริกและคณะ. คลังสมองคนจน. หนังสือชุดความรู้เล่มที่ 5: สถาบันพัฒนาการเมือง ,2543.

สถาบันวิชาการสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการประสานงานเพื่อการวิจัยด้านสหกรณ์ ชุดโครงการวิจัยแนวทางกาพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด.ม.ป.ท. ,2548.

สุเทพ สุนทรภัสส์. ชาติพันธุ์สัมพันธ์ :แนวคิดพื้นฐานทางมนุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ประชาชาติและการจัดการองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2548.

สถณี อาชวานันทกุล. to think well is good to think right is better. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ openbooks. , 2549.

ศร สัจจา. เศรษฐศาสตร์การเมืองพื้นฐาน. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์นกเขา, 2522

Website :

<http://www.econ.chula.ac.th/publication/dp/dp/1980s.html#1989>

<http://www.mukdahan.go.th>

<http://www.cai.ku.ac.th>

ภาคผนวก